

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Spirituální teologie

Pavína Čančarová

**APOŠTOLÁT LAIKŮ VE SPIRITUALITĚ KARMELITÁNSKÉHO
TŘETÍHO ŘÁDU**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Denisa Červenková

PRAHA 2010

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji zejména ThLic. Mgr. Denise Červenkové za odborné vedení, rady, připomínky, vstřícnost, trpělivost a ochotu při konzultacích k této diplomové práci.

Dále bych chtěla poděkovat P. Gorazdu Cetkovskému, O. Carm. za překlad z němčiny a odborné konzultace ohledně podkapitol, které se týkají dějin karmelitánského třetího řádu ve světě i v České republice.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne .....

OBSAH

ÚVOD	5
1 APOŠTOLÁT LAIKŮ V KONCILNÍCH A POKONCILNÍCH DOKUMENTECH	
MAGISTERIA	7
1.1 Apoštolát laiků ve světle konstituce <i>Lumen gentium</i>	7
1.2 Apoštolát laiků ve světle dekretu <i>Apostolicam actuositatem</i>	15
1.3 Apoštolát laiků ve světle konstituce <i>Gaudium et spes</i>	23
1.4 Apoštolát laiků ve světle Posynodního apoštolského listu Jana Pavla II. <i>Christifideles laici</i>	26
1.5 Apoštolát laiků ve světle Apoštolského listu Jana Pavla II. <i>Novo millennio ineunte</i>	32
1.6 Podněty k reflexi o apoštolátu laiků v koncilních a pokoncilních dokumentech magisteria	35
2 SPIRITUALITA KARMEITÁNSKÉHO TERCIAŘE	39
2.1 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu.....	40
2.1.1 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu z pohledu CIC	40
2.1.2 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu z pohledu Řehole karmelitánského třetího řádu.....	41
2.2 Stručný dějinný přehled karmelitánského třetího řádu	43
2.2.1 Dějiny karmelitánského třetího řádu ve světě.....	43
2.2.2 Dějiny karmelitánského třetího řádu v České republice	48
2.3 Řehole karmelitánského třetího řádu	50
2.4 Nosné prvky spirituality karmelitánského terciáře	52
2.4.1 Život karmelitánského terciáře v poslušnosti vůči Ježíši Kristu.....	53
2.4.2 Vzor proroka Eliáše v životě karmelitánského terciáře	55
2.4.3 Vzor Panny Marie v životě karmelitánského terciáře.....	57
2.4.4 Marta a Marie – jako služba a kontemplace v životě karmelitánského terciáře .	63
3 SPECIFIKA APOŠTOLÁTU KARMEITÁNSKÉHO TERCIAŘE	66
3.1 Apoštolát v Řeholi karmelitánského třetího řádu	66
3.2 Kontemplace jako východisko pro apoštolát	68
3.3 Apoštolát modlitby.....	72
3.4 Apoštolát praktické služby.....	77

3.5 Apoštolát svědectví a evangelizace	81
3.6 Apoštolát ve společenství	86
ZÁVĚR	91
RESUMÉ	94
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	96
SEZNAM LITERATURY	97
ANGLICKÁ ANOTACE / ENGLISH ANNOTATION.....	100

ÚVOD

Cílem práce je na základě koncilních a pokoncilních dokumentů v duchu spirituality současných členů karmelitánského třetího řádu (TOC) neboli sekulárního karmelitánského řádu (OCS) formulovat základní principy jejich laického apoštolátu a zároveň poukázat na jeho specifika ve srovnání s apoštolátem laiků, kteří nejsou vázáni na určitou řádovou spiritualitu.

Vzhledem k tomu, že sama jsem členkou karmelitánského třetího řádu a zároveň pastorační asistentkou ve farnosti a od letošního roku také vězeňskou kaplankou, vnímám apoštolát jako důležitý projev svého křesťanského života. Téma této diplomové práce tedy vzniklo jako součást cesty mého osobního zrání a výraz touhy po prohloubení vlastního apoštolského života v rámci laické spirituality Karmelu.

Vycházím z předpokladu, že každý člen Božího lidu se svým křtem stává spoluodpovědným za spásonosné poslání celé církve. Nejen duchovenstvo, ale i každý laik je Bohem povolán k apoštolátu. A apoštolát, který koná laik, jež se nechává ve svém duchovním životě formovat určitou spiritualitou, má svá specifika, o kterých je dobré a užitečné vědět, aby apoštolát mohl být ve svém důsledku autentičtější a účinnější.

Možný přínos této práce spatřuji právě v prohloubení vědomí spoluodpovědnosti za spásonosné poslání církve, v možnosti inspirace, hlubšího porozumění a povzbuzení k apoštolátu nejen karmelitánských terciářů, ale i laiků obecně.

Práce je rozdělena do tří kapitol. Vzhledem k tomu, že pro současné chápání apoštolátu laiků (včetně apoštolátu karmelitánských terciářů) jsou směrodatné dokumenty Druhého vatikánského koncilu a některé pokoncilní dokumenty učitelského úřadu církve, hned první kapitola se věnuje analýze těchto dokumentů k tématu. O koncilní a pokoncilní dokumenty se bude opírat i pojetí dvou již výše zmíněných základních pojmů, které se vyskytují v názvu této diplomové práce, tedy termínu laik a termínu apoštolát.

Po analýze těchto dokumentů práce představuje celek spirituality karmelitánského terciáře, jejíž součástí je apoštolát. Identita třetího řádu je objasněna z pohledu kodexu kanonického práva a Řehole karmelitánského terciáře, další část druhé kapitoly nabízí dějinný průřez vývojem spirituality a stručnou charakteristiku jejich základních prvků, tedy Řehole karmelitánského třetího řádu, života v poslušnosti vůči Ježíši Kristu, vzorů proroka Eliáše a Panny Marie a biblických žen Marty a Marie jako vzorů duchovních postojů praktické služby a kontempace v životě karmelitánského terciáře.

Třetí kapitola je vyústěním dvou předchozích a je již konkrétně zaměřena na apoštolát karmelitánského terciáře. Jsou zde zmíněny dva články Řehole karmelitánského třetího řádu, které explicitně pojednávají o apoštolátu a podrobněji charakterizováno východisko každého (nejen laického) karmelitánského apoštolátu, kterým je kontemplace. Apoštolát modlitby, praktické služby, svědectví a evangelizace a apoštolát ve společenství jakožto určité specifické oblasti karmelitánského laického apoštolátu tvoří závěrečnou pasáž celé práce.

1 APOŠTOLÁT LAIKŮ V KONCILNÍCH A POKONCILNÍCH DOKUMENTECH MAGISTERIA

Cílem této kapitoly je pojednat současné pojetí apoštolátu laiků na základě hlavních koncilních a pokoncilních dokumentů učitelského úřadu církve k tématu.

Omezíme se na následujících pět dokumentů, jimiž jsou: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (dále LG),¹ Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (dále AA),² Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (dále GS),³ Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (dále ChL)⁴ a Apoštolský list *Novo millennio inuente* (dále NMI)⁵ nejvyššího Pontifika Jana Pavla II. biskupům, kněžstvu a věřícím na konci Velkého jubilea roku 2000. Vzhledem k zadanému tématu práce i jejímu omezenému rozsahu (už první kapitola této práce by vydala na samostatnou diplomovou práci) budou vybírány z jmenovaných dokumentů jen ty nejdůležitější a stěžejní myšlenky týkající se laiků a apoštolátu laiků.

1.1 Apoštolát laiků ve světle konstituce *Lumen gentium*

Dogmatická konstituce o církvi LG představuje syntézu toho, jak církev chápe sama sebe a své univerzální poslání.⁶ O laicích hovoří především ve třech kapitolách: laici, Boží lid a všeobecné povolání k svatosti v církvi. Vše, co je řečeno v kapitolách o Božím lidu a o všeobecném povolání k svatosti v církvi, se vztahuje jak na laiky, tak i na řeholníky a kleriky. V kapitole o Božím lidu se významněji týkají laiků pasáže o všeobecném kněžství, o uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech a o smyslu pro víru a charismata v Božím lidu. V kapitole všeobecné povolání k svatosti v církvi je

¹ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 29–100.

² Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 379–413.

³ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 173–265.

⁴ Srov. JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* z 30. prosince 1988, Praha: Zvon, 1990.

⁵ Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr jubilejního roku 2000 *Novo millennio inuente*, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001 (pro vnitřní potřebu).

⁶ Srov. MORIN Dominique: Učení II. vatikánského koncilu, Praha: Paulínky, 1999, 23.

vhodné zmínit pasáže o různých podobách uskutečňování svatosti a o cestě a prostředcích svatosti. Hlavní a zásadní myšlenky o laicích z těchto dvou kapitol jsou obsaženy i v kapitole s názvem „laici“, která se laikům a jejich apoštolátu věnuje výhradně. Je to právě nauka o laicích a jejich poslání, jež ovlivnila nauku o Božím lidu a o svatosti.⁷ I to je jeden z důvodů, proč právě tato kapitola bude pojednána podrobněji, zatímco obsah kapitol o Božím lidu a o všeobecném povolání k svatosti v církvi bude záměrně potlačen.

Kapitolu pojednávající o laicích lze rozdělit na čtyři hlavní části: 1) úvod a vysvětlení pojmu „laik“ (viz čl. 30-31); 2) důstojnost laiků a jejich účast na spáse a apoštolátu (viz čl. 32-33); 3) uskutečňování všeobecného kněžství laiků v jejich časném životě (viz čl. 34-36) a 4) vztahy mezi hierarchií a laiky (viz čl. 37).⁸

Hned v úvodu kapitoly je zmíněno, že pro dobro a růst celé církve nepracují pouze posvěcení služebníci a že ani pastýřské poslání vůči světu není výhradně jejich záležitostí. Jedním z úkolů pastýřů je vést věřící a uznávat jejich služby a charismata, aby všichni – pastýři i laici – mohli svorně spolupracovat na společném díle.⁹ Konstituce dále vysvětluje slovo „laik“:¹⁰

„Slovem laik se zde označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.“¹¹

Vlastní a zvláštní vlastností laiků má být jejich světský ráz. Laici mají hledat Boží království tím, že se budou zabývat časnými věcmi a že je budou upravovat podle Boha, aby se (tyto) vždy dály a rozvíjely podle Krista a aby vždy sloužily k jeho chvále a slávě.¹² Laici žijí svůj život ve světě, ve svých světských povoláních i v běžných podmínkách rodinného a společenského života. A právě zde je Bůh volá k tomu, „aby plnili sobě vlastní úkoly v duchu evangelia a jako kvas přispívali k posvěcení světa jaksi z nitra, a tak především příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou hlásali Krista druhým lidem.“¹³

⁷ Srov. BOUBLÍK Vladimír: Boží lid, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 19.

⁸ Srov. tamtéž, 55.

⁹ Srov. LG, čl. 30.

¹⁰ Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 55.

¹¹ LG, čl. 31.

¹² Srov. tamtéž.

¹³ Tamtéž.

Bůh uspořádal a řídí svou církev s podivuhodnou rozmanitostí. „*Jako máme v jednom těle mnoho údů, ale tyto údy nemají všechny stejnou činnost, tak i my, i když je nás mnoho, jsme jedním tělem v Kristu, k sobě navzájem jsme však údy,*“¹⁴ píše sv. Pavel. Z tohoto Pavlova výroku implicitně vyplývá stejná důstojnost a potřebnost všech stavů a povolání v církvi, zároveň ale i jejich nepřeborná pestrost a rozmanitost. Přestože tedy v církvi nejdou všichni stejnou cestou, nevolí si identickou formu a způsob života, přece jsou všichni povoláni ke stejnému cíli, k cíli svatosti a k budování Kristova těla - církve. I když Bůh ustanovil jedny pro druhé jako učitele či jako pastýře, přesto je mezi všemi v Božím lidu z Boží vůle stejná důstojnost. Rozlišení, které Pán stanovil mezi posvěcenými služebníky a ostatním Božím lidem, s sebou nese i určité spojení, určitou vzájemnost. Pastýři i ostatní věřící jsou spojeni společnými potřebami. Pastýři církve si mají sloužit navzájem, sloužit mají i ostatním věřícím a tito zase mají ochotně pastýřům a učitelům pomáhat.¹⁵ V Kristově těle se tedy potřebují všichni navzájem. Každý je důležitý. A všichni tak společně vydávají svědectví „*o podivuhodné jednotě v Kristově těle: neboť právě rozdílnost milostí, služeb a prací sjednocuje Boží děti, vždyť 'toto všechno působí jeden a tentýž Duch' (1 Kor 12,11).*“¹⁶

Laici, členové Božího lidu, jsou všichni bez výjimky povoláni, aby na základě svého všeobecného kněžství se ze všech svých sil přičiňovali o vzrůst církve i o její neustálé posvěcování.

„*Apoštolát laiků je účast na vlastním spásném poslání církve.*“¹⁷

K tomuto apoštolátu dostávají všichni od Pána pověření svým křtem a biřmováním. Neméně důležité jsou ovšem i ostatní svátosti, především eucharistie. Eucharistií se dává i rozvíjí a prohlubuje láska k Bohu a k lidem.¹⁸ Pro každý apoštolát je právě láska k Bohu a k lidem ctností nepostradatelnou, ba nutnou. Koncil dokonce o této lásce hovoří jako o „*duši veškerého apoštolátu*“.¹⁹ Láskou je třeba přitahovat lidi ke Kristu.²⁰

Laik dostává od Krista různá obdarování, a tak je uschopněn být nejen svědkem Ježíše Krista, ale zároveň „*živým nástrojem poslání církve.*“²¹ Boží lid je povolán k tomu, aby oslavoval Boha a aby spolupracoval s Kristem v Duchu svatém na spáse celého světa.

---

¹⁴ Řím 12,4-5.

¹⁵ Srov. LG, čl. 32.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž, čl. 33.

¹⁸ Srov. tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Srov. AA, čl. 4.

²¹ LG, čl. 33.

Oslava Boží se projevuje jako služba Bohu a uskutečňování spásy světa se děje službou člověku. I laik má tedy sloužit Bohu a člověku²² a má mu být tedy umožněno, aby se mohl podle svých sil a podle potřeb doby aktivně podílet na spasitelném poslání církve.²³ Laici mohou být „povoláni různým způsobem ještě k bližší spolupráci s apoštolátem hierarchickým.“²⁴

Sněm sice hovoří o tom, že se laici mohou podílet na poslání biskupů a kněží, nicméně důraz klade právě na činnost laiků „ve světě.“²⁵ Laici jako členové Božího lidu mají budovat a posvěcovat časné hodnoty, v tom tkví jejich specifické poslání.

Jak již bylo zmíněno, každý věřící zasvěcený Kristu a posvěcený Duchem svatým má účast na všeobecném kněžství Ježíše Krista. Proto i laici jsou povoláni vykonávat a slavít duchovní bohoslužbu k oslavě Boží a ke spáse lidí.²⁶ A to se děje způsobem pouze jim vlastním:

„Všechny jejich skutky, modlitby a apoštolská činnost, manželský a rodinný život, každodenní práce, odpočinek duševní i tělesný, jsou-li konány v Duchu, ba i těžkosti života, jsou-li snášeny trpělivě, stávají se duchovními oběťmi Bohu milými skrze Ježíše Krista (srov. 1 Petr 2,5); jsou zbožně přinášeny Otci zároveň s obětí těla Páně při slavení eucharistie.“²⁷

Lze tedy konstatovat, že nejen kněží, ale i laici zasvěcují svět Bohu, pokud tam, kde žijí, všude jednají svatě a jako ctitelé Boha.²⁸ Ohledně všeobecného kněžství ve vztahu k laikům je vhodné ještě zmínit, že koncil vyzvedá zvláště to, že do této kněžské služby je zahrnut takto celý život. Laik žije tedy svůj apoštolát prostým každodenním všedním životem, ne jen při nějakých mimořádných událostech či duchovních akcích.²⁹ Výstižně vyjádřil tuto myšlenku E. Keller ve svých meditacích k LG: „Apoštolát nespočívá tolik v tom, že se dělají jiné věci než je v lidském životě běžné, ale že se běžné věci dělají jinak: že se 'konají v Duchu, v duchu evangelia, v Duchu Ježíše Krista...“³⁰

Laici mají rovněž účast na Kristově učitelském úřadu. I jejich prostřednictvím Ježíš Kristus vykonává svůj prorocký úřad, nejen prostřednictvím hierarchie. „Proto je (laiky,

---

²² Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 223.

²³ Srov. LG, čl. 33.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 55.

²⁶ Srov. LG, čl. 34.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Srov. tamtéž.

²⁹ Srov. KELLER Erwin: Velké tajemství církve. Meditace k *Lumen gentium*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 154–155.

³⁰ Tamtéž, 155.

pozn. aut.) *ustanovuje svými svědky a vybavuje smyslem pro víru a milostí slova (srov. Sk 2,17-18; Zj 19,10), aby síla evangelia zářila v každodenním životě rodinném i společenském.*³¹

Manželský a rodinný život je pro tento úkol velmi cenný. Manželství a rodina jsou prostorem, kde se koná praktický nácvik laického apoštolátu, ale mohou být zároveň i školou laického apoštolátu, pokud tedy křesťanství prostupuje a přetvořuje všechny projevy života daného manželství, rodiny. Manželé si mají být sobě navzájem, svým dětem i ostatním členům rodiny svědky Kristovy víry a spolupracovníky milosti.³²

Někteří laici mohou podle možnosti zastupovat v některých posvátných funkcích posvěcené služebníky. To obzvláště tehdy, je-li jich nedostatek anebo když je jim z různých důvodů znemožněno působit, např. v době pronásledování. Nicméně všichni laici se mají snažit o stále hlubší poznání zjevené pravdy a vyprošovat si usilovně od Boha dar moudrosti, protože všichni jsou povoláni k spolupráci na rozšíření a růstu Kristova království ve světě.³³

LG neopomíná připomenout rovněž účast laiků na královské službě Krista.

*Ježíš Kristus „tuto moc odevzdal svým učedníkům, aby i oni měli královskou svobodu a sebezáporem a svatým životem přemáhali v sobě vládu hříchu (srov. Řím 6,12), ba více, aby sloužili Kristu v druhých lidech a pokorou a trpělivostí přiváděli své bratry ke Králi, jemuž sloužit znamená kralovat.*³⁴

Pokorou, trpělivostí a osobní svatostí. To má být cesta pro šíření Božího království, o kterou se mají snažit všichni věřící. Jen tak může být lidská společnost ještě víc naplněna Kristovým duchem, jen tak se v ní může ještě víc rozvíjet ctnostný a mravní život.³⁵

Mezi další úkoly, které LG před laiky staví, patří i určitá zodpovědnost a angažovanost v tom, aby všechny stvořené hodnoty byly rozvíjeny podle Božího řádu a aby v důsledku vždy vedly k pokroku v lidské i křesťanské svobodě. To je způsob, kterým Kristus může „prostřednictvím členů církve stále více osvěcovat svým spasitelným světlem lidskou společnost.“³⁶ Tím, že laici budou přetvářet celý svět a dějiny podle vůle Stvořitele

---

³¹ LG, čl. 35.

³² Srov. tamtéž a AA, čl. 10.

³³ Srov. LG, čl. 35.

³⁴ Tamtéž, čl. 36.

³⁵ Srov. tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

a budou se snažit vtisknout stopy svého tajemného života i do časného řádu, tím se budou podílet i na královském poslání Ježíše Krista.³⁷

Věřící by se rovněž měli naučit rozlišovat práva a povinnosti, které jim plynou z toho, že jsou členy církve, a ty, které jim přísluší jako členům lidské společnosti. Oboje se mají snažit uvést v soulad, přičemž vodítkem pro každé jejich rozhodování jim má být svědomí. Je třeba odmítnout každou nauku, která by chtěla vybudovat společnost bez ohledu na náboženství či která by jakkoliv náboženskou svobodu občanů potlačovala a ničila,³⁸ a svobodu pro život z víry by měl všem svým občanům stát zaručit.³⁹

Důležitý je rovněž vztah laiků k hierarchii, jak ho LG popisuje v závěru kapitoly „laici.“ Koncil říká, že laici mají nárok přijímat z duchovních pokladů církve prostřednictvím posvěcených pastýřů především pomoc Božího slova a svátostí a zároveň jim mají sdělovat své potřeby a přání. K dobru církve mají možnost, v určitých případech pak i povinnost vyjádřit svůj názor. Toto se má dít „s pravdivostí, statečností a moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista.“⁴⁰ Před laiky stojí též výzva přijímat ochotně a s poslušností to, co duchovní pastýři jako Kristovi zástupci na zemi stanoví a nezapomínat na ně ve svých modlitbách.⁴¹

Duchovním pastýřům koncil ukládá, aby uznávali a podporovali důstojnost i odpovědnost laiků v církvi. To se má dít tak, že budou využívat jejich moudrých rad, s důvěrou jim budou svěřovat úkoly ve službě církve a ponechají jim svobodu a prostor k jednání. Laikům mají naslouchat a v Kristu pečlivě zvažovat všechny podněty, žádosti a přání, která jim předkládají. Obě strany, laici i jejich pastýři, by se měly snažit budovat vzájemný přátelský vztah, protože z takového vztahu zcela přirozeným způsobem v důsledku může vyplynout mnoho dobrého pro církve. Tak celá církev za spolupráce a přispění všech členů plní své poslání pro spásu celého světa.⁴²

Koncil tedy zdůrazňuje nejenom poslušnost laiků, ale i jejich důstojnost. Tato důstojnost by měla pak být chráněna biskupy. Především v otázkách, které se týkají časného života, může být pro biskupa velmi důležitá a cenná odbornost, zkušenost i rada laiků.⁴³

Nauka o laicích a laickém apoštolátu byla soustavněji zpracovávána již před II. vatikánským koncilem.⁴⁴ Význam pojmu „laik“ se vyvíjel poněkud komplikovaně.

---

³⁷ Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 55–56.

³⁸ Srov. LG, čl. 36.

³⁹ Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 56.

⁴⁰ LG, čl. 37.

⁴¹ Srov. tamtéž.

⁴² Srov. tamtéž.

⁴³ Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 56.

⁴⁴ Srov. tamtéž, 20.

V Bibli identita laiků a jejich spiritualita není nijak podrobně popsána. V pojetí Nového zákona je církev společenstvím spásy, které má skrze Ježíše Krista původ v Bohu a které je zároveň posláno do světa. Církev je vyvolený lid Boží,⁴⁵ který je sice oddělený od světa, ale to proto, aby v něm mohl být svědectvím Boha, aby v něm mohl být kvasem.⁴⁶ Všichni členové tohoto společenství tvoří jednotu, jeden lid, jedno Tělo, ve kterém se ovšem jednotliví členové liší svými charismaty a službami, které od Boha přijali k budování společenství.⁴⁷ Pouze v tomto smyslu existuje v církvi rozdíl mezi laiky a duchovenstvem, který ale nesmí nijak zastínit výše zmíněnou skutečnost jednoty křesťanského společenství, které je Bohem vyvolené a zcela mu zasvěcené.⁴⁸ S novozákonním pojetím slova „laik“ je tedy spojena určitá diference, která rozlišuje především mezi věřícími a nevěřícími a nikoliv mezi jednotlivými stavy a funkcemi uvnitř církve.⁴⁹

Ve stejném duchu ani v prvotní církvi se nekladl hlavní důraz na protiklad laik – kněz, ale spíše na protiklad mezi církví, tzn. Božím lidem, a ostatním pohanským světem.⁵⁰ První tři století života církve jsou svědectvím křesťanské angažovanosti laiků. Stačí připomenout např. první skupinu Kristových učedníků, působení apologetů či svědectví mučedníků. Laici se aktivně účastnili života církve díky službě biskupů a kněží tím, že zasahovali ve svém postavení laiků jako podřízená, ale aktivní součást církve do rozhodování ohledně voleb, schválení služeb, zvyklostí apod. a rovněž tím, že uplatňovali v Duchu svatém své dary a svá vlastní charismata. Laici této apoštolské doby byli horliví zvláště v oblasti sociální péče a pohostinnosti.⁵¹ Lze tedy konstatovat, že také v tomto prvotním období se kladl důraz víc na napětí mezi církví a světem než na rozdíl mezi duchovenstvem a věřícími.

O prvních náznacích hierarchické diferenciaci uvnitř jediného společenství církve jsou sice zmínky již z 1.-2. století,⁵² nicméně k podstatné změně došlo až po Milánském ediktu v roce 313, kdy křesťanství bylo uznáno za státní náboženství. Reprezentanti církve tak náhle dosáhli váženého společenského postavení a důsledkem bylo to, že velká dělič

---

⁴⁵ Srov. 1 Petr 2,10.

⁴⁶ Srov. BARRUFFO A[...]: Laik, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullio (edd.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 443–455, 445.

⁴⁷ Srov. 1 Kor. 12.

⁴⁸ Srov. BARRUFFO: Laik, 445.

⁴⁹ Srov. NEUNER Peter: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Praha: Vyšehrad, 1997, 28–29.

⁵⁰ Prvotní křesťané byli pronásledováni a mnozí pro víru v Krista byli i mučeni. Tyto pro církev nepříhodné vnější okolnosti napomohly tomu, že v jednotlivých členech církve zesílilo vědomí oddělení od pohanského světa a zároveň společné příslušnosti k Božímu lidu. Srov. BARRUFFO: Laik, 446.

⁵¹ Srov. tamtéž.

⁵² Již Klement Římský zmiňuje trojici kněží – jáhni – laici. Také v jeho listu z roku 95 se poprvé vyskytuje výraz „laikos“, který se vztahuje na podstatné jméno „laos“ (tzn. lid) ve smyslu lid jako určitá skupina uvnitř jednoho národa, která je odlišná od skupiny jiné, nikoliv lid ve smyslu národa, který by byl odlišný od národa jiného. „Tzn. jde o lidovou masu opačnou od jejich předáků.“ Srov. tamtéž.

čára, která dosud probíhala mezi křesťany a pohany, se posunula do nitra církve samotné a pro budoucnost oddělila klérus od laiků, tzn. že od tohoto okamžiku laik nestál v protikladu k pohanům, ale v protikladu k vedoucím kruhům církve. Laik se tímto stal někým, kdo není knězem neboli klerikem.⁵³ Kněží měli za úkol laiky vést a vychovávat a od laiků se očekávalo, že budou kněžím jen naslouchat a poslouchat je. Tímto způsobem byli laici na několik dalších století zatlačeni do určité duchovní podřadnosti. Nicméně i z tohoto období jsou známé momenty, kdy i laici vzali na sebe nějaké odpovědné úkoly, a tak se stali váženými a oceňovanými na rozdíl od některých kněží, kteří se svému povolání zpronevěřili. Pozvolna se tak dochází k přesvědčení, že cenu má především osobní svatost každého křesťana, nikoliv jeho stav.⁵⁴

Proces oddělování kleriků od laiků vyvrcholil ve středověku. V 15. a 16. století se církev běžně popisuje obrazem dvojího lidu: „*první představuje pod papežem biskupy, duchovní, mnichy, druhý pod císařem knížata, rytíře, sedláky, muže a ženy.*“⁵⁵ Jedni jsou součástí kléru, ti druzí jsou laikové. Na první pohled je patrné, že tehdejší obrazy církve jako Božího lidu či jako Kristova těla byly nesprávně modifikovány. Více než jednotu církve totiž vyjadřovaly její vnitřní rozdělení.⁵⁶ Tento stav trvá následně celá staletí.

Počátky nového chápání pojmu „laik“ lze datovat do 19. století⁵⁷ a k jeho významnému přehodnocení dochází až ve 20. století na II. vatikánském koncilu, který se zabýval postavením a úkoly laiků velmi podrobně a přinesl tedy do celé problematiky nový pohled.

Pro postavení laiků v církvi a jejich apoštolát začalo mít základní význam pojetí církve, které vychází z obrazu Božího lidu. Pojem Boží lid, zahrnující všechny stavy v církvi (hierarchii, laiky i řeholníky), je tedy velmi klíčový pro porozumění tomu, co koncilní dokumenty o církvi, tzn. i o laicích, říkají. Laik od této chvíle už nemá být chápán ze svého vztahu k hierarchii, ale ze své příslušnosti k Božímu lidu.⁵⁸ Laici nestojí jen na okraji skoro výhradně hierarchické církve, nýbrž oni sami jsou církví, i oni mají na základě svého křtu apoštolickou odpovědnost, i oni mají právo mít v církvi aktivní úlohu.⁵⁹

---

⁵³ Srov. NEUNER Peter: Laici a klérus, 37.

⁵⁴ Srov. BARRUFFO: Laik, 446.

⁵⁵ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 64.

⁵⁶ Srov. tamtéž.

⁵⁷ Srov. tamtéž, 73–78 a též BARRUFFO: Laik, 445–447.

⁵⁸ Srov. AMBROS Pavel: Křesťan a život ve světě. Odkaz předkoncilní diskuse teologie „laikátu“ a Druhého vatikánského koncilu dnešní praxi církve, Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, 1998, 98.

⁵⁹ Srov. BARRUFFO: Laik, 447.

Nutno také dodat, že rozlišení pojmů „laik“ a „duchovní osoba“ se stále mění a dosud není jednoznačně vymezené. Např. dle kanonického práva jsou laiky i řeholní osoby, kdežto dle LG řeholní osoby laiky nejsou.⁶⁰

LG je z hlediska laiků a apoštolátu laiků význačným dokumentem v tom, že poprvé je v něm zřejmé úsilí o pozitivní vymezení tohoto pojmu „laik.“ Jak již bylo řečeno, nejen hierarchie, ale též laici tvoří Boží lid a jsou začleněni do církve. Protiklad zde není viděn tedy mezi laikem a služebníkem církve, ale spíše mezi věřícím a nevěřícím.⁶¹ V LG je dále zdůrazněna důstojnost i spoluodpovědnost laiků za růst a šíření Božího království. Konstituce laiky ujišťuje též o tom, že i oni jsou pro plnění tohoto úkolu od Krista vybaveni potřebnými dary a charismaty, nejen posvěcení služebníci církve. Lze tedy souhrnně konstatovat: Všeobecné kněžství laika znamená, že každý laik na základě svého křtu má účast na Kristově kněžském, prorockém a královském poslání a že tak zároveň každý laik v plnosti uskutečňuje důstojnost i poslání člena církve – Božího lidu, jehož úkolem je prožívat obojí v časném prostředí. Z všeobecného kněžství věřících pak vychází takové projevy života, které jsou zaměřeny k oslavě Boha, k budování církve a ke spáse světa.⁶² Laici i hierarchie si mají být vědomi, že spolu žijí ve vzájemném vztahu, že spolu vytváří jedno Kristovo Tělo a že každý z nich má zároveň své specifické poslání a svou osobitou cestu k osobní svatosti.

1.2 Apoštolát laiků ve světle dekretu *Apostolicam actuositatem*

AA je prvním koncilním dokumentem, který je adresně věnován laikům a jejich apoštolátu. Koncil se prostřednictvím tohoto dekretu obrací k laikům s cílem jejich apoštolát zintenzívnit a učinit jej účinnějším. Koncil si klade za cíl v tomto dekretu objasnit povahu, ráz i rozmanitost apoštolátu laiků a celý dokument člení do šesti kapitol: povolání laiků k apoštolátu, cíle apoštolátu laiků, různá pole apoštolátu, různé formy apoštolátu laiků, řád apoštolátu laiků a výchova k apoštolátu.⁶³

Vzhledem k tomu, že mnohé podstatné o laicích bylo řečeno již v konstituci LG a AA se na mnoha místech na LG odvolává, cituje z ní a podrobněji rozvádí myšlenky v LG

---

⁶⁰ Srov. AMBROS: Křesťan a život ve světě, 71: Ve starém právu pojmem laik je chápán křesťan, který nemá podíl na svátostné nebo jurisdikční moci. Laik je definován jako pasivní subjekt vlády a posvěcení. Tzn. že z tohoto hlediska patří mezi laiky i řeholní osoby.

⁶¹ Srov. KELLER: Velké tajemství církve, 152.

⁶² Srov. BOUBLÍK: Boží lid, 315.

⁶³ Srov. AA, čl. 1.

již obsažené, uvedeme zde pouze nové myšlenky o laicích a apoštolátu laiků, s kterými AA přichází. První nová myšlenka je, že je tu poprvé uvedena definice apoštolátu:

„Církev se zrodila k tomu, aby šířením Kristova království všude na světě k slávě Boha Otce učinila účastnými spasitelného vykoupení všechny lidi a aby jejich prostřednictvím byl celý svět opravdu usměřován ke Kristu. Veškerá činnost tajemného Těla zaměřená k tomu cíli se nazývá apoštolát.“⁶⁴

Boží vůlí je spasit všechny lidi a celý svět. Proto na tento svět přišel Boží Syn. Přišel, aby uskutečnil Otcovo rozhodnutí, Otcovu vůli. Po jeho návratu k Otci církev získala pověření, aby vzala na sebe Kristovo poslání. Církev je tedy poslána, aby v síle Ducha svatého hlásala radostnou zvěst celému světu a všem lidem zprostředkovala účast na vykoupení, šířila Boží království po celém světě a konečně celý svět uváděla do vztahu ke Kristu, usměřovala jej ke Kristu. To je obrovské pole pro apoštolát celé církve, na němž všichni členové Božího lidu mají důležitý podíl. Existuje zde sice mnoho nejrůznějších úkolů, ale jen jedno poslání, poslání celé církve.⁶⁵

Výše uvedená citace potvrzuje tedy výroky LG, že celý Boží lid (tzn. i laici) má vydávat svědectví Kristu, má usilovat o šíření Božího království na celém světě a o spásu všech lidí. Novým způsobem zde ovšem dává do souvislosti pojem apoštolát s veškerými činnostmi směřujícími k usměřování celého světa ke Kristu a ke spáse všech. Z těchto činností AA uvádí konkrétně evangelizaci, posvěcování lidí, ale také pronikání a zdokonalování časného řádu a časných hodnot duchem evangelia.⁶⁶

Laici mají na jedné straně na apoštolát právo, na druhé straně je i jejich povinností, chtějí-li své křesťanské povolání žít opravdově, žít jej s vírou, nadějí a láskou. Pro účinný apoštolát jsou právě tyto tři teologální ctnosti velmi potřebné a je třeba si je neustále od Ducha svatého vyprošovat.⁶⁷

„Protože Kristus, poslaný Otcem, je zdroj a počátek veškerého apoštolátu církve, je zřejmé, že plodnost apoštolátu laiků závisí na jejich živém spojení s Kristem.“⁶⁸

Ježíš Kristus je ten, s kterým a ve kterém se jednotlivý člen církve pouští do každé apoštolské aktivity, do každého apoštolského díla. Nicméně je potřeba vědět, že plodnost

---

⁶⁴ AA, čl. 2.

⁶⁵ Srov. KELLER: Velké tajemství církve, 154.

⁶⁶ Srov. AA, čl. 2.

⁶⁷ Srov. tamtéž, čl. 3.

⁶⁸ Tamtéž, čl. 4.

apoštolátu nestoupá přímo úměrně vzhledem k množství aktivit, které byly zorganizovány a vykonány, ale že se odvíjí od živého, hlubokého, ba dokonce intimního vztahu s Kristem.⁶⁹ Život důvěrného a láskyplného spojení s Kristem mohou věřící žít v církvi různými duchovními prostředky, především slavením eucharistie. Nemohou to ovšem dělat tak, že by se oddělovali od svých povinností, od svého běžného života. Své spojení s Kristem mají realizovat a prohlubovat tím, že svou každodenní práci budou konat vědoměji a radostněji podle Boží vůle.⁷⁰

Každý laik se nachází v jiné osobní životní situaci, každý laik je jinak od Ducha sv. obdarován. Existují různé laické stavy (manželský a rodinný, celibátní a vdovský), také mnoho nejrůznějších životních podmínek a okolností (např. nemoc, zaměstnání a společenská činnost) a koncil laikům ukládá pro apoštolát rozvíjet všechny vlastnosti a vlohy, které dostali a které odpovídají právě jejich osobní situaci, a zároveň používat i vlastní dary, které přijali od Boha.⁷¹

Po Ježíši Kristu dalším dokonalým vzorem duchovního a apoštolského života je Panna Maria. Starobylá tradice jí udělila titul královny apoštolů a ona je tímto titulem dodnes věřícími vzývána. AA doporučuje, aby Pannu Marii všichni co nejoddaněji uctívali a nejen svůj život, ale i svůj apoštolát svěřovali do její mateřské péče.⁷²

„Dále laici, kteří byli povoláni vstoupit do některého z církevně schválených sdružení nebo společností, se mají také snažit, aby si spolehlivě osvojili osobitý ráz duchovního života, který je těmto sdružením a společností vlastní.“⁷³

Z pohledu kteréhokoliv laika, který je Bohem povolán do nějakého církevně schváleného společenství, tedy i z pohledu např. karmelitánského terciáře, je zřejmé, jak AA zcela evidentně povzbuzuje k aktivnímu přístupu k duchovnímu životu a k prohlubování spirituality vlastní tomu kterému společenství.

Dekret uvádí tři základní cíle apoštolátu: evangelizaci a posvěcování, křesťanskou obnovu časného řádu a charitativní činnost.

Každý člověk ke své spáse nezbytně potřebuje víru v Ježíše Krista a jeho milost, „proto apoštolát církve a všech jejích členů směřuje především k tomu, aby slovy a skutky

---

⁶⁹ Srov. KELLER: Velké tajemství církve, 159.

⁷⁰ Srov. AA, čl. 4.

⁷¹ Srov. tamtéž.

⁷² Srov. tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

*obeznámil svět s Kristovým poselstvím a zprostředkoval mu Kristovu milost. To se děje hlavně službou slova a svátostí.*⁷⁴

Služba slova a svátostí je svěřena zvláštním způsobem kněžím. Ovšem i laik je pověřen apoštolátem evangelizace a posvěcování. Ve svém osobním křesťanském životě má hledat příležitosti, aby vydával svědectví jak svým životem a v nadpřirozeném duchu konanými dobrými skutky, tak i slovem. Má hlásat jak nevěřícím, aby je přivedl k víře, tak i věřícím, aby je poučil, utvrdil a povzbudil k ještě horlivějšímu a opravdovějšímu životu.⁷⁵

Svědectví slova je tedy velmi úzce spojeno se svědectvím života. Svědectví slova totiž interpretuje svědectví života a zase naopak, svědectví života má za svědectvím slova stát, krýt je. Je mnoho příležitostí a možností, kdy laik může ve svém životě dosvědčovat svou víru slovem. Nemá se bát nahlas vyslovit, co pro něho znamená např. víra v Krista a co ho v životě nese a drží, kde a u koho čerpá pro svůj život naději a sílu. Tato slova pak mohou druhým velmi pomoci v jejich vlastním hledání, mohou se stát pro ty druhé slovy prorockými.⁷⁶

*„Celá církev se má snažit, aby se lidé stali schopnými správně budovat celý řád časných věcí a zaměřit ho prostřednictvím Krista k Bohu.*⁷⁷

Výčet toho, co tvoří časný řád, je uvedeno v AA, čl. 7. Jsou to: *„hodnoty života a rodiny, kultura, hospodářství, různá umění a zaměstnání, instituce politického společenství, mezinárodní vztahy apod.*⁷⁸ Laici pak mají přímo a rozhodně vstupovat do všech těchto oblastí časných věcí s vlastní invencí, s vlastní odpovědností a s vlastním úsilím budovat i obnovovat vše podle Krista.

Třetím cílem laického apoštolátu je charitativní činnost a nejrůznější charitativní díla, k nimž jsou zavázáni nejen jednotlivci, ale i národy. Díky moderním sdělovacím a informačním technologiím se lidstvo k sobě velmi přiblížilo, proto se i pole pro charitativní činnost rozšířilo a mělo by dnes zahrnovat úplně všechny lidi s jejich potřebami. Za těchto okolností by žádný křesťan neměl zůstat pasivním, ale sám by měl potřebné vyhledávat a měl by vynakládat veškerou péči na to, aby potřebným bylo skutečně pomoci. Pomáhat by měl s čistými úmysly, ohleduplně a tak, aby byla respektována svoboda a důstojnost toho, který pomoc přijímá.⁷⁹

---

⁷⁴ AA, čl. 6.

⁷⁵ Srov. tamtéž.

⁷⁶ Srov. KELLER: Velké tajemství církve, 156.

⁷⁷ AA, čl. 7.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Srov. tamtéž, čl. 8.

Před všemi laiky tak tedy stojí výzva, aby podle svých možností tato díla lásky podporovali a podíleli se na nich jak v oblasti soukromé, tak i v oblasti veřejné, národní i mezinárodní.⁸⁰

Laici konají své apoštolské poslání jak v církvi, tak i ve světě. AA uvádí a postupně specifikuje nejdůležitější oblasti apoštolské činnosti, kterými jsou: církevní obce, rodina, mládež, sociální prostředí, národní a mezinárodní řád.⁸¹

Uvnitř církevních obcí (např. farností) by apoštolát pastýřů bez spolupráce laiků nemohl být plně účinný. Laici přivádějí k církvi lidi třeba i velmi vzdálené, spolupracují se svými pastýři především při katechezích a také dávají k dispozici své odborné zkušenosti pro duchovní správu i správu církevního majetku. Ve výhledu by se tedy každý laik měl nějakým způsobem podílet na veškeré apoštolské a misijní činnosti své farnosti i své diecéze a měl by se angažovat pro spolupráci na poli mezifarnostním, mezidiecézním, celonárodním a mezinárodním.⁸²

Pro církve i pro celou společnost je dále velmi významný apoštolát manželů a rodin. Jako nejdůležitější součást jejich apoštolátu se dnes jeví:

„Projevovat a potvrzovat vlastním životem nerozlučnost a posvátnost manželského svazku; rozhodně zastávat právo a povinnost rodičů a opatrovníků vychovávat děti křesťansky; bránit důstojnost a zákonitou svéprávnost rodiny.“⁸³

Když dva lidé žijí své manželství poctivě a věrně s tím, že chtějí být tímto způsobem věrni Bohu, protože i Bůh je věrný smlouvě s nimi, někdo se tomu může třeba i posmívat. Přesto to ale nepřestane vzbuzovat úctu, a to i ve světě, kde se vztahy a věrnost neberou moc vážně.⁸⁴

Rodina přijala od Boha veliké poslání, a to být základní buňkou společnosti. Rodina ovšem toto své poslání může naplnit jen tehdy, bude-li mezi jejími členy vzájemná láska a bude-li díky společné modlitbě fungovat zároveň jako domácí církev. Dekret dále uvádí výčet různých skutků rodinného apoštolátu, např. adopce opuštěných dětí, rada i hmotná pomoc mládeži, pomoc při vedení škol, pomoc snoubencům v přípravě na manželství, výuka náboženství atd. A aby rodiny mohly lépe dosáhnout cíle svého apoštolátu, mohou se sdružovat do skupin.⁸⁵

---

⁸⁰ Srov. AA, čl. 8.

⁸¹ Srov. tamtéž, čl. 9.

⁸² Srov. tamtéž, čl. 10.

⁸³ Tamtéž, čl. 11.

⁸⁴ Srov. KELLER: Velké tajemství církve, 155.

⁸⁵ Srov. AA, čl. 11.

Apoštolát mládeže je dalším důležitým polem laického apoštolátu. Už z přirozené povahy mladých lidí vyplývají předpoklady pro účinnou a plodnou apoštolátskou činnost: „*jestliže je toto nadšení (nadšení mladých lidí, pozn. aut.) proniknuto Kristovým duchem a nesené poslušností a láskou k pastýřům církve, je naděje na bohatou úrodu.*“⁸⁶ Mladí mají svůj apoštolát začít ve svém prostředí - sami mezi sebou a sobě navzájem. AA z hlediska apoštolátu bere vážně i děti. Hovoří o tom, že i děti mají mezi svými kamarády vydávat svědectví.⁸⁷

V apoštolátu sociálním, tzn. v apoštolátu společnosti, nemohou být laici nikým nahrazeni. Na tomto poli se laici mají snažit utvářet v křesťanském duchu smýšlení a mravy, zákony i struktury společnosti a zároveň usilovat o vydávání svědectví Kristu životem i slovem v oblasti práce, povolání, studia, bydliště, volného času i při nejrůznějších setkáváních s přáteli.⁸⁸ AA velmi výstižně souhrnně konstatuje: „*Tento apoštolát musí zahrnovat všechny v daném prostředí a nesmí vylučovat žádné duchovní nebo časné dobro, které je jim možno prokázat.*“⁸⁹

Rovněž na rovině národní a mezinárodní se otvírá nekonečné pole pro apoštolát. Laici, kteří jsou pevní ve víře a kteří se zároveň vyznají ve veřejných záležitostech, by neměli odmítat veřejné úřady a funkce. I v této oblasti apoštolátu mají mít laici na zřeteli i nadnárodní rozměr, tzn. mezinárodní vztahy, mezinárodní problémy. Všechno se mají snažit podporovat cit vzájemnosti a solidarity všech národů světa.⁹⁰

Co se týká formy apoštolátu laiků, dekret uvádí dvě základní: apoštolát jednotlivců a apoštolát ve společenství.

Apoštolát jednotlivce „*je počátkem a podmínkou každého apoštolátu laiků, i sdruženého, a nemůže být ničím nahrazen.*“⁹¹ Tzn., jak už bylo řečeno, každý laik je jako jednotlivce povolán k tomu, aby vydával svědectví svým životem, slovem a aby spolupracoval s Bohem Stvořitelem, Vykupitelem a Posvětitelům při budování a řízení časného řádu. Laik by měl své postoje a své jednání opírat o víru, o vyšší zásady a tyto by měl pak i při vhodných příležitostech a vhodným způsobem druhým sdělovat.⁹²

Apoštolát jednotlivce se stává nezastupitelným zvláště v těch zemích, kde je omezena svoboda církve. Laici v těchto případech, pokud je to v jejich možnostech,

---

⁸⁶ AA, čl. 12.

⁸⁷ Srov. tamtéž.

⁸⁸ Srov. tamtéž, čl. 13.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Srov. tamtéž, čl. 14.

⁹¹ Tamtéž, čl. 16.

⁹² Srov. tamtéž.

nahrazují kněze. Vyučují křesťanskou nauku, vychovávají k náboženskému a duchovnímu životu a snaží se přivádět lidi k častému přijímání svátostí.⁹³

V dalších člancích dekretu je podtržena důležitost a význam sdruženého apoštolátu. AA připomíná, že člověk je od přirozenosti společenský tvor a že tedy organizovaný apoštolát ve společenství velmi dobře odpovídá lidskému i křesťanskému založení věřících. Různá sdružení, která vznikají za účelem společného apoštolátu, mají mj. ty výhody, že *„poskytují svým členům oporu, vychovávají je pro apoštolát, organizují a řídí jejich apoštolátskou práci, takže lze očekávat mnohem větší užitek, než kdyby jejich členové působili jako jednotlivci každý zvlášť.“*⁹⁴

Podobně jako existuje mnoho forem apoštolátu laika – jednotlivce, tak existuje i mnoho forem apoštolátu sdruženého. Každé apoštolátské sdružení si vytyčuje a sleduje svůj vlastní apoštolátský cíl. Tak např. jedno společenství rozpoznává, že je povoláno k evangelizaci, jiné zase k tomu, aby o Kristu svědčilo konkrétními skutky milosrdenství. Koncil vyzdvihuje nejvíce ta společenství, kde se podporuje, prohlubuje a rozvíjí větší vnitřní jednota mezi vírou a praktickým životem jednotlivých členů. Žádné apoštolátské sdružení by nemělo být samoučelné, vždy by mělo být ve službě poslání církve vůči světu. Důležité je také podotknout, že žádné sdružení by nemělo být bez návaznosti na církevní autoritu, že každé nové sdružení musí mít dostatečný důvod pro svůj vznik a že se zase naopak nemají udržovat při životě sdružení, která už užitečná nejsou.⁹⁵

Každý laický apoštolát musí mít řád. Žádný laik nemůže konat apoštolát sám „na vlastní pěst,“ bez návaznosti na církev. Každý laický apoštolát musí být řádně začleněn a vkomponován do apoštolátu celé církve. Z toho vyplývá, jak nutná a žádoucí je spolupráce a vzájemná úcta mezi různými formami apoštolátu v církvi.

Dokument obsahuje i články, které se věnují vzájemné podpoře a vztahu mezi hierarchií a laiky, a přejímá zde myšlenky obsažené již v LG, čl. 37.⁹⁶

Dekret se v souvislosti s apoštolátem laiků obrací také k řeholníkům a vybízí je, aby si laického apoštolátu vážili a aby jej také v intencích svých vlastních řeholních pravidel a konstitucí podporovali.⁹⁷

Koncil v AA vysvětluje pojem výchovy k apoštolátu, poukazuje na nutnost a nezbytnost výchovy k apoštolátu, uvádí hlavní zásady pro výchovu laiků k apoštolátu, specifikuje, kdo má pro apoštolát vychovávat, doporučuje speciální přizpůsobení výchovy různým formám apoštolátu a uvádí výčet pomocných výchovných prostředků pro laiky.

---

⁹³ Srov. AA, čl. 17.

⁹⁴ Tamtéž, čl. 18.

⁹⁵ Srov. tamtéž, čl. 19.

⁹⁶ Srov. tamtéž, čl. 24–25.

⁹⁷ Srov. tamtéž, čl. 25.

Výchovu k apoštolátu rozlišujeme z hlediska jejího zacílení na výchovu k apoštolátu v rovině obecné, která je všem křesťanům společná, nebo v rovině specifické, která už je zaměřena na určitou konkrétní formu apoštolátu.⁹⁸

„Především se však musí laik naučit plnit poslání Krista a církve tím, že žije z víry v božské tajemství stvoření a vykoupení a je veden Duchem svatým, který oživuje Boží lid a pobízí všechny, aby milovali Boha Otce a v něm svět a lidi. Takovou výchovu je nutno považovat za základ a podmínku každého plodného apoštolátu.“⁹⁹

Koncil veliký význam a důležitost přikládá k duchovní výchově a formaci laiků. Vztah lásky ke Kristu, k církvi, k Duchu svatému a k Božímu lidu je třeba stále budovat, upevňovat, a rozněcovat. Koncil ovšem kromě citované duchovní výchovy pobízí i k všeobecnému vzdělání, zvláště pak v oblasti teologické, etické a filozofické, a ke stálé kultivaci pravých lidských hodnot. Magisterium tak na laiky klade nárok k celoživotní sebevýchově a sebezdokonalování v Kristu s cílem, aby každý dorostl a dozrál v lidsky zralou, vyrovnanou a celkově harmonickou osobnost.¹⁰⁰

Další otázkou je, kdo má pro apoštolát vychovávat. Rodičům je Bohem svěřená výchova dětí, tudíž v tomto raném stádiu života i výchova pro apoštolát. Kněží zajišťují výchovu k apoštolátu při katechezi a službě slova nebo při vedení duší. Na tomto důležitém výchovném poli nelze nezmínit dále učitele, vychovatele, školy, koleje, jiné katolické výchovné instituce a jednotlivá apoštolská sdružení.¹⁰¹ *„Právě tato sdružení jsou často normální cestou vhodné výchovy pro apoštolát. V nich se totiž uskutečňuje výchova teoretická, duchovní i praktická.“¹⁰²*

Dekret AA zdůrazňuje, upřesňuje, prohlubuje a rozvíjí základní myšlenku LG o laicích: Všichni laici jsou pozváni k účasti na životě církve a k tomu, aby uznali též svoji vlastní spoluodpovědnost za její poslání vůči celému světu.¹⁰³ AA pak doplňuje, že se to vše má dít na bázi hlubokého osobního spojení s Kristem, v Duchu svatém pro slávu Boha Otce. Je rovněž pozoruhodné, jak AA několikrát za sebou opakuje roviny, na kterých se apoštolát laiků má uskutečňovat. V oblasti profánní to má být rovina soukromá, veřejná,

---

⁹⁸ Srov. AA, čl. 28.

⁹⁹ Tamtéž, čl. 29.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž.

¹⁰¹ Srov. AA, čl. 30.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Srov. MORIN: Učení II. vatikánského koncilu, 24–25.

národní a mezinárodní, v oblasti církevní rovina farnosti, diecéze a taktéž národní a mezinárodní. Lze tedy shrnout: apoštolát laiků zahrnuje úplně všechny oblasti života.¹⁰⁴

1.3 Apoštolát laiků ve světle konstituce *Gaudium et spes*

V GS koncil nepojednává o laicích a jejich apoštolátu tak přímočaře, uceleně a výlučně, jako např. v AA. GS pojednává o laicích a jejich apoštolátu v celkovém kontextu dnešní situace světa, církve a jejich vzájemného vztahu.

V GS se koncil neobrací jen na členy církve, ale snaží se navázat dialog s celou lidskou (nejen křesťanskou) společností.¹⁰⁵ Otevřeně vyjadřuje svou solidaritu s dnešním konkrétním lidstvem, zabývá se zcela aktuálními problémy a dává současnému člověku a celé současné lidské společnosti konkrétní pokyny, připomínky, doporučení, ale i pozvání v různých spletitých a složitých situacích, ve kterých se dnešní člověk a jeho svět nachází.¹⁰⁶

Je rovněž zajímavé si povšimnout, jaké místo zaujímá GS mezi ostatními koncilními dokumenty, z kterých tato diplomová práce vychází. V LG se církev snaží o hlubší poznání sebe sama, o reformu svého vnitřního života usiluje mj. v dekretu AA a v GS již církev vychází ze sebe a všímá si svého poslání mj. i vůči dnešnímu světu. Jinými slovy konstituce LG vznikla jako důsledek hluboké vnitřní sebereflexe církve a GS naopak jako výsledek pozorného rozhlédnutí se kolem sebe. Tyto dva pohledy jsou ovšem na sobě závislé, podmiňují a doplňují se navzájem.¹⁰⁷

Úvodní výklad GS pojednává o postavení člověka v dnešním světě. Konstituce je dále rozdělena na dvě části. První nese název „Církev a povolání člověka,“ druhá „Některé naléhavější problémy.“ V souvislosti s tématem práce je důležité zaměřit se především na čtvrtou kapitolu z první části, která hovoří o úkolu církve v dnešním světě. Jednotlivé kapitoly z druhé části konstituce by pak bylo možné dát do souvislosti např. s AA a aplikovat je na jednotlivé sféry laického apoštolátu tak, jak již byly zmíněny v předchozí podkapitole práce. GS tak po AA uvádí, resp. opakuje a rozvíjí další výčet oblastí pro laický apoštolát. Jedná se o všechny oblasti života, kde všude je třeba mít v úctě a rozvíjet důstojnost člověka a celé jeho povolání a zároveň dobro celé lidské společnosti.

---

¹⁰⁴ Srov. MORIN: Učení II. vatikánského koncilu, 25.

¹⁰⁵ Srov. GS, čl. 2.

¹⁰⁶ Srov. RAHNER Karl: Úvod k Pastorační konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 176–177.

¹⁰⁷ Srov. SKALICKÝ Karel: Radost a naděje, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 242–243.

„Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“¹⁰⁸

Celý Boží lid (i laičtí Kristovi učedníci) je povolán, aby se zajímal nejen sám o sebe, ale i o člověka světa, aby byl s ním solidární, vnímal jeho radost, ale i smutek, naději, ale i úzkost. Aby nebyl lhotejný k těm, s kterými a vedle kterých žije. Jinými slovy církev je tu, aby sloužila a ne aby si nechala sloužit.¹⁰⁹

Aby církev mohla dobře splnit své poslání, musí neustále zkoumat znamení doby a tyto vykládat ve světle evangelia. Pro laiky a jejich apoštolát je tedy velmi důležité poznávat a chápat svět, ve kterém žijí, chápat a rozumět i jeho očekáváním a touhám.¹¹⁰

Čtvrtá kapitola první části GS, pojednávající o úkolu církve v dnešním světě, jež i laici mají přijmout za svůj, konstatuje, že církev je se světem ve vzájemném vztahu, že se snaží poskytnout určitou podporu jednotlivcům, celé lidské společnosti a prostřednictvím křesťanů veškeré lidské činnosti a naopak že také od dnešního světa pomoc přijímá.

Pozemská a nebeská obec se prolínají, jsou ve vzájemném vztahu, který je ale postihnuteľný jen vírou.¹¹¹ GS toto vzájemné prolínání blíže nespecifikuje, nepodává nějaké bližší určení vztahu mezi církví a světem. Koncil se v této záležitosti omezuje pouze na to, že jej definuje jako „tajemství lidských dějin.“¹¹² Církev prostřednictvím svých členů – tzn. i laiků - přispívá ke zlidštění celé lidské rodiny i jejich dějin.¹¹³ Církví k lidštějšímu uspořádání společnosti pomáhají rovněž ostatní křesťanské církve, církevní společnosti, ale i svět.¹¹⁴

Podpora, kterou se církev snaží poskytnout jednotlivcům, spočívá v tom, že se snaží člověku odkrýt smysl jeho vlastního života, tu nejhlubší pravdu o člověku. Rovněž Kristovo evangelium může být velikou oporou pro každého jednotlivce, pro jeho život. A Kristovo evangelium bylo svěřeno církvi, církev je má a církev je nese do světa.

GS poslání církve pro lidskou společnost omezuje pouze na cíl rázu náboženského¹¹⁵ a výslovně popírá poslání církve takové, které by bylo politické,

---

¹⁰⁸ GS, čl. 1.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, čl. 3.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, čl. 4.

¹¹¹ Srov. GS, čl. 40.

¹¹² Srov. SKALICKÝ: Radost a naděje, 271.

¹¹³ Srov. GS, čl. 40.

¹¹⁴ Srov. SKALICKÝ: Radost a naděje, 271.

¹¹⁵ Srov. GS, čl. 45: Církví vždy má jít o spásu, o příchod Božího království a o to, aby se zjevila a zároveň uskutečnila Boží láska ke každému člověku.

hospodářské nebo sociální. Nicméně toto náboženské poslání má mnoho blahodárných důsledků i pro samu společnost.¹¹⁶

Pro celou lidskou společnost je rovněž významné, že církve se snaží podporovat jednotu. Jednotu, která pramení z jednoty myslí a srdcí a jež se rodí a rozvíjí z víry a lásky. Právě ve víře a lásce, které působí na život nejmocněji, záleží ta síla, kterou je církev schopna vlévat do dnešní společnosti.¹¹⁷ Všeobecným cílem církve tedy je být ve světě pro dobro všech, pro dobro celé společnosti a rozvíjet se pod jakoukoliv vládou, která respektuje a zastává základní lidská a rodinná práva a která uznává požadavky obecného dobra.¹¹⁸

Církev se snaží též prostřednictvím křesťanů poskytnout pomoc veškeré lidské činnosti. GS znovu nabádá, aby se křesťané snažili plnit své běžné povinnosti v duchu evangelia a aby usilovali o jednotu mezi vírou, kterou vyznávají, a běžným denním životem, aby jejich křesťanské svědectví bylo věrohodné.¹¹⁹ Laici jsou tedy ke svědectví vybízeni i konstitucí GS. Je zajímavé, že laici jsou v GS jmenováni na prvním místě, tzn. před biskupy a před kněžími.¹²⁰

Koncil nespatřuje církve vůči světu jen v pozici „dávajícího,“ ale i v pozici „přijímajícího a obdarovávaného.“ Z dějin a celkového vývoje lidstva také církve přijala mnoho. Jinými slovy zkušenosti předků, rozvoj vědy a kultury nemá význam jen pro společnost, ale jisté důsledky z toho plynou i pro církve.¹²¹

Konstituce v mnohém navazuje a doplňuje LG a AA především z hlediska toho, v jakém GS hovoří o postoji církve, tzn. i laika, k mnohým těžkostem i touhám dnešního člověka, celé současné lidské společnosti. Církev není ke světu lhostejná, nežije bez vztahu k němu. A to je výzvou k hledání a budování si zdravého vztahu ke světu s vědomím vlastní příslušnosti k církvi i pro každého laika.

---

¹¹⁶ Srov. SKALICKÝ: Radost a naděje, 271.

¹¹⁷ Srov. GS, čl. 42.

¹¹⁸ Srov. tamtéž.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, čl. 43.

¹²⁰ Srov. tamtéž.

¹²¹ Srov. GS, čl. 44.

1.4 Apoštolát laiků ve světle Posynodního apoštolského listu

Jana Pavla II. *Christifideles laici*

ChL je posynodální list Jana Pavla II. z 30. prosince 1988, který vznikl jako výsledek biskupské synody konané v Římě od 1. do 30. října 1987, jejímž tématem bylo povolání a poslání laiků v církvi a ve světě.¹²²

Záměrem synodních otců je dokumentem ChL probudit a posílit nové vědomí daru a odpovědnosti každého laika za poslání a celé společenství církve.¹²³ Sami laici jsou jím vyzváni, aby četli a promýšleli nauku koncilu o své účasti na apoštolátu církve a aby ji přijali za vlastní, aby ji uváděli do života.¹²⁴ Z dokumentu je rovněž zřejmé, jak se synoda při vši své práci a uvažování o laicích a jejich apoštolátu opakovaně odvolává na dokumenty II. vatikánského koncilu, které se nějakým způsobem k laikům a k jejich apoštolátu vztahují. Pro zajímavost lze uvést, že dokument ChL přímo cituje, či se nepřímo odvolává na LG v 48 mi odkazech, na GS ve 22 odkazech a na dekret AA v 19 ti odkazech. Na stěžejní myšlenky výše uvedených dokumentů pak ChL navazuje, prohlubuje je a rozvíjí.

Věřící laik patří k Božímu lidu, který je v Matoušově evangeliu symbolizován dělníky na vinici.¹²⁵ Vinicí Páně je celý svět¹²⁶ a dělníky pak ti všichni, které Pán posílá, aby na ní pracovali. Svět je totiž třeba přetvářet podle Božího plánu pro příchod Božího království.¹²⁷

„Jděte i vy na mou vinici...“¹²⁸

To je volání Krista, to je volání i papeže Jana Pavla II. Volání k práci na jeho vinici, které se týká celého Božího lidu. I laici jsou od Pána osobně voláni a přijímají od něho poslání pro církev a pro svět. I laik se má s Kristem každý den důvěrně spojovat, myslet na jeho zájmy jako na své vlastní a přidružit se k němu v jeho spasitelském poslání. Nikdo v církvi nesmí zůstat nečinný. Úkolem Božího lidu je pod vlivem víry se snažit rozpoznat v událostech, potřebách a požadavcích naší současné doby Boží přítomnost, Boží záměr a

¹²² Srov. ChL, čl. 1–2: Tohoto shromáždění biskupů se zúčastnili i kvalifikovaní laici, muži i ženy, kteří velmi přispěli svými zkušenostmi, radami a návrhy k práci synody a jejichž přítomnost zde byla velikým přínosem.

¹²³ Srov. tamtéž, čl. 2.

¹²⁴ Srov. tamtéž, čl. 14.

¹²⁵ Srov. Mt 20,1–2.

¹²⁶ Srov. Mt 13,38.

¹²⁷ Srov. ChL, čl. 1.

¹²⁸ Mt 20,4.

stát se tak „solí země a světlem světa.“¹²⁹ Posláním církve, i laiků, jak už bylo několikrát zmíněno, je hlásat evangelium, hlásat Krista a vydávat svědectví. Skrze laiky je totiž církev přítomna v nejrůznějších částech světa.¹³⁰ Proto je důležité, aby laici měli hluboké vědomí toho, že oni k církvi nejen patří, ale že jí i jsou.¹³¹

Dokument je po úvodní části rozdělen do pěti kapitol, které se věnují tématům důstojnosti laiků v tajemství církve, účasti laiků na životě ve společnosti církve, spoluodpovědnosti laiků za církev a její poslání, dobrých správců mnohotvárné milosti Boží a výchovy a vzdělávání laiků.

V Bibli je obraz vinného kmene užíván v různém smyslu, především však označuje tajemství Božího lidu. Pravá vinná réva – Ježíš Kristus, oživuje a dává plodnost svým ratolestem – Božímu lidu, církvi.¹³²

„Pouze v nejhlubším tajemství církve, které je tajemstvím společenství, se tak ukazuje 'identita' laiků a její původní důstojnost.“¹³³

Pravá identita laika se může vytvářet a stávat zřejmou pouze ve společenství církve. Každý laik by měl být zakotven ve společenství církve a žádný laický apoštolát by se neměl uskutečňovat bez návaznosti na společenství církve.¹³⁴

Na základě LG¹³⁵ je znovu vymezen a definován pojem „laik“ a jeho specifické poslání. Laici jsou povoláni, „aby hledali Boží království při práci na časných hodnotách tím, že je usměrňují podle Boží vůle.“¹³⁶ Laici mají žít ve strukturách světa. Ony jsou místem i prostředkem realizace křesťanského povolání laiků.¹³⁷ V apoštolském listu se rovněž znovu připomíná a rozvíjí myšlenka účasti laika na trojím Kristově úřadě (kněžském, prorockém a královském), jež má svůj kořen ve křtu, rozvoje dochází v biřmování a živena a zdokonalována je v Eucharistii.¹³⁸ Tato účast laiků na trojím úřadě Krista „je jednotlivým věřícím darována, jen pokud tvoří jediné tělo Páně,“¹³⁹ tzn. pokud jsou členy církve.

---

¹²⁹ Srov. ChL, čl. 3.

¹³⁰ Srov. tamtéž, čl. 7.

¹³¹ Srov. tamtéž, čl. 9.

¹³² Srov. tamtéž, čl. 8.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Srov. AA, čl. 23.

¹³⁵ Srov. LG, čl. 31.

¹³⁶ ChL, čl. 9. a též srov. LG, čl. 31.

¹³⁷ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 181: P. Neuner k tématu říká, že nejde přitom jen o antropologickou a sociologickou danost, nýbrž o reálnou teologickou kategorii.

¹³⁸ Srov. ChL, čl. 14.

¹³⁹ ChL, čl. 14.

Základní povolání všech křesťanských mužů a žen je povolání ke svatosti, to znamená k dokonalosti lásky. Z tohoto nevyhnutelného požadavku, jež plyne z tajemství církve, je třeba vycházet při všech úvahách o povolání laiků. Povolání ke svatosti vyplývá z přičlenění křtem ke Kristu. Laici tak mají následovat a napodobovat Krista v účasti na pozemských skutečnostech.¹⁴⁰ Laici mají tedy žít podle Ducha svatého ve světě svatě, ve svých časných skutečnostech a při všech svých pozemských činnostech. Bude-li totiž svatý každý jednotlivec, pak bude svatá celá církev. Svatost církve je velmi důležitá, neboť právě ona je zdrojem a mírou apoštolské účinnosti.¹⁴¹

Každý laik je povolán žít ve společenství církve a žít odpovědně vzhledem k němu, žít odpovědně i vzhledem ke světu,¹⁴² nemá právo se uzavřít pro sebe, oddělovat se duchovně od společenství, má je přijímat jako dar a dávat sám sebe se svým specifickým obdarováním k dispozici.¹⁴³

„Druhý vatikánský koncil představuje úřady a charismata jako dary Ducha svatého k budování Kristova těla a pro naplnění jeho spásného poslání v tomto světě. Církev je vskutku řízena a vedena Duchem svatým, který rozděluje pokřtěným různé hierarchické a charismatické dary a povolává každého, aby se svým způsobem stal aktivním a spoluzodpovědným.“¹⁴⁴

Církev je tedy organické společenství, které respektuje rozdílnost a rozmanitost svých údů při komplementárnosti povolání, jež jsou založena na jednotě z Ducha svatého.¹⁴⁵ Církev má tedy úřady a charismata vděčně přijímat a sloužit jimi ve společenství a pro společenství. O pravosti charismat rozhodují pastýři a charismata jim musí být podřízena.¹⁴⁶

Pokud je to užitečné nebo pro dobro církve nutné, pastýři mohou svěřit laikům určité úkoly a služby, které jsou sice spojeny s jejich pastýřským úřadem, ale nepředpokládají kněžské svěcení. Může jít např. o službu slova, udělování křtu, rozdávání sv. přijímání. Je ovšem potřeba určité prozíravosti, obezřetnosti a uvědomění si, že ani plnění těchto úkolů nedělá laika pastýřem.¹⁴⁷

---

¹⁴⁰ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 181.

¹⁴¹ Srov. ChL, čl. 16–17.

¹⁴² Srov. tamtéž, čl. 18.

¹⁴³ Srov. tamtéž, čl. 20.

¹⁴⁴ ChL, čl. 21.

¹⁴⁵ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 182.

¹⁴⁶ Srov. ChL, čl. 24.

¹⁴⁷ Srov. ChL, čl. 23 a též AA, čl. 24..

Dokument znovu opakuje, že laici se mají účastnit na životě církve, tzn. na životě farnosti, diecéze, církve národní i církve mezinárodní,¹⁴⁸ a že tato účast pak může mít dvojitou formu: individuální a nebo společenskou.¹⁴⁹

V druhé kapitole dokumentu je dále uveden výčet kritérií pro rozlišování a uznávání laických sdružení¹⁵⁰ a způsob, jakým mají pastýři sdružením sloužit, jak k nim mají přistupovat.¹⁵¹

Přinášet bohaté a dobré plody je významný a podstatný požadavek na křesťanský život jednotlivce i na život celé církve.¹⁵² Mezi společenstvím Božího lidu a posláním, jež toto společenství od Boha přijímá, lze vidět hlubokou propojenost. „*Vzájemně se pronikají a podmiňují, takže společenství je zároveň zdrojem i plodem poslání: společenství je misionářské a poslání je adresováno společenství.*“¹⁵³ Tzn. znovu konstatovat, že každý laik je spoluodpovědný za naplňování poslání celé církve. Tato spoluodpovědnost, toto poslání k hlásání evangelia a k vydávání svědectví laikům vzniká na základě přijetí svátostí křesťanské iniciace a darů Ducha svatého.¹⁵⁴ Aby svědectví laiků bylo účinné a přesvědčivé, musí ze všech svých sil usilovat o soulad a jednotu mezi evangeliem a svým každodenním životem v práci, v rodině i ve společnosti.¹⁵⁵

Laik má též přispívat ke vzniku a k formování zralých křesťanských obcí, farností. Pro splnění tohoto úkolu si potřebuje velmi od Boha vyprošovat angažovanou horlivost misionáře, a to nejen vůči těm, kdo ještě neuvěřili a o Kristu neslyšeli, ale i vůči těm, kteří sice byli pokřtěni, snad i nějaký čas vírou žili, nicméně živou vírou už nežijí.¹⁵⁶ Někteří laici si rovněž velmi osobním způsobem přivlastňují Pánovu výzvu: „Jděte do celého světa“¹⁵⁷ a na tuto náročnou výzvu, byť i jen na nějaký čas, opouští své prostředí, zaměstnání, svou zemi a odchází do misijních oblastí svědčit o své lásce k Ježíši Kristu a k církvi.¹⁵⁸

Další články třetí kapitoly ChL v úzké návaznosti na dokumenty II. vatikánského koncilu, týkající se laiků a jejich apoštolátu, podrobněji popisují, prohlubují a rozvádějí, co

---

¹⁴⁸ Srov. ChL, čl. 25–27.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, čl. 28–29 a též AA, čl. 15.

¹⁵⁰ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 183: *Za základní kritéria k rozlišování a uznávání laických sdružení lze považovat: „prvotnost povolání ke svatosti, odpovědné vyznávání katolické víry, svědectví přesvědčeného a hlubokého společenství, souhlas s apoštolskými cíli církve a zapojení do ní, závazek působit lidsky pravdivě ve společnosti.“*

¹⁵¹ Srov. ChL, čl. 31: Pastýři mají k laickým sdružením přistupovat diferencovaně a mají je vést tak, aby postupně vrůstala do společenství a do poslání církve.

¹⁵² Srov. tamtéž, čl. 32.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, čl. 33.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, čl. 34.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž.

¹⁵⁷ Srov. Mt 28,19.

¹⁵⁸ Srov. ChL, čl. 35.

je úkolem laického apoštolátu, jak a v čem konkrétně se mají laici podílet na poslání církve žít evangelium ve službě lidem a společnosti. Cíle apoštolského úsilí laiků lze stručně a velmi zjednodušeně shrnout do následujících bodů:

- Celému světu odhalovat tajemství Boha a zároveň člověku zjevovat člověka, tzn. lidem ukazovat smysl jejich života a uvádět je do plné pravdy o nich samých.¹⁵⁹
- Podporovat důstojnost člověka. Člověk je totiž hodnotou sám o sobě, nikdy se s ním nesmí zacházet jako s neživým předmětem, s věcí. Osobní důstojnost je základem rovnosti všech lidí, tzn. že všechny formy diskriminace je nutné odmítnout.¹⁶⁰
- Ctít právo na život a život chránit od jeho početí až do jeho přirozené smrti.¹⁶¹
- Usilovat o zajištění náboženské svobody, vyznávat svou víru a zůstat věrnými apoštolskému stolci, i když je to spojeno např. s různými těžkostmi.¹⁶²
- Pečovat o manželství a o rodinu. Posilovat vědomí hodnoty a důstojnosti rodiny, vědomí identity rodiny jako první a základní buňky společnosti a hájit její práva.¹⁶³
- Usilovat o lásku, která je duší a základem veškeré solidarity. Solidarity, která by byla otevřená všem lidským potřebám.¹⁶⁴
- Nevyhýbat se účasti v politice, chtějí-li křesťansky inspirovat časný řád ve smyslu služby člověku a společnosti. Při politické činnosti mají usilovat o obecné blaho a bránit a podporovat spravedlnost.¹⁶⁵
- Nebýt lhostejnými a pasivními vůči jevům, které ohrožují mír, např. k válce, terorismu, mučení. Laici mají být „tvůrci pokoje.“¹⁶⁶
- Postavit člověka do středu hospodářsko-sociálního života i s ohledem na budoucí generace. To se týká mj. i otázky ekologie.¹⁶⁷
- Evangelizovat kulturu, nejen ji kriticky posuzovat, příp. „očisťovat,“ ale pozvedat ji na vyšší úroveň. K vytváření a šíření kultury i k hlásání evangelia používat sdělovací prostředky.¹⁶⁸

---

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, čl. 36 a též GS, čl. 22.

¹⁶⁰ Srov. ChL, čl. 37a též GS, čl. 12.

¹⁶¹ Srov. ChL, čl. 38 a též GS, čl. 27.

¹⁶² Srov. ChL, čl. 39.

¹⁶³ Srov. ChL, čl. 40 a též GS, čl. 24 a 12.

¹⁶⁴ Srov. ChL, čl. 41 a též AA, čl. 8.

¹⁶⁵ Srov. ChL, čl. 42 a též GS, čl. 74–76.

¹⁶⁶ Srov. ChL, čl. 42.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, čl. 43 a též GS, čl. 63 a 67.

¹⁶⁸ Srov. ChL, čl. 44 a GS, čl. 53 a 58.

Dělníci jsou na vinici Páně¹⁶⁹ povoláni v různou denní dobu. Tím je vyjádřeno, že doby i způsoby nasazení pro Kristovo evangelium, pro Boží království jsou různé. Mladí i staří, všichni na vinici Páně mají své místo, svoji cenu a svůj úkol.¹⁷⁰

Čtvrtou kapitolu dokumentu uzavírá opětovné konstatování, že v církvi jsou kromě různých věkových kategorií také různé životní stavy a různá povolání. Tyto všechny dispozice a rozmanitosti slouží k růstu církve a představují sice rozdílné, ale komplementární způsoby toho, jak „*se žije stejná křesťanská důstojnost a všeobecné povolání ke svatosti v dokonalosti lásky.*“¹⁷¹ Specifikum laiků spočívá v jejich vztahu ke světu, svátostnému kněžství v zajištění svátostné přítomnosti Vykupitele a řeholního stavu ve svědectví o eschatologickém charakteru církve.¹⁷²

ChL podobně jako předchozí dokumenty rovněž zmiňuje, že laici mají ve své svobodě růst, zrát a v důsledku tohoto procesu přinášet hojné ovoce, že křesťanská výchova a vzdělávání jsou velmi důležité, a proto mají být zařazeny mezi priority diecéze.¹⁷³ Základním cílem výchovy a vzdělávání laiků je, aby každý laik objevil a žil své vlastní osobní povolání a poslání v církvi i ve světě,¹⁷⁴ aby poznával a uskutečňoval Boží vůli a žil ve stále větší věrnosti Bohu.¹⁷⁵

V dalších člancích dokument uvádí výčet různých vzájemně propojených aspektů celostní formace laiků, kterými jsou: duchovní formace,¹⁷⁶ teologické vzdělání,¹⁷⁷ znalost sociální nauky církve,¹⁷⁸ osobní růst v lidských kvalitách, který je pro apoštolskou a misijní činnost obzvláště důležitý, a k tomu všemu počítat s pomocí Ducha svatého.¹⁷⁹

K výchově laiků je v první řadě kompetentní Bůh sám: „*Bůh je první a velký vychovatel svého lidu.*“¹⁸⁰ Dále je k tomuto výchovnému dílu povolána církev, a to ve všech svých rozměrech (univerzální, partikulární, farnost i malá církevní společenství).¹⁸¹

---

¹⁶⁹ Srov. Mt 20,1.

¹⁷⁰ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 186.

¹⁷¹ Srov. ChL, čl. 55.

¹⁷² Srov. NEUNER: Laici a klérus, 188.

¹⁷³ Srov. ChL, čl. 57.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, čl. 58.

¹⁷⁵ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 188.

¹⁷⁶ ChL, čl. 60: „*Duchovní formace musí zaujímat přední místo v životě každého člověka, který je povolán, aby stále rostl v důvěrném spojení s Ježíšem Kristem, v souladu s Otcovou vůlí, v oddanosti bratřím s láskou a spravedlností.*“

¹⁷⁷ Srov. tamtéž: Teologické vzdělání proto, „*aby světu s jeho těžkými a komplexními problémy mohli dát odpověď na otázku po 'naději, kterou mají'.*“

¹⁷⁸ Srov. tamtéž: Znalost sociální nauky církve musí mít především ti laici, kteří se angažují v politice a v sociální oblasti.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, čl. 61.

¹⁸¹ Srov. ChL, čl. 61.

A dalšími místy výchovy je rodina, katolické školy a univerzity a střediska duchovní obnovy, skupiny, spolky a hnutí.¹⁸²

Všichni laici by si též měli být vědomi, že každý je současně cílem a zároveň počátkem výchovy a že výchovná práce je tím účinnější, čím více se dává k dispozici Božímu působení:¹⁸³ „*Jen ratolesti, které se nebojí vinařova prořezávání, přinesou více plodů pro sebe i pro druhé.*“¹⁸⁴

1.5 Apoštolát laiků ve světle Apoštolského listu Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte*

Apoštolský list NMI vydal papež Jan Pavel II. 6. ledna 2001 na počátku nového tisíciletí u příležitosti zakončení Velkého jubilea a v této podkapitole z něho bude vybráno pouze to, co je relevantní pro téma práce.

Nově papež klade důraz na kontemplaci Kristovy tváře, na osobu a život Ježíše Krista, na modlitbu a na společenství. Jan Pavel II. chce, aby veškerá pastorační činnost (tzn. i apoštolát) byla s pomocí Boží hluboce zakořeněna v kontemplaci a v modlitbě, a proto v NMI nabízí k tomuto rozjímání několik podnětů.¹⁸⁵ Celá druhá kapitola listu je věnována Kristově tváři, kterou je třeba kontemplantovat, aby se to pak mohlo projevit jako požehnání v účinnosti apoštolátu.¹⁸⁶

„Současní lidé...možná ne vždy vědomě vyžadují od dnešních věřících, aby jim nejen 'vyprávěli' o Kristu, nýbrž aby jim ho v jistém smyslu 'ukázali'.“¹⁸⁷

Úkolem církve, úkolem laiků tedy je, aby se i oni stali odleskem Kristovy tváře, aby i lidé třetího tisíciletí měli možnost potkat a zakusit živého Krista. A jak již bylo zmíněno, svědectví laiků by bylo velmi ubohé, kdyby Kristovu tvář nekontemplantovali.¹⁸⁸

Papež dále předkládá církvi základní, obecně formulovaný a z evangelia a živé tradice odvozený program, jehož středem je sám Kristus. U Krista je třeba začít. On je ten,

---

¹⁸² Srov. tamtéž, čl. 62 a též AA, čl. 30.

¹⁸³ Srov. ChL, čl. 63.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Srov. NMI, čl. 15.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, čl. 16–28.

¹⁸⁷ Tamtéž, čl. 16.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž.

kterého je třeba poznat, milovat a následovat, v něm žít trinitární život a spolu s ním přetvářet dějiny.¹⁸⁹

Dále Jan Pavel II. uvádí sedm pastoračních principů: svatost,¹⁹⁰ modlitba,¹⁹¹ nedělní mše svatá,¹⁹² svátost smíření,¹⁹³ primát milosti,¹⁹⁴ slyšení Božího slova¹⁹⁵ a zvěstování Božího slova.¹⁹⁶ Vzhledem k tématu práce budou podrobněji zmíněny opět jen některé z nich.

Svatost je perspektiva, ve které by se měl veškerý apoštolát odvíjet. Církev přijímá svatost od Krista jako dar, který se ovšem zároveň proměňuje v úkol, a to v úkol na celý život.¹⁹⁷ Papež se dále zamýšlí nad tím, co slovo „svatost“ může znamenat:

„Nastal čas, kdy je třeba všem pokřtěným přesvědčivě předložit tuto 'vysokou míru' běžného křesťanského života: tímto směrem musí vést život celého křesťanského společenství a křesťanských rodin.“¹⁹⁸

Jan Pavel II. charakterizuje svatost jako „vysokou míru běžného křesťanského života,“ ke které jsou povoláni osobním způsobem všichni členové Božího lidu. Nejde jen o nějakou povrchní zbožnost, ale o radikální život podle evangelia.¹⁹⁹

Modlitba je další nezbytnou podmínkou jakékoliv autentické pastorační, ale i apoštolské činnosti. V modlitbě se vytváří a buduje vztah přátelství s Kristem a právě z tohoto vztahu, z této vzájemnosti musí každá pastorační činnost vycházet.²⁰⁰ Proto se křesťanská společenství musí stát autentickými školami modlitby,²⁰¹ proto se musí na výchovu k modlitbě pamatovat.²⁰²

Primát milosti je podstatný princip křesťanského vidění života, tzn. princip, který spočívá ve vědomí toho, že „všechno závisí na Kristu, na vztahu k němu, na vnitřním životě a na svatosti.“²⁰³ Kristus, důvěryplný vztah s ním a osobní svatost jsou stěžejními a určujícími momenty nejen pro osobní duchovní život, ale i pro apoštolát.

---

¹⁸⁹ Srov. NMI, čl. 29.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, čl. 30–31 a LG, čl. 39–42.

¹⁹¹ Srov. NMI, čl. 32–34.

¹⁹² Srov. tamtéž, čl. 35–36.

¹⁹³ Srov. tamtéž, čl. 37.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, čl. 38.

¹⁹⁵ Srov. tamtéž, čl. 39.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, čl. 40–41.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, čl. 30.

¹⁹⁸ Tamtéž, čl. 31.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, čl. 32.

²⁰¹ Srov. tamtéž, čl. 33.

²⁰² Srov. tamtéž, čl. 34.

²⁰³ NMI, čl. 38.

Papež znovu vybízí k naslouchání Božímu slovu. Boží slovo nestačí ovšem jen slyšet, je třeba je i zvěstovat. Kdo se skutečně setká s Kristem, nemůže si to nechat pro sebe, ale musí o tom hlásat druhým. Misijní úsilí se tedy má dotknout osobní zodpovědnosti každého člena Božího lidu i zodpovědnosti skupin křesťanů: „*Je třeba nového apoštolského nadšení, které bude každodenním stylem života celých společenství i jednotlivých skupin křesťanů.*“²⁰⁴

Čtvrtá kapitola s názvem „Svědkové lásky“ je shrnutím a vyvrcholením celého apoštolského listu NMI. Ježíšovo přikázání lásky²⁰⁵ se má stát základem, protože kdyby v apoštolátu církve chyběla láska, vše ostatní by bylo zbytečné.²⁰⁶ Je potřeba na lásku vsadit.²⁰⁷ Církev, tzn. ani laici, nemohou ze své lásky někoho vyloučit. Laici mají svoji láskou svědčit o lásce Boží, a to všem, kteří strádají duchovně i hmotně.²⁰⁸ Církev se má tedy stále učit být solidární se všemi potřebnými a svou solidaritu činnou láskou projevovat.

Jan Pavel II. dále vybízí, aby se církev stala „*domovem a školou společenství...je třeba rozvinout spiritualitu společenství a dovolit jí, aby se stala formačním základem všude tam, kde se formují lidé a křesťané, kde jsou vychováváni služebníci oltáře, zasvěcené osoby a pastorační pomocníci, tam, kde se budují rodiny a komunity.*“²⁰⁹

Spiritualita společenství má být zakotvena v tajemství Trojice a dále je třeba se naučit vnímat hlubokou jednotu církve v její rozmanitosti jako jednotu tajemného těla Kristova, jež se skládá z různých údů.²¹⁰

Teologie a spiritualita společenství má svůj velký význam i v tom, že napomáhá k vzájemné otevřenosti mezi pastýři i věřícími laiky, a tato otevřenost ve svém důsledku velmi usnadňuje vytvoření jednoty v podstatném a důležitém a v záležitostech sporných a nepodstatných se snáze dochází k vzájemnému souladu. Proto je třeba neustále a neúnavně vytvářet a rozšiřovat rozměr společenství na všech úrovních života každé místní církve.²¹¹

Laici jsou také povinni v kontextu spirituality společenství rozvíjet v souladu s církví a v poslušnosti pastýřům nejrůznější sdružení, která jsou darem Ducha Božího a která dodávají církvi jistou životaschopnost.²¹²

---

²⁰⁴Tamtéž, čl. 40.

²⁰⁵Srov. „*Jak jsem já miloval vás, tak se navzájem milujte vy.*“ J 13,34.

²⁰⁶Srov. NMI, čl. 42.

²⁰⁷Srov. tamtéž, čl. 49–50.

²⁰⁸Srov. tamtéž, čl. 49.

²⁰⁹Tamtéž, čl. 43.

²¹⁰Srov. tamtéž.

²¹¹Srov. tamtéž, čl. 45.

²¹²Srov. NMI, čl. 46.

1.6 Podněty k reflexi o apoštolátu laiků v koncilních a pokoncilních dokumentech magisteria

V předkoncilním katolickém chápání církve bylo zdůrazňováno takové pojetí církve, které se soustředovalo výhradně na její vnější, organizační projevy, na hierarchii, tzn. docházelo k jakémusi mlčky předpokládanému ztotožnění církve a kléru. Koncil ovšem na toto pojetí reagoval prohlášením, že církev není v první řadě institucí s přesně danou strukturou, ale že je především mysteriem,²¹³ kdy všichni, kteří skrze křest patří Kristu, jsou církví, tzn. i laici. Nejdříve je tedy v koncilních dokumentech zdůrazněna základní rovnost všech členů Božího lidu a teprve následně se rozliší jednotlivé stavy, úřady a úkoly.²¹⁴ V tom tkví velký přínos II. vatikánského koncilu z hlediska celkového pojetí církve, které je takto rozvíjeno především v LG.

Na základě studia a analýzy všech výše uvedených dokumentů magisteria lze konstatovat, že II. vatikánský koncil má ve svých dokumentech velmi cenné pasáže o podstatě, důstojnosti, spiritualitě, poslání i odpovědnosti laiků, na které pak navazují další myšlenky zachycené a rozvíjené v dokumentech pokoncilních, v ChL a v NMI.

Pro apoštolát laiků jsou základní a nejvýznamnější dokumenty LG a AA.²¹⁵

LG v historii církve poprvé pozitivním způsobem vymezuje a definuje pojem „laik,“ dále velmi všeobecně formuluje poslání laika v církvi a poprvé otevřeně hovoří o apoštolátu laiků. Laik z pohledu LG není tedy primárně chápán pouze jako „neklerik“ či ten, koho je jen potřeba vést, nýbrž jako ten, který na základě iniciačních svátostí je pověřen trojím úřadem Kristovým a tím patří zcela rovnocenně k Božímu lidu. Na tomto svátostném faktu se zakládá hluboká jednota a rovnost všech členů Božího lidu a z této základní rovnosti vychází i společné povolání všech k apoštolátu církve. Pouhou příslušností laiků k Božímu lidu vyplývá pro ně právo, ale i úkol spolupodílet se na apoštolátu celé církve a vykonávat jej dle svých možností. K apoštolátu laik tedy nepotřebuje být delegován či pověřen hierarchií. Jeho apoštolát se odvozuje bezprostředně

---

²¹³ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 91: Církev v tomto pojetí je popsána jako skutečnost, „ve které je tajemným způsobem přítomno to, co Ježíš přinesl na svět a co musí silou jeho Ducha zůstat stále živé. Církev je mysterium, protože je, jak se praví v Krédu, *communio sanctorum, společenství svatých*. Patří k ní všichni, kdo patří Kristu a jsou jím posvěceni... Všichni, kteří křtem a eucharistií mají podíl na svatém, kteří jsou posvěcováni slovem Božím, patří k tomuto společenství.“

²¹⁴ Srov. tamtéž, 90–91.

²¹⁵ Srov. AMBROS Pavel: Křesťan a život ve světě, 97: LG a AA jsou v určitém smyslu značně asymetrické dokumenty. LG se vyznačuje hloubkou teologického myšlení, kdežto samotný dekret o apoštolátu laiků vychází z pojetí „Katolické akce.“

z členství v církvi.²¹⁶ Laik dostává právo a zmocnění přímo od Krista a Ducha svatého, nikoliv od hierarchie. Proto laik svým apoštolátem nemá jen jakousi spoluúčasť na apoštolátu hierarchie.²¹⁷

Toto nové pojetí laika se tak stává jakousi platformou a východiskem pro každé následné uvažování a rozvíjení myšlenky laického apoštolátu. Souhrnně LG poukazuje na důstojnost laiků i jejich odpovědnost za spásanosné poslání církve.

AA je určen laikům, a proto se zabývá laiky a jejich apoštolátem podrobněji. Dekret potvrzuje, prohlubuje a rozpracovává myšlenku povolání laiků k apoštolátu, specifikuje cíle laického apoštolátu (tzn. evangelizaci a posvěcování, křesťanskou obnovu časného řádu a charitativní činnost), vymezuje různá pole laického apoštolátu, kterými jsou církevní obce, rodina, mládež a sociální prostředí v národním i mezinárodním řádu, nastiňuje dvě různé formy apoštolátu laiků, kterými jsou apoštolát jednotlivce či apoštolát celého společenství a v neposlední řadě se věnuje nutnosti výchovy všech laiků k apoštolátu.

Koncil chtěl v intencích LG názvem dokumentu „Dekret o laickém apoštolátu“ rovněž upozornit na to, že církev je apoštolská jako celek, jako lid Boží a ne pouze hierarchie. V různých misijních oblastech světa může být poslání církve totiž plněno již jen apoštolátem laiků.²¹⁸

GS se dotýká laiků a jejich apoštolátu jen okrajově, neboť konstituce byla sepsána s jiným záměrem, než je vlastní laický apoštolát.²¹⁹ Hlavním přínosem GS pro apoštolát laiků je to, že skutečnost laického apoštolátu zasazuje do celkového kontextu dnešní situace světa, církve a jejich vzájemného vztahu a že ústřední téma konstituce „člověk“ se pak stává velmi důležitým momentem, dokonce důležitou perspektivou laického apoštolátu.

V roce 1987 byl vydán posynodní list ChL, který vznikl jako výsledek biskupského synodu, jež byl věnován povolání a poslání laiků v církvi a ve světě. Tento apoštolský list Jana Pavla II. myšlenkově vychází z dokumentů II. vatikánského koncilu, staví na nich, prohlubuje a rozvíjí je. Cílem dokumentu je znovu posílit vlastní odpovědnost laiků v církvi a vědomí toho, že jejich účast na apoštolátu církve je nenahraditelná, nezastupitelná, a proto velmi žádoucí.

---

²¹⁶ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 93.

²¹⁷ Srov. ZVĚŘINA Josef: Laici v církvi, <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-2/Laici-v-cirkvi.html>, (20.11.2009).

²¹⁸ Srov. NEUNER: Laici a klérus, 95.

²¹⁹ Neustále je nutno mít na zřeteli, že konstituce je určena nejen laikům v církvi a církvi jako takové, ale že jejím adresátem jsou všichni lidé, tzn. věřící i nevěřící.

Apoštolský list ChL byl sepsán již s určitým časovým odstupem od II. vatikánského koncilu, takže všichni účastníci biskupské synody věnované laikům a jejich poslání v církvi a ve světě již měli možnost srovnávat a zpětně reflektovat pokoncilní situaci v církvi i celkový pokoncilní vývoj a směřování laiků v církvi. Synodní otcové uznali, že mnoho laiků v síle Ducha svatého je uschopněno jít cestou svatosti a cestou společenství, že se mnoho laiků aktivně podílí na liturgii, na zvěstování Božího slova a na katechezi, že přijímají a vykonávají mnohé služby a úkoly a že dochází k rozvoji mnohých duchovních sdružení a hnutí, jejichž členové jsou též laici.²²⁰

Dokument rovněž konstatuje a nezakrývá, že cesta, kterou laici po koncilu nastoupili, nebyla pro ně a pro jejich apoštolát v církvi a ve světě tak úplně bez obtíží a bez nebezpečí, a hned následně zmiňuje dvojí pokušení, kterému byli laici po II. vatikánském koncilu vystaveni a kterého se ne vždy vyvarovali. Prvním pokušením pro laiky a pro jejich apoštolát se stalo to, že velmi silně soustředili svůj zájem na církevní služby a úkoly, a to až tak, že se vzdávali vlastní odpovědnosti ve svých povoláních, ve společnosti a ve světě ekonomiky, kultury i politiky. Druhým pokušením se pak stalo nesprávné oddělování víry a života a oddělování přijetí evangelia od konkrétní činnosti v různých záležitostech současného světa a současné doby.²²¹

V každém apoštolátu, tedy i v tom laickém, nelze opomenout význam a nezastupitelnou úlohu Ducha svatého. I výše zmíněné dokumenty hovoří o Duchu svatém jako o životním principu církve a o tom, že právě Duch svatý je tím, kdo církev, laiky podporuje při naplňování jejich poslání.²²²

Posledním dokumentem, jež byl reflektován, byl apoštolský list Jana Pavla II. NMI z roku 2001. Papež přichází se svým apoštolským listem, aby v návaznosti na prožité Jubileum roku 2000 na začátku nového tisíciletí církev nasměroval, aby vytyčil konkrétní úkoly, konkrétní program. Církvi tak bylo uloženo vytvořit účinný pastorační program a tento pak s pomocí Boží hluboce zakořenit v kontemplaci a v modlitbě. Velkým přínosem apoštolského listu NMI je především zdůraznění toho, že každá pastore a evangelizace, každý apoštolát se musí zakládat na osobním vztahu přátelství s Kristem, že je nutné budovat a prohlubovat v modlitbě a rozjímání svůj osobní vztah s Ježíšem. Teprve laici, kteří budou zapálení Boží láskou a ozáření Kristovým světlem, jež budou nazírat, přijímat a číst v jeho tváři, budou připraveni a uschopněni účinně uvádět do života myšlenky II.

---

²²⁰ Srov. ChL., čl. 2.

²²¹ Srov. tamtéž.

²²² Srov. např. tamtéž, čl. 7.

vatikánského koncilu o povolání laiků a jejich apoštolátu. Pro naše téma je také významné, že zmínky o spiritualitě společenství nacházíme nejen v NMI, ale i v AA a ChL.²²³

---

²²³ Srov. AA, čl. 4 a též ChL, čl. 29.

2 SPIRITUALITA KARMELITÁNSKÉHO TERCIÁŘE

Cílem diplomové práce je vytyčit specifika apoštolátu karmelitánského terciáře. Po reflexi koncilních a pokoncilních dokumentů magisteria, týkajících se laiků a jejich apoštolátu, bude dále nutné vymezit alespoň stručně pojem „spirituality,“ neboť apoštolát je součástí spirituality každého karmelitánského laika.

Zvlášť v poslední době je chápání významu tohoto pojmu velmi široké a Slovník spirituality podrobněji popisuje tři podstatné důvody tohoto polysémantického dosahu.²²⁴ Definice spirituality dle Moiolioho říká:

„Spiritualita je životní syntéza celého Kristova tajemství vytvořená pod vlivem Ducha svatého tak, že uspořádává jeho jednotlivé prvky kolem konkrétního stavebního principu, jenž pak charakterizuje jeho celkový projev.“²²⁵

Podle této definice lze spiritualitu chápat jako praktický, konkrétní způsob života, který je harmonicky uspořádán tak, aby vyjadřoval tajemství Ježíše Krista. Životní syntézou se míní určité skutečnosti života a životní hodnoty (těmito hodnotami mohou být v případě karmelitánské spirituality např. apoštolát, modlitba a kontemplace) nejsou nahromaděny chaoticky na sebe či vedle sebe, nýbrž jsou propojeny a uspořádány tak, že umožňují uvnitř i navenek vyrovnané fungování křesťana.

Životní syntéza se musí týkat celého obsahu Kristova tajemství tak, jak je zprostředkovává zjevení. Nelze vybrat jen jeden či několik určitých prvků Kristova tajemství a ostatní zcela opomenout, vytěsnit. Každá konkrétní spiritualita, tzn. i karmelitánská, musí obsahovat jednak jenom to, co je ve souladu s křesťanskou naukou, a zároveň i všechno, co k ní podstatně náleží. Pravdivý karmelitán, tzn. i karmelitánský terciář, nesmí pro své „karmelitánství“ přestat být křesťanem.

Protože žádný křesťan není schopen ani reflektovat, natož pak prožívat celé bohatství Kristova tajemství najednou bez specifického důrazu na jeho určitý aspekt, je pro praktický křesťanský život právě velmi důležité zvolit si tento zorný úhel, kterým bude křesťan na Kristovo tajemství pohlížet a pod kterým bude zároveň celý svůj křesťanský život prožívat. Konkrétním stavebním principem, kolem kterého křesťan uspořádává jednotlivé životní hodnoty a skutečnosti je určitý aspekt Kristova tajemství, kolem kterého

---

²²⁴ Srov. KOHUT V[ojetěch]: Spiritualita, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullio (edd.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 904–912, 904–905.

²²⁵ Srov. tamtéž, 906.

se pak jako kolem centrálního bodu uspořádávají i všechny další prvky tak, aby se následně vytvořil obraz celého Krista. Celý Kristus je tak viděn z určité perspektivy, jež je dána právě volbou konkrétního stavebního principu.²²⁶ V případě karmelitánské spirituality by tím konkrétním stavebním principem mohla být např. Ježíšova vnitřní modlitba.

Na existenci jednotlivých spiritualit v církvi je pak třeba pohlížet jako na výsledek působení Ducha svatého, který spolupůsobí s danostmi každého jednotlivého člověka. Jinými slovy nejde o preference a volbu jednotlivce či skupiny.

2.1 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu

2.1.1 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu z pohledu CIC

Dle kodexu kanonického práva patří karmelitánský třetí řád do „veřejných sdružení“ v církvi.²²⁷ CIC třetí řád vymezuje následujícím způsobem:

„Názvem 'třetí řády' nebo jiným vhodným pojmenováním se označují sdružení, jejichž členové žijí ve světě apoštolátním životem a usilují o křesťanskou dokonalost podle ducha některého řeholního společenství pod vyšším vedením téhož společenství.“²²⁸

Cílem těchto sdružení je tedy křesťanská dokonalost, tzn. svatost, a apoštolický život. Jinými slovy takový život s Ježíšem, jaký žili i jeho apoštolové. K dosažení tohoto cíle vedou dva základní prostředky: podíl na duchovním bohatství a životě konkrétní řeholní rodiny a vedení jejími představenými.

Důležitá je také otázka spojení třetího řádu s ostatní církví. I tomuto tématu se CIC věnuje v několika kánonech. Třetí řády mají spolupracovat na apoštolátu v diecézi a mají podporovat sdružení v diecézi, která usilují o apoštolát.²²⁹ Osoby v čele sdružení laiků mají

²²⁶ Srov. KOHUT: Spiritualita, 906–907.

²²⁷ Srov. Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, kán. 298 § 1: „V církvi jsou různá sdružení, od společností zasvěceného života a společností apoštolického života odlišná, v nichž křesťané, buď duchovní nebo laici nebo duchovní spolu s laiky, se společně snaží o dokonalejší život nebo veřejnou bohoslužbu nebo šíření křesťanské nauky nebo o jinou apoštolátní činnost, jako je evangelizace, snaha o zbožnost, charitativní činnost a ožívování světského řádu křesťanským duchem.“

²²⁸ CIC, kán. 303.

²²⁹ Srov. tamtéž, kán. 311.

dbát na spolupráci s jinými sdruženími, zvláště v místní církvi.²³⁰ CIC zcela zřejmě terciáře nabádá ke spolupráci. Třetí řád rozhodně nemá být „farností ve farnosti“ ani nějakým sdružením „lepších křesťanů.“ Příslušnost k třetímu řádu terciáře tedy rozhodně nějak nevyčleňuje z místní církve. Terciáři, vedeni láskou a touhou po jednotě, mají usilovat, aby byli co nejzodpovědnějšími farníky a diecézány. Nemají se vyhýbat místní církvi a ani službě v ní.

2.1.2 Základní charakteristika karmelitánského třetího řádu z pohledu Řehole karmelitánského třetího řádu

„Karmelitánský třetí řád (TOC) neboli sekulární karmelitánský řád (OCS) je mezinárodní veřejné sdružení laiků, zřízené papežským privilegiem. Jeho cílem je úsilí o křesťanskou dokonalost a apoštolská angažovanost, alespoň modlitbou a obětí za potřeby církve, a to uprostřed civilní společnosti účastí na charismatu karmelitánského řádu, tedy život podle evangelia v duchu řádu nejblahoslavenější Panny Marie Karmelské pod vyšším vedením téhož řádu.“²³¹

Tento bod Řehole karmelitánského třetího řádu aplikuje obecnou definici kodexu kanonického práva o třetích řádech na karmelitánský třetí řád. Cílem třetího řádu je především prohlubování duchovního života, úsilí o osobní svatost a apoštolát. Tomu má mj. napomoci i péče karmelitánů – řeholníků o třetí řád.

Z výše uvedené citace je také zřejmé, že karmelitánský třetí řád jistým způsobem závisí na „prvním“ řádu. Každý terciář má uznávat generálního převora karmelitánského řádu za duchovního otce a za pouto vzájemné jednoty. Řád pak terciářským laikům poskytuje určité podněty pro jejich vlastní duchovní život a také je podněcuje a pomáhá jim, aby svými životy dosahovali cílů, ke kterým třetí řád směřuje.²³²

Velmi důležitým okamžikem v životě každého terciáře je složení profese.²³³ Svou profesí se terciář zavazuje, že bude zachovávat Řeholi karmelitánského třetího řádu, a je to právě ona profese, která následně vytváří základní pouto mezi terciářem a Karmelem.²³⁴ Složení terciářské profese je tou nejúplnější a nejužší formou přidružení laiků ke

²³⁰ Srov. CIC, kán. 328.

²³¹ ČESKOMORAVSKÁ DELEGATURA ŘÁDU KARMELITÁNŮ: Pravidla pro život karmelitánských terciářů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 46, dále jen Pravidla pro život.

²³² Srov. tamtéž, 26.

²³³ Více o tom, co je profese srov. zde, 52–53.

²³⁴ Srov. Pravidla pro život, 27–28.

Karmelu.²³⁵ Terciář jí prohlubuje a posiluje základní křestní slib milovat Boha nade všechno, nyní ovšem nově jako člen karmelitánské rodiny. Jde tedy o slib žít radikálně evangelium²³⁶ podle duchovní cesty Karmelu a v rodině Karmelu. Před složením terciářské profese musí každý uchazeč projít obdobím přípravy, tzv. noviciátem.

Řehole také upravuje vzájemný vztah mezi terciáři a karmelitánskými zasvěcenými řeholníky. Řeholníci mají být uznávanými duchovními vůdci terciářů a terciáři se jimi mají nechat na své cestě doprovázet.²³⁷ Na druhé straně terciář není jen jakýmsi pasivním „příjemcem duchovních služeb“ od karmelitánů „prvního“ řádu. Řehole hovoří i o tom, že také karmelitáni a karmelitky, kteří jsou zasvěceni Bohu v řeholním životě, uznávají, že celá rodina Karmelu je díky terciářům obohacena, především pro jejich sekulární ráz a jejich zvláštní službu.²³⁸ Karmelitánský třetí řád tedy ovlivňuje nejen strukturu řádu, ale i ducha celé karmelitánské rodiny.²³⁹

Jak již bylo řečeno i karmelitánští laici se mohou podílet na samotném poslání Karmelu, i oni mohou mít spoluúčast na tomtéž povolání ke svatosti. Úkolem řádu je povolání každého terciáře potvrdit, přijmout jej a vytvořit pro něho takové životní formy a způsoby, které jsou terciáři vlastní. Terciářům má být předána též spiritualita a tradice řádu a terciáři se tak stávají spoluúčastní na všech duchovních dobrech a dobrých skutcích, které konají všichni členové karmelitánské rodiny.²⁴⁰

Pro úplnost je vhodné znovu připomenout, že karmelitánskou rodinu v církvi vytváří kromě karmelitánského třetího řádu i další společenství, která se inspirojí řeholí Karmelu, jeho tradicí a hodnotami tak, jak jsou vyjádřeny v karmelitánské spiritualitě.²⁴¹

Dle místních statut karmelitánského třetího řádu v ČR intenzivní podíl na životě třetího řádu nelze spojit s členstvím v jiném řádu nebo v podobném sdružení věřících.²⁴²

---

²³⁵ Srov. Pravidla pro život, 34.

²³⁶ Tamtéž, 28.

²³⁷ Srov. tamtéž.

²³⁸ Srov. tamtéž, 28–29.

²³⁹ Srov. tamtéž, 46.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, 34.

²⁴¹ Srov. tamtéž, 47.

²⁴² Srov. tamtéž, 66.

2.2 Stručný dějinný přehled karmelitánského třetího řádu

2.2.1 Dějiny karmelitánského třetího řádu ve světě

Karmelitánský řád nemá žádného svého konkrétního zakladatele, jako mají např. františkáni sv. Františka či dominikáni sv. Dominika. Název karmelitánského řádu se odvozuje od místa, od palestinského pohoří Karmelu.²⁴³

Na konci 12. st., jež je časem rozkvětu západního poustevnictví a zároveň i dobou křížových výprav, se na hoře Karmelu usadila skupinka prvotních karmelitánů.²⁴⁴ Byli to poutníci ze Západu a zároveň poustevníci,²⁴⁵ kteří přišli pravděpodobně s třetí křížovou výpravou (1189 – 1192)²⁴⁶ do Svaté země žít své poustevnické povolání. Vybrali si k tomu horu Karmel. Patrně proto, že svým krajinným charakterem byla pro ně velmi příhodná, a také proto, že už od biblické doby²⁴⁷ byla tradičně spojována s působením proroka Eliáše.²⁴⁸ V životě těchto západních poustevníků na hoře Karmel se tak spojily dvě eremitské tradice: eremitská tradice západní a eremitská tradice sídlící na hoře Karmelu.²⁴⁹ Tito poustevníci nepatřili k nějakému řádu nebo klášteru. Šlo tedy o skupinu poustevníků (mužů) – laiků, která se sešla spontánně, zatím bez oficiálního uznání ze strany církevní autority, aby se oddala horlivému životu modlitby a askeze.²⁵⁰ Je tedy zřejmé, že původ řádu tkví v laickém prostředí.²⁵¹

Tato skupina karmelských poustevníků požádala jeruzalémského patriarchu Alberta, aby pro ně sepsal pravidla, která by uzákonila jejich ustálené obyčeje a Albert jim někdy v letech 1206 až 1214 odpověděl dopisem, který je obecně znám jako řehole karmelitánů.²⁵² Tímto přijetím Albertových pravidel pro život se z poustevníků stala komunita.²⁵³ Karmelští poustevníci žili pak po způsobu řeholníků – jako komunita, podle pravidel, pod řádně voleným představeným atd. Řeholníky a řádem se stali teprve papežským schválením v lednu 1226. Pro karmelské poustevníky vcelku poklidný život

²⁴³ Srov. DOBHAN Ulrich: *Spiritualita Karmelu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 5.

²⁴⁴ Srov. Mc GREAL Wilfrid: *U Eliášova pramene*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 12.

²⁴⁵ Srov. DOBHAN: *Spiritualita Karmelu*, 6: v 11. a 12. století byla tato forma křesťanského života na křesťanském Západě právě v plném rozkvětu.

²⁴⁶ Srov. GIORDANO Silvano: *Poustevníci na hoře Karmel*, in: GIORDANO Silvano (ed.): *Karmel ve Svaté zemi od počátku až po současnost*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 54–62, 56.

²⁴⁷ Srov. I Král 18,1–46.

²⁴⁸ Srov. Mc GREAL: *U Eliášova pramene*, 17: Je možné, že již před příchodem poutníků ze Západu na hoře Karmel blízko Eliášova pramene byla přítomna nějaká byzantská skupina poustevníků.

²⁴⁹ Srov. DOBHAN: *Spiritualita Karmelu*, 6.

²⁵⁰ Srov. GIORDANO: *Poustevníci na hoře Karmel*, 56.

²⁵¹ Srov. DOBHAN Ulrich: „Třetí řád“ – karmelitánské společenství laiků, in: *Karmel 2* (2000) 1–8, 2.

²⁵² Srov. GIORDANO: *Poustevníci na hoře Karmel*, 56.

²⁵³ Srov. DOBHAN: *Spiritualita Karmelu*, 8.

netrval ovšem dlouho. Všeobecná nejistota, která ve Svaté zemi panovala, dolehla také na karmelské bratry a někteří z nich se rozhodli vrátit se do zemí, odkud do Svaté země přišli. První stěhování z hory Karmel do Evropy klade tradice do roku 1238.²⁵⁴ V Evropě karmelitáni nemohli žít úplně přesně podle řehole, kterou přijali od Alberta a která se vztahovala k specifickému životu na hoře Karmel, a tak požádali papeže o pozměnění své řehole. V návaznosti na to roku 1247 papež Inocenc IV. skutečně určité úpravy Albertovy řehole provedl a zařadil karmelitány mezi řády apoštolského bratrství (mendikanty).²⁵⁵ Karmelitáni nevytvořili hned po vzniku svého společenství třetí řád, jak to udělali františkáni a dominikáni.²⁵⁶ Karmelitánský třetí řád se vytvářel postupně, dlouhodobějším vývojem.

Název „třetí řád“ se v historii objevuje poprvé v roce 1221 v listě papeže Inocence III. lombardským humiliátům (jeden ze vzniklých žebravých řádů). Nicméně svůj klasický význam dostal až později, když byl použit pro „řád kajcníků“ sv. Františka z Assisi. Název „třetí řád“ se odvinul od skutečnosti, že tento františkánský třetí řád byl založen sv. Františkem jako třetí v pořadí, zachovával třetí řeholi (první byla pro bratry a druhá pro sestry) a také v zachovávání chudoby byli členové tohoto řádu až na třetím místě. Odtud a v těchto souvislostech tedy později přijali název „třetí řád“ i karmelitáni.²⁵⁷

Další označení řádu „sekulární řád“ (lat. ordo saecularis)²⁵⁸ má také svůj dějinný původ. Kromě bratří a sester, kteří zachovávali první, příp. druhou řeholi, existovala také společenství (převážně žen), která žila podle třetí řehole a patřila tak k třetímu řádu. Název „sekulární řád“ pak měl posloužit k odlišení členů třetího řádu, žijících „ve světě“ (lat. tertiarium saeculares, tzn. sekulární terciáři) od terciářů, resp. terciářek, které žily ve společenstvích po vzoru klášterů a byly pokládány za řeholnice (lat. tertiarium regulares, tzn. řeholní terciáři). Je tedy zřejmé, že sekulární terciáři (muži i ženy) nebyli nikdy pokládáni za řeholníky, nýbrž právě za osoby „ve světě.“²⁵⁹

---

²⁵⁴ Srov. GIORDANO: Poustevníci na hoře Karmel, 59.

²⁵⁵ Srov. Pravidla pro život, 24.

²⁵⁶ Srov. CETKOVSKÝ Gorazd: Karmelitánský „třetí řád“ z pohledu 550. výročí vydání papežské buly Cum nulla, in: Karmel 2 (2002) 5–14, 8.

²⁵⁷ Srov. DOBHAN: „Třetí řád“ – karmelitánské společenství laiků, in: Karmel 2 (2000) 1–8, 3.

²⁵⁸ Srov. KLÁŠTER BOSÝCH KARMELITÁNŮ VE SLANÉM: Z historie řádu, <http://www.klasterslany.cz/historie.html>, (1. 12. 2009):

Označení „sekulární řád“ u nás užívá kromě sekulárního františkánského řádu také Karmel tereziánské reformy, jehož oficiální název je „Sekulární řád bosých karmelitánů“ (zkráceně: OCDS). Řád bosých karmelitánů a karmelitek vznikl v 16. století díky sv. Terezii z Avily. Terezie z Avily se v druhé polovině 16. století stala iniciátorkou reformy celého karmelitánského řádu, jejímž cílem měl být návrat k původnímu ideálu poustevnického života. V důsledku vzrůstajících rozporů mezi příznivci a odpůrci reformy došlo v roce 1593 k rozdělení karmelitánského řádu na karmelitány původní (tzv. obuté) a karmelitány reformované (tzv. bosé). Od tohoto okamžiku každá větev Karmelu měla svůj vlastní vývoj.

²⁵⁹ Srov. DOBHAN: „Třetí řád“ – karmelitánské společenství laiků, in: Karmel 2 (2000) 1–8, 3.

Když se ve 13. st. bratři karmelitáni usadili v Evropě, začali se k jejich konventům přidružovat i další muži a ženy, kteří s karmelitánskou spiritualitou či konkrétním klášterem bratří karmelitánů sympatizovali. Karmelitáni ke svému řádu, tvořenému tehdy jen bratřími (muži), začali přidružovat tedy i *sorores* (sestry), tzn. svobodné dívky anebo vdovy, které slíbily celibát a zároveň poslušnost převorovi, ale dále žily jednotlivě nebo společně ve svých domech a nosily karmelský hábit, a *confratres*, *consorores* (spolubratry, spolusestry), tzn. laiky – muže a ženy, kteří se po vzoru řeholníků trojím slibem zasvěcovali Bohu. Ti, kteří skládali alespoň jeden ze slibů, se nazývali „obláti.“ Tito všichni užívali jako znamení své příslušnosti ke karmelitánům bílý plášť.²⁶⁰ Tito „confratres“ a „consorores“ pomáhali nejen klášteru (dary, službou),²⁶¹ ale i sobě mezi sebou navzájem. Žili radikálnějším způsobem své obrácení (skrze častější účast na mši sv., stanovené modlitby apod.). Také všichni tito tedy patřili de facto ke karmelskému řádu, i když ne v plném smyslu slova. Chtěli mít podíl na duchovních dobrech řádu. Církevněprávně karmelský „druhý řád“ ani „třetí řád“ jako takové však ještě dlouho neexistovaly.²⁶² „Různých forem přičlenění k řádu byla tehdy spousta, místo od místa se lišily a různilo se také to, jak byly dotyčné osoby nazývány, není snadné se v tom všem orientovat.“²⁶³ Snad lze přitom vystopovat tyto obecné tendence:

- 1) laici se ucházeli o přičlenění ke Karmelu a bylo jim to ze strany řeholníků dopřáno,
- 2) forem přičlenění byla rozmanitá škála,
- 3) přitom byla tendence co možná překrýt identitu laika prvky převzatými z identity řeholníků.

Bulou „Cum nulla,“ kterou vydal 7. října 1452, papež Mikuláš V. dovolil do Karmelu přijímat ženy žijící v zasvěcené čistotě (*continentes*)²⁶⁴ a generálnímu převorovi a provinciálům řádu umožnil tyto skupiny žen řídit a vymezovat jim i způsob života.²⁶⁵ A tak se vlastně otevřela cesta i ke zřízení karmelitánského třetího řádu, který by byl tvořen nejen ženami, jež se rozhodly žít zasvěceným způsobem života, ale i laiky - muži a ženami, kteří by žili „ve světě.“

28. listopadu 1476 papež Sixtus IV. vydal další bulu „Dum attenda,“ kterou povolil karmelitánskému řádu vtiskovat různým skupinám laiků stejné uspořádání, jako měly třetí

²⁶⁰ Srov. SMET Joachim, DOBHAN Ulrich: Die Karmeliten, Freiburg im Breisgau: Herder, 1981, 137.

²⁶¹ Srov. Pravidla pro život, 24: Confratres a consorores, kteří pomáhali klášteru hmotně či službou, se nazývali „donáti.“

²⁶² Srov. CETKOVSKÝ: Karmelitánský „třetí řád“ z pohledu 550. výročí vydání papežské buly Cum nulla, in: Karmel 2 (2002) 5–14, 8.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Srov. tamtéž.

²⁶⁵ Srov. Pravidla pro život, 24.

řády jiných mendikantů.²⁶⁶ Touto bulou „Dum attenta“ bylo dovoleno přijímat do Karmelu muže i ženy, ať už žijící v zasvěcené čistotě či v manželství. Tím byla existence karmelitánského třetího řádu umožněna de iure, kanonicky,²⁶⁷ poněvadž karmelitánům se ohledně třetího řádu přiznávaly stejné pravomoci, jaké měli františkáni a dominikáni už dlouhou dobu.²⁶⁸

Před rokem 1452 tedy sice byly osoby, které patřily ke Karmelu a žily ve světě, ale nebyli to oficiálně terciáři, resp. terciářky. Jejich přidružení ke Karmelu mělo jiný status.

Od poloviny 15. století do poloviny 16. století karmelitánské terciářky - ženy žily většinou řeholním způsobem života, ve společenství. Teprve po roce 1550 máme svědectví o tom, že byly do třetího řádu přijímány i osoby, které se nestávaly členy nějaké společně žijící komunity terciářů, ale žily duchovním životem ve světě. Zdá se, že zde se poprvé setkáváme s karmelitánským třetím řádem skutečně pro osoby ve světě,²⁶⁹ tzn. s terciáři – muži i ženami, kteří své povolání do třetího karmelitánského řádu žili ve svých domech, mezi svými příbuznými, a to v manželství či jako svobodní.

Řehole sepsaná roku 1455 blahosloveným Janem Sorethem²⁷⁰ nebyla obecně závaznou. Např. v Belgii se jí řídili již dvě stě let, když teprve se povědomí o ní rozšířilo i do jiných zemí. Soreth nejspíš nikdy neměl v úmyslu zavést nějakou jednotnou řeholi pro celý třetí řád. Proto došlo k tomu, že dříve než byla dána třetímu řádu podoba, opírající se o jednu společnou závaznou řeholi, uplynulo dvě stě let.²⁷¹

Obecně závazná řehole pro třetí řád byla generálním převorem vydána až v 17. století a tato zůstala oficiální právní normou pro třetí řád až do roku 1923.²⁷²

Až v roce 1637 se řádová kurie chopila myšlenky jednotného zákonodárství pro třetí řád. Tehdejší generál Theodor Stratus sestavil řeholi, která byla velmi stručná a zjevně napodobovala řeholi sv. Alberta.²⁷³

Již v roce 1678 vydal generál Emilio Jacomelli jinou řeholi, která byla co do formy jednodušší než ona předchozí. Následujícího roku ji generální prokurátor P. Ferdinand Tartaglia rozšířil o doplňky a vysvětlení. Tato výsledná řehole byla určena celému třetímu

---

²⁶⁶ Srov. Pravidla pro život, 25.

²⁶⁷ Srov. CETKOVSKÝ: Karmelitánský „třetí řád“ z pohledu 550. výročí vydání papežské buly Cum nulla, in: Karmel 2 (2002) 5–14, 9.

²⁶⁸ Srov. DOBHAN: „Třetí řád“ – karmelitánské společenství laiků, in: Karmel 2 (2000) 1–8, 3.

²⁶⁹ Srov. KOTSCHNER Joseph: Karmel in der Welt. Katechismus für Karmel – Terziaren, Straubing: Joseph Kotschner, 1961, 37.

²⁷⁰ Srov. Pravidla pro život, 18: V roce 1452 blahoslovenému Janu Sorethovi adresoval papež Mikuláš V. slavnou bulu „Cum nulla.“

²⁷¹ Srov. KOTSCHNER: Karmel in der Welt, 37–38.

²⁷² Srov. tamtéž, 37.

²⁷³ Srov. tamtéž, 39: Tato řehole zavazovala mimo jiné k denní účasti na mši svaté, k dodržování dnů postu a újmy od masa, k zachovávaní slibu poslušnosti a čistoty (které terciáři skládali), a to pod těžkým nebo pod lehkým hříchem, podle úmyslu toho, kdo je složil.

řádu a zůstala s výjimkou některých změn až do roku 1923 oficiální právní normou pro celý karmelitánský třetí řád.²⁷⁴

Dobu svého největšího rozkvětu prožíval třetí řád bezpochyby v 17. století, v době velké reformy řádu, tzv. tourainské reformy. Ta měla na třetí řád velmi požehnaný vliv. Třetí řád vzkvétal především ve francouzských provinciích Karmelu. Horlivým podporovatelem byl bratr Marek od Narození (Páně), který v roce 1681 uveřejnil řeholi a statuta, která vydali Jacomelli a Tartaglia, a doprovodil je svým komentářem. V té době byl třetí řád dokonce silně zastoupen i v Polsku a také na jihu Ruska. Právě tak v Itálii prožíval třetí řád po zavedení tourainské reformy velký rozmach a především v 18. století tam velmi vzkvétal. Počet terciářů byl tak vysoký, že dokonce diecézní kněží obdrželi dovolení smět přijímat postulanty. Ve Španělsku kvetl třetí řád ve druhé polovině 17. století především ve městech Barcelona, Olot, Granada a Madrid. Po počátečním sporu o oprávněnost existence třetího řádu ve Španělsku, Brazílii a Portugalsku získal třetí řád i tam oblibu a úctu. Záhy mohl představený komisariátu v Lisabonu přijmout více než 20.000 členů, mezi nimi i krále Jana II. a jeho bratry.²⁷⁵

Těžké časy úpadku a zániku zažíval třetí řád ke konci 18. století až do počátku 19. století. Především Velká francouzská revoluce v letech 1789-1799 velmi uškodila náboženskému životu v mnoha zemích. Karmelu ve Francii, Belgii a Německu zapříčinila úplný zánik. V Itálii Cavourovy zákony téměř znemožnily vnější rozvoj náboženského života. Podobným úpadkem trpěly i Brazílie a Španělsko. V Polsku a Rusku byl třetí řád úplně zatracován. Asi jedinou výjimkou bylo Irsko. V roce 1845 tam vyšel první překlad Jacomelliho a Tartagliovy řehole do angličtiny.²⁷⁶

V kontextu obecných církevních dějin vidíme, že se význam a život karmelitánského třetího řádu odvíjel podle rozvoje, příp. úpadku celkového náboženského, resp. řeholního života vůbec. Když byly v 18. st. (u nás za císaře Josefa II.) karmelitánské kláštery rozpuštěny a jejich kostely zrušeny, dotklo se to neblaze i jednotlivých společenství terciářů, která byla s těmito kláštery spojena. Nicméně třetí řád v několika případech přežil díky vedení diecézních kněží, kteří sami byli karmelitánskými terciáři. Často právě tito nadšenci a horlivci později zprostředkovali obnovu klášterů při někdejších karmelitánských kostelích, které zachránili před úplnou likvidací.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Srov. KOTSCHNER: Karmel in der Welt, 39.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, 39–40.

²⁷⁶ Srov. tamtéž, 40–41.

²⁷⁷ Srov. SMET Joachim: The Carmelites: History of Our Lady of Mount Carmel, Vol. 4., Darien, Illinois: Carmelite Spiritual Center, 1985, 156.

Nový život se Karmelu a jeho třetímu řádu vrátil teprve před koncem 19. století. Staré provincie byly znovu obnoveny a byly založeny také nové. Tak vznikly v USA, na Filipínách, v Holandsku a v Bavorsku nová společenství třetího řádu. Také v Rakousku, Itálii, na Sicílii, na Maltě a ve Španělsku se se znovuobnovením a uspořádáním řádu vrátil nový život a nový duch. V Brazílii se v roce 1922 se souhlasem sv. Otce dokonce mohl konat první kongres třetího řádu.²⁷⁸

Co se týká vlastní osobní identity terciáře, je známo, že již v 19. a v 20. století se velmi uplatňovala snaha podporovat sekulární ráz terciářů. Toto úsilí pak vyvrcholilo v řeholi, která byla schválena a vyhlášena v roce 2003, tzn. necelých čtyřicet let po skončení II. vatikánského koncilu.²⁷⁹

Jistě by bylo zajímavé zabývat se dějinami karmelitánského třetího řádu do větší hloubky, nicméně omezený rozsah diplomové práce podrobnější pojednání neumožňuje.

2.2.2 Dějiny karmelitánského třetího řádu v České republice

Obecné dějiny Karmelu měly vliv na vznik a rozvoj třetího karmelitánského řádu, a to jak ve světě, tak i na území České republiky. Dějiny karmelitánského řádu v ČR jsou dány třemi hlavními na sobě nezávislými obdobími, které jsou od sebe vzdáleny i několik set let.

První český karmelitánský klášter byl založen roku 1347 Karlem IV. na Novém Městě Pražském u Panny Marie Sněžné. Karmelitáni se zde živě zapojili do života města a univerzity.²⁸⁰ Z Prahy byl poté osazen ještě karmelitánský klášter v Tachově. Založit karmelitánský klášter v Čechách si tehdy přála německá provincie karmelitánů.²⁸¹ Rozkvět klášterů netrval ovšem dlouho. Husitské hnutí a následná protestantská reformace způsobily, že kláštery zanikly a pražský konvent pravděpodobně kolem roku 1570 vymřel.²⁸²

O úsilí karmelitánů získat opět klášter P. Marie Sněžné jsou zprávy až na počátku 17. století.²⁸³ Protože konvent i kostel P. Marie Sněžné byly mezitím převedeny do majetku františkánů, karmelitáni dostávají roku 1627 kostel sv. Havla. Tím je v Praze zřízen karmelitánský konvent podruhé. Násilné ukončení klášterního života přinesla až

²⁷⁸ Srov. KOTSCHNER: Karmel in der Welt, 41.

²⁷⁹ Srov. Pravidla pro život, 25.

²⁸⁰ Srov. Rodina karmelu. Sborník k příležitosti setkání členů karmelitánského řádu v Kostelním Vydří 12.-15.11.1993, [bez editora], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, 10.

²⁸¹ Srov. HÖSLER Matthäus, VALABEK Redemptus Maria.: Karmel v české církvi 650 let, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 9.

²⁸² Srov. tamtéž, 13.

²⁸³ Srov. tamtéž.

vláda císaře Josefa II., který spolu s jinými kláštery, které se nevěnovaly výlučně školství nebo charitě,²⁸⁴ zrušil i kláštery karmelitánské.²⁸⁵ Karmelitánští kněží začali působit v pastorační službě v diecézi, situace karmelitánských bratrů nekněží byla komplikovanější, ti nacházeli uplatnění jen těžko.²⁸⁶

Potřetí začínali karmelitáni v ČR až v roce 1908,²⁸⁷ kdy na žádost brněnského biskupa Pavla Huyna převzali farnost Kostelní Vydří poblíž Dačic. Dlouho se tradovalo, že klášter v Kostelním Vydří byl původně postaven pro karmelitány těsně před Josefem II., ale ti tam tehdy nestihli již přijít. Dnes už je ovšem tento názor překonán.²⁸⁸ V roce 1920 po rozpadu Rakouska-Uherska a po vzniku republiky němečtí kněží a bratři odešli do Rakouska a čeští bratři byli posláni do svých rodin, odkud přišli. V Kostelním Vydří zůstal jen jediný český karmelitán P. Albert Veleba.²⁸⁹ Od té doby v Kostelním Vydří žilo vždy jen několik málo kněží české národnosti, a to až do roku 1950. Od roku 1925, kdy podle státní smlouvy, která byla uzavřena mezi ČSR a Vatikánem, nesměly řeholní domy na území ČR přináležet k provinciím v zahraničí, byl klášter v Kostelním Vydří následně podřízen pod přímou pravomoc generála řádu, sídlícího v Římě, zatímco před rokem 1925 patřil k provincii hornoněmecké. Nicméně čilý a přátelský kontakt s německými bratry trval i po roce 1925.²⁹⁰

Po druhé světové válce zůstali v Kostelním Vydří jen tři karmelitáni: P. Melichar Karásek, P. Prokop Valena a P. Metoděj Minařík. V roce 1950, kdy komunistický režim znemožnil veřejnou činnost řeholí, P. Melichar Karásek byl ustanoven v Kostelním Vydří farářem a P. Valena a P. Minařík byli internováni. Za těchto okolností vše nasvědčovalo tomu, že činnost karmelitánského řádu v ČR bude opět ukončena. To se ovšem naštěstí nestalo.

V listopadu 1989 přišla revoluce a s ní i obnova řádu u nás, o kterou se nejvíce zasloužil výše zmíněný P. Metoděj Minařík. Obnova se v naší zemi mohla uskutečnit nejvíce právě díky jeho vlivu. V 70. a 80. letech se stal širitelem karmelitánské spirituality i kontaktní osobou pro nové uchazeče o řeholní život v řádu. V té době také přijal řeholní sliby několika sester druhého řádu, které ovšem i nadále musely žít jednotlivě ve svém domově, a setkával se také příležitostně s těmi, kdo chtěli žít karmelitánské charisma ve

---

²⁸⁴ Srov. Rodina karmelu, 10.

²⁸⁵ Srov. HÖSLER, VALABEK: Karmel v české církvi 650 let, 18–19: Roku 1785 byl zrušen Svatohavelský klášter v Praze a současně byl zrušen i klášter v Chyši.

²⁸⁶ Srov. tamtéž.

²⁸⁷ Srov. CETKOVSKÝ Gorazd, CHAROUZ Jindřich Zdik: Mariánské Vydří. 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 51: Do Kostelního Vydří přišli bratři z Rakouska, kteří byli německého původu.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, 23.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, 60.

²⁹⁰ Srov. tamtéž, 71.

světě, v běžném prostředí rodiny – jako třetí řád Karmelu.²⁹¹ Po revoluci v roce 1989 tak vyšlo najevo, že do karmelitánského společenství v Čechách a na Moravě v tom čase patřilo jedenáct bratří se sliby a tři novicové. Žádný z nich ovšem nežil v Kostelním Vydří.²⁹² Po revoluci také do našich zemí přišla společenství sester, a tak se kolem řeholníků a řeholnic spontánně vytvořilo i společenství laiků, které též toužilo čerpat z duchovní tradice Karmelu a z možnosti kontaktu se sestrami a s bratřími. Z toho vyplynulo počínaje rokem 1991 společné setkávání několikrát v roce na pouti v Kostelním Vydří a po počáteční formaci první z nich složili slib žít v následování Ježíše Krista podle karmelitánské spirituality. Uchazečů postupně přibývalo a dnes má společenství karmelitánských terciářů, tzn. těch, kteří již složili slib a těch, kteří se ke složení slibu teprve připravují v noviciátu, již přibližně tři sta členů. Celostátní setkání všech karmelitánských terciářů se koná každý rok o památce Neposkvrněného Srdce Panny Marie v Kostelním Vydří a od roku 1996 se terciáři scházejí častěji (tzn. jednou za měsíc či jednou za dva měsíce) a v menších společenstvích po oblastech – podle místa svého bydliště.²⁹³

2.3 Řehole karmelitánského třetího řádu

Generální převor karmelitánského řádu předložil text Řehole karmelitánského třetího řádu (dále jen: Řehole) v italském jazyce Apoštolskému stolci s žádostí o její schválení a kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života jej dekretem schválila a potvrdila dne 11. dubna roku 2003.²⁹⁴ Slavnostně vyhlášena pak byla vyhlášovacím dekretem generálního převora řádu Josepha Chalmerse o slavnosti Panny Marie Karmelské 16. července 2003 a v platnost vstoupila 8. prosince 2003. Termíny vyhlášení i jejího vstoupení v platnost byly záměrně vybrány tak, aby se zdůraznilo postavení Panny Marie v karmelitánské spiritualitě.²⁹⁵

Český text terciářské Řehole a Statuta karmelitánského třetího řádu v ČR byly pak oficiálně schváleny v Římě dne 7. června 2004 tímtež generálním převorem řádu a jeho generální radou.²⁹⁶

---

²⁹¹ Srov. CETKOVSKÝ, CHAROUZ: Mariánské Vydří, 96.

²⁹² Srov. tamtéž, 98.

²⁹³ Srov. ŘÁD KARMELITÁNŮ: Místa, termíny a kontaktní osoby setkávání terciářů, http://www.karmel.cz/tr_mista.php, (4.12.2009).

²⁹⁴ Srov. Pravidla pro život, 17.

²⁹⁵ Srov. tamtéž, 19–20.

²⁹⁶ Srov. tamtéž, 5.

Text Řehole má za sebou dlouhou historii. První obecně nezávazné znění bylo pravděpodobně sepsáno blahoslaveným Janem Sorethem již v roce 1455. Jak již bylo zmíněno, až v roce 1637 tehdejší generál karmelitánů Theodor Stratius sestavil řeholi, která byla pro celý třetí řád závazná. Po II. vatikánském koncilu bylo rozhodnuto přizpůsobit Řeholi třetího řádu době a dalších téměř čtyřicet let trvalo, než byla nová Řehole sepsána a v roce 2003 schválena.²⁹⁷

Pro všechny formy karmelitánského života, tzn. i pro život karmelitánského terciáře, tvoří základ původní Řehole sv. Alberta jeruzalémského, která obsahuje základní prvky karmelitánské spirituality. Tyto byly během dějin rozpracovávány, aktualizovány a spolu s životy karmelitánských světců, kteří významně ovlivnili tradici řádu, se staly podkladem pro vytvoření Řehole i pro terciáře.²⁹⁸ Jinými slovy hodnoty, které vytyčila již Albertova řehole, se postupně převáděly do stále nových forem tak, aby byly přiměřené i laikům a aby i oni mohli konkrétním životem ztělesňovat charisma Karmelu a prožívat karmelitánskou spiritualitu.²⁹⁹

Řehole je rozdělena na dvě části. První část se týká spirituality a charismatu karmelitánského terciáře a bude zvláště podrobněji samostatně pojednána na následujících stránkách této diplomové práce. Druhou část Řehole pak tvoří všeobecná ustanovení, kde se popisují struktury a příslušnost k třetímu řádu a formace terciářů.

Jak je karmelitánská spiritualita terciáře evidentně hluboce křesťanská, dosvědčuje článek Řehole, který se zmiňuje o důležitosti Ježíšovy osoby v životě každého terciáře:

„Ježíš se má postupně stávat nejdůležitější osobou jeho (terciářovy, pozn. autora) existence.“³⁰⁰

Tato výzva se pak má postupně promítnout do konkrétního života. Není důležitá jen pro osobní duchovní život daného jednotlivce, ale má v důsledku dopad i na jeho apoštolát. Terciář se má snažit o osobní, věrný a láskyplný vztah s Ježíšem a tento vztah má žít především eucharistií, liturgickým životem, Písmem svatým a modlitbou. Jen tehdy, bude-li mít terciář niterný vztah s Ježíšem, bude v bdělosti a připravenosti rozpoznávat Ježíše v bližních i ve svém každodenním běžném životě a síla tohoto vztahu ho bude pobídat k vydávání svědectví slovem i životem.³⁰¹ Je dobré si v tuto chvíli uvědomit, že dnešní

---

²⁹⁷ Srov. Pravidla pro život, 18.

²⁹⁸ Srov. tamtéž, 19.

²⁹⁹ Srov. tamtéž, 21.

³⁰⁰ Tamtéž, 30.

³⁰¹ Srov. tamtéž.

karmelitánští laici, žijí-li v souladu se svou Řeholí, svým životem zároveň realizují i učení magisteria.³⁰²

V duchu II. vatikánského koncilu Řehole také zdůrazňuje sekulární ráz terciářů.³⁰³ Terciáři se snaží žít co nejhodlivější život z víry v Krista a přitom zůstat „ve světě.“

2.4 Nosné prvky spirituality karmelitánského terciáře

Základní charisma Karmelu lze vyjádřit stručně v několika bodech jako úsilí o sjednocení s Bohem cestou vnitřní modlitby, následování Ježíše Krista podle karmelitánské řehole po vzoru proroka Eliáše a spojení s Pannou Marií a s karmelskými světcí. Terciáři mají na tomto základním charismatu Karmelu podíl, a to způsobem, který jim je vlastní. Je jistě na místě znovu připomenout a zdůraznit v této souvislosti jejich sekulární ráz. Jinými slovy karmelitánští laici se snaží žít charisma Karmelu „ve světě.“

Jak již bylo řečeno, terciář se definitivním způsobem může připojit ke Karmelu svojí profesí.³⁰⁴ Právě skrze profesi³⁰⁵ mají laici účast na charismatu řádu, a to způsobem, který je jim vlastní a který je pro ně specifický.³⁰⁶ V nedávném (tzn. již pokoncilním) dokumentu bylo souhrnně formulováno charisma Karmelu takto:

„Chceme žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu v kontemplativním postoji, jímž je utvářen a nesen náš život modlitby, bratrství a služby. V Panně Marii a v proroku Eliáši uznáváme podnětné a poučné vzory této zkušenosti víry, bezpečné vůdce po strmých stezkách, jež vedou k svaté (Boží) hoře, ke Kristu.“³⁰⁷

Z terciářské profese plynou závazky, které lze velmi obecně formulovat jako úsilí o stálý růst v duchovním životě (neustrnout v setrvačnosti či v povrchnosti), pěstování

³⁰² Srov. např. AA, čl. 4, LG, čl. 33, NMI, čl. 29–41.

³⁰³ Srov. Pravidla pro život, 33 a též např. LG, čl. 31.

³⁰⁴ Srov. CIC, kán. 1191–1192: Profese je z hlediska církevně-právního „soukromý slib,“ ale je skládán veřejně ve společenství církve, to mu dává větší závažnost.

³⁰⁵ Srov. Pravidla pro život, 27–28 a 56: Terciářská profese je novým intenzivním vyjádřením křestního slibu milovat Boha nade všechno a zřít se satana a jeho svodů. Zvláštnost tohoto úkonu lásky spočívá v prostředcích, které si na cestě následování Krista terciář volí, a to duchovní cestou Karmelu a v rodině Karmelu. „Profesi se terciář zavazuje žít radikálně evangelium právě v těch podmínkách, ve kterých žije.“ Současná Řehole terciářům umožňuje složit kromě profese také sliby, které ovšem nejsou totožné se slibů řeholníků. Terciáři mohou slíbit čistotu, tzn. kázeň v užívání sexuality, odpovídající jejich stavu a poslušnost vůči řádovým představeným a těm, kdo vedou třetí řád ve všem, co se jim mocí řehole ukládá pro jejich duchovní život. Dnešní praxe v ČR je ovšem taková, že terciáři skládají profesi bez těchto slibů.

³⁰⁶ Srov. tamtéž, 35.

³⁰⁷ Tamtéž.

důvěrného osobního vztahu s Bohem (vnitřní modlitba, život v Boží přítomnosti, Boží slovo), lásku k Panně Marii (každodenní spojení s ní), uchovávání sounáležitosti s rodinou Karmelu a osvojování si ducha svědectví a služby druhým. Konkrétní formy, jak toto uskutečňovat, si stanoví každý terciář sám podle své životní situace a prostředí.³⁰⁸

Výše citovaná formulace z Řehole je pro každého karmelitánského terciáře tak významná, že si zaslouží, aby byla podrobněji pojednána a reflektována v následujících čtyřech podkapitolách.

2.4.1 Život karmelitánského terciáře v poslušnosti vůči Ježíši Kristu

II. vatikánský koncil ve svých dokumentech opět připomněl,³⁰⁹ že svatost, ke které jsou povoláni všichni, nespočívá ani tak ve skutcích či ve zbožnosti každého jednotlivce, ale v tom, co Bůh sám dělá pro člověka a co pak následně člověka vede k tomu, aby na Boží iniciativu a obdarování odpověděl plně křesťanským životem, který bude naplněn dokonalou láskou.³¹⁰ Bůh sám vychází vstříc každému člověku. Prvotní iniciativa je zcela na Boží straně a každý duchovní život, tzn. život podle Ducha, začíná touto člověku zcela zdarma danou milostí. A tak i když terciář hledá Boha a snaží se být poslušný vůči Kristu jako svému Pánu, i tehdy jde pouze o odpověď na Boží iniciativu, které je schopen jen díky milosti Ducha svatého.³¹¹ Jinými slovy svatost a povolání do karmelitánské rodiny je zcela svobodným darem Božím.

Toto pojetí svatosti je ovšem v rozporu se smýšlením společnosti kolem nás. Namísto jí vyznávaným kultem lidské „všemohoucnosti“ a „vševědoucnosti“ jsou karmelitánští laici Řeholí pozváni k následování Ježíše Krista, k životu v poslušnosti vůči němu.

Již Albertova řehole, upravená a potvrzená papežem Inocencem IV. ze 13. století, obsahuje tuto základní výzvu k životu v poslušnosti vůči Ježíši Kristu.³¹²

Na přítomnost Ježíše Krista a na živé setkání s jeho osobou se v Karmelu klade velmi silný důraz. Jak již bylo zmíněno, karmelitáni jsou od samého počátku svou řeholí vybízeni k životu v poslušnosti Ježíši Kristu a vše další, co následuje, už pouze rozvádí

---

³⁰⁸ Srov. Pravidla pro život, 69.

³⁰⁹ Srov. LG, čl. 39–42.

³¹⁰ Srov. O'DONELL Christopher: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 5.

³¹¹ Srov. Pravidla pro život, 29.

³¹² Srov. tamtéž, 9.

tento základ: Středem řehole, středem celého života karmelitána, ať už řeholníka či terciáře, je Ježíš Kristus.³¹³

Každý terciář si tedy volí Ježíše Krista jako absolutního Pána svého života. Přijetí Ježíše a jeho velikonočního tajemství se stává smyslem jeho existence. Terciář touží po přijetí Ježíšových naučení a zaměřuje se víc na Ježíše než na sebe sama.³¹⁴ Uvědoměle a rád mu svěřuje celý svůj život, svoji svobodu, celého sebe samého a není pro něho nic nosnějšího a životodárnějšího než spojení s Ježíšem. Žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu neznamená jen jakési přechodné emoční vzplanutí či jen slovy vyřčené vyznání (které dnešním křesťanům zní mnohdy spíše jako klišé než jako bytostně prožívaná skutečnost): Ježíš je Pán. Známkou, projevem skutečného a jistého panování Ježíše v osobním životě laika, kterého Bůh povolal do rodiny Karmelu, je svědectví. Svědectví nejen ústy vyslovené, ale svědectví každodenně žité, jež je i magisteriem laikům ukládáno.³¹⁵ Svědectví o tom, že jen Ježíš může člověka osvobodit, spasit a sebou naplnit.

Pojem „obsequium“ (poslušnost) lze chápat jako poslušné a pozorné naslouchání.³¹⁶ Poslušné naslouchání Ježíši Kristu, příteli. Je známé a zkušeností podložené rčení, že přátelé se stávají v jistém smyslu navzájem sobě podobnými. Podobným způsobem to funguje i v duchovním životě ve vztahu s Ježíšem. Čím důvěrnější a niternější vztah terciář s Ježíšem má, tím se mu i stává více podobným. Více podobným v pohledu na svět, na pozemské skutečnosti, ale také více podobným v lásce. Pro apoštolát je totiž obojí nesmírně důležité: vidět a milovat. Vidět a milovat svět, jak jej vidí a miluje Bůh, tzn. Božím způsobem. Úkolem terciáře je otvírat se Boží milosti co nejvíce, aby Ježíšův duch pronikal jeho osobu až do té míry, že by si mohl přivlastnit zvolání sv. Pavla a spolu s ním opakovat: „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus.“³¹⁷

Každé budování vztahu vyžaduje úsilí a osobní angažovanost. Ani budování vztahu s Ježíšem Kristem není jiné. Terciář je sice prvotně přitahován Boží láskou, nicméně je zcela na něm, zda svobodně odpoví a zda také odvážně a s jistou houževnatostí vykročí na cestu.

V souladu s charismatem řádu lze shrnout, že terciář je povolán, aby žil v poslušnosti vůči Ježíši Kristu tak, že bude usilovat o hledání tváře živého Boha

---

³¹³ Srov. CHALMERS Joseph, GAMBOA Luis Aróstegui: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 2.

³¹⁴ Srov. Pravidla pro život, 29.

³¹⁵ Srov. např. AA, čl. 6.

³¹⁶ Srov. CHALMERS, GAMBOA: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 2.

³¹⁷ Srov. Pravidla pro život, 30.

(kontemplativní rozměr života), o bratrství a o službu (diakonia) uprostřed lidu.³¹⁸ Především v tomto smyslu se pak poslušnost vůči Ježíši Kristu stává i pro karmelitánské laiky jejich životním programem.

2.4.2 Vzor proroka Eliáše v životě karmelitánského terciáře

Prorok Eliáš a Panna Maria jsou podnětnými a poučnými vzory pro život všech karmelitánů. Jak bratří řeholníků, tak i karmelitánských terciářů. I terciáři jsou povoláni uvádět do života hodnoty, které žili prorok Eliáš a Panna Maria. Proto je důležité zabývat se podrobněji životem těchto svatých postav. Řečeno zjednodušeně všechno, čím dnes i terciáři touží a chtějí být, lze vidět uskutečněno v životě proroka Eliáše a Panny Marie.³¹⁹ Na první pohled sice dvě naprosto odlišné osoby, nicméně obě vedené a formované jedním Duchem svatým.

Vzhledem k zacílení této diplomové práce je potřeba na životě těchto svatých osob především ukázat ty specifické rysy, které charakterizují karmelitánskou spiritualitu, a tyto následně aplikovat i na život karmelitánského laika dnešní doby.

Život proroka Eliáše je zachycen v Bibli, v knihách Královských. Karmelitánský náhled na proroka Eliáše, jež působil jako prorok v Izraeli v 9. století před Kristem, procházel v dějinách určitým vývojem. Do roku 1980 se na něho pohlíželo především ve světle motta: „*Horlím horlivostí pro Hospodina, Boha zástupů.*“³²⁰ Prorok Eliáš byl tedy chápán jako ten, kdo stojí před Hospodinem, jako kontemplativní postava. Později díky znovuodkrytí karmelitánské tradice, hlavně středověké, a novému exegetickému bádání se odhalil mnohem bohatší biblický obraz Eliáše. Také nelze nezmínit, že dnešní obraz proroka Eliáše je ovlivněn i současnou církví.³²¹

V základních řádových dokumentech je prorok Eliáš představen jako kontemplativní, jako ten, který umí vnímat znamení Boží přítomnosti.³²² Eliáš je prorokem, který zasahuje do života lidu, bojuje proti falešným modlám a lidi vede zpět

---

³¹⁸ Srov. Stanovy Řádu bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské schválené generální kapitulou konanou v září 1995 v Římě, jak je nařídil vydat generální převor P. Joseph Chalmers, [b.m.]: [b.n.], [b.v.] [vydáno pro vnitřní potřebu řádu], čl. 14, dále jen Stanovy řádu.

³¹⁹ Srov. Stanovy řádu, čl. 25.

³²⁰ O'DONELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 8.

³²¹ Srov. tamtéž.

³²² Srov. Stanovy řádu, čl. 26 a též 1 Král 19,1–18.

k věrnosti smlouvě s jediným Bohem.³²³ Je také solidární s chudými a opomíjenými a brání ty, kteří trpí násilím a nespravedlností. O Eliášovi se mluví také jako o muži pouště.³²⁴

Prorok Eliáš tedy odráží všechny tři základní prvky karmelitánského charismatu, tzn. modlitbu, bratrství a službu. Ve svém životě se nechává vést Duchem svatým a formovat Božím slovem. Žije ve společenství svých učedníků, nežije osaměle, není sebestředně uzavřený sám do sebe. Přichází do styku s životy ostatních lidí, neizoluje se od nich, slouží jim. Je vnímavý pro jejich potřeby a pro jejich nouzi. Jak již bylo zmíněno, Eliáš je nahlížen také jako muž pouště. Poušť nelze v tomto případě chápat ve smyslu geografickém, nýbrž ve smyslu vnitřního postoje. Znamená to, že Eliáš je mužem nerozděleného srdce. Mužem, který si bez jakýchkoliv kompromisů zvolil Boha a zcela se oddal jeho službě.³²⁵

Duchovní osobitost proroka Eliáše (a zároveň spiritualitu Karmelu) výstižně znázorňuje obraz pokojného žaru a plamenné horlivosti.³²⁶ I terciář se po vzoru proroka Eliáše musí neustále vracet k žaru, stále znovu a znovu se musí rozněcovat v Bohu, musí odmítnout každou vlažnost. Je povolán sdílet horlivost a vášně proroka Eliáše pro Pána a pro jeho záležitosti.³²⁷ Prakticky to znamená být ve stálém důvěrném spojení s Bohem, žít stále v jeho přítomnosti, pod Božím láskyplným pohledem, stát před živým Bohem. Číst a rozjímat Boží slovo, své srdce disponovat a rozněcovat v něm žár Boží lásky.³²⁸ Tak jako Eliáš byl pohotový setkat se s Pánem a přijmout jeho slovo, tak i terciáři mají mít touhu po modlitbě, po setkání s Kristem. Mají toužit přijímat do svého života Boží slovo.³²⁹

Po vzoru proroka Eliáše je pro život karmelitánského terciáře také důležitá zkušenost pouště. Od proroka Eliáše se terciář učí všechno opustit a nechává se očišťovat.³³⁰ V poušti se také ztotožňuje s Ježíšem Kristem ukřižovaným, činí jej základem svého života.³³¹ Právě při této, mnohdy velmi bolestné, ale cenné zkušenosti živý plamen lásky Boží terciáře přetvořuje a odpoutává ho ode všeho, na čem lpí.³³² Podobně jako prorok Eliáš je třeba, aby terciář uměl při tomto bolestivém procesu zachovat Hospodinu věrnost.³³³ V poušti se terciáři setkávají s Pánem takovým, jaký skutečně je.³³⁴ V poušti se

³²³ Srov. Pravidla pro život, 38 a též 1 Král 18,20–46.

³²⁴ Srov. Stanovy řádu, čl. 26 a též 1 Král 17, 8–24; 21, 17–29.

³²⁵ Srov. Stanovy řádu, čl. 26.

³²⁶ Srov. DOBHAN: Spiritualita Karmelu, 17.

³²⁷ Srov. Pravidla pro život, 38.

³²⁸ Srov. DOBHAN: Spiritualita Karmelu, 18.

³²⁹ Srov. Pravidla pro život, 38.

³³⁰ Srov. tamtéž.

³³¹ Srov. Stanovy řádu, čl. 15.

³³² Srov. Pravidla pro život, 31.

³³³ Srov. CHALMERS, GAMBOA: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 2.

³³⁴ Srov. Pravidla pro život, 44.

proměňuje jeho postoj ke světu, a to tím způsobem, že lépe odpovídá Božímu pohledu lásky na něj. Teprve po tomto očistném a bolestivém procesu může lépe a přesněji vidět skutečnost Božíma očima a povzbuzen tímto setkáním s Pánem je následně schopen jít a o Kristu svědčit.³³⁵

V době, kdy svět procházel hlubokou změnou a izraelský národ se stával stále více a více bezbožným, kdy opouštěl víru v pravého Boha, Boží prorok Eliáš stojí pevně opřen o jistotu, že Bůh je silnější než každá krize a každé nebezpečí. Situace v dnešní společnosti se jeví v něčem velmi podobná situaci doby proroka Eliáše. I terciář je v současných víceméně ateistických podmínkách vyzván k podobné celoživotní důvěře v nekonečnou Boží moc. Terciář má usilovat o vytvoření vhodných příležitostí pro zvěstování Krista. V tomto okamžiku je vhodné znovu připomenout, že právě Ježíš Kristus je středobodem života karmelitánského laika, že jen Ježíš Kristus je Pán života a dějin, ten, který jediný je bezpečným orientačním bodem každé lidské existence a dění.³³⁶ Stručně řečeno jako se prorok Eliáš opíral v těžkých chvílích svého života a své prorocké služby o moc Boží, tak i terciář je povolán k neochvějné důvěře v moc Ježíše Krista. Prorok Eliáš je pro každého karmelitána zároveň i vzorem apoštolátu, který vyrůstá ze spojení s Bohem, z modlitby.

2.4.3 Vzor Panny Marie v životě karmelitánského terciáře

„Když se karmelitáni cítili milováni tak velkou a něžnou Matkou, nemohli na oplátku než milovat ji.“³³⁷

O velmi důvěrném vztahu bratří karmelitánů k Panně Marii svědčí i to, že řád nese mariánské pojmenování a že také první kostel na hoře Karmelu byl zasvěcen Panně Marii.³³⁸

Mariánská zbožnost, mariánská spiritualita je v katolické církvi všeobecně rozšířená a není výlučnou záležitostí karmelitánské rodiny. V životě Panny Marie hledá svůj vzor a inspiraci řada katolických křesťanů, zdaleka to nejsou jen karmelitáni. Nicméně

---

³³⁵ Srov. Pravidla pro život, 44.

³³⁶ Srov. tamtéž.

³³⁷ Tamtéž, 37.

³³⁸ Srov. Stanovy řádu, čl. 12.

Stanovy bratří karmelitánů předkládají takový obraz Panny Marie, který je biblický, čerpá z tradice a zároveň je citlivý k současné situaci, k současným problémům.³³⁹

„Karmelitánská Panna Maria byla vymezována čtyřmi tituly: Maria jako Patronka, Matka, Sestra a Nejčistší Panna.“³⁴⁰

Karmelitánské pojetí všech výše zmíněných titulů Panny Marie je vhodné alespoň stručně a velmi zjednodušeně osvětlit na pozadí historického vývoje řádu i celé společnosti. To, co se týká bratří karmelitánů, nemůže se netýkat i karmelitánských laiků. Je-li pro bratry karmelitány důležitá a významná Panna Maria jako Patronka, Matka, Sestra a Nejčistší Panna, i karmelitánští laici se cítí zavázáni v intencích těchto čtyř mariánských titulů utvářet svůj postoj a budovat svůj vztah k Matce Boží.

Celé 13. století bylo silně proniknuto feudální mentalitou, kterou byla ovlivněna i mariánská zbožnost řeholníků. S ohledem na tuto skutečnost je snadno pochopitelné, proč karmelitáni uctívali v Marii především Paní a považovali ji za svou patronku a přímluvkyni.³⁴¹

Velmi brzy po založení řádu se rozšířila v souvislosti s Marií dvě přesvědčení. První se týká úplné příslušnosti³⁴² karmelitánů k Marii:

„Maria byla Paní Karmelu, jeho panovnicí a patronkou v pravém slova smyslu...Karmel je Mariina vlastní rodina, je její državou či soukromým vlastnictvím, je jejím lénem, územím jejího nepopiratelného panování.“³⁴³

V kontextu tehdejšího feudálního myšlení Panna Maria byla tedy vnímána jako Paní. A vše, co v rozměru materiálním i duchovním k řádu patřilo, patřilo Marii, bylo jejím vlastnictvím, spadalo pod její vládu. A druhé přesvědčení se týká původního založení řádu:

„... řád je díky svému původnímu ustanovení určen k šíření živé úcty k velké Matce Boží.“³⁴⁴

---

³³⁹ Srov. O'DONELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 7.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Srov. GEAGEA Nilo: Mariánská spiritualita a charisma řádu, in: GIORDANO Silvano (ed.): Karmel ve Svaté zemi od počátku až po současnost, 41–47, 44.

³⁴² Srov. tamtéž, 44: Příslušnost k Panně Marii byla podepřena kromě zasvěcení prvního chrámu na hoře Karmel Panně Marii také osobním zasvěcením, které bylo vyjádřeno v úkonu řeholní profese. Řeholní profese totiž byla adresována bezprostředně Bohu a také „blahoslovené Marii z hory Karmel“ a výslovně se v ní slibovala pouze poslušnost.

³⁴³ Tamtéž, 45.

Panna Maria je nepochybnou patronkou řádu, proto všechno, každá činnost by měla směřovat k Mariině poctě. Z výše uvedené citace jasně vyplývá, že mariánský ráz řádu není jen nějaká vlastnost řádu, ale že je to přímo motiv založení řádu.

Vzhledem k tomu, že časem došlo zřejmě k ochabnutí vztahu karmelitánů k Panně Marii, bratři pocítili, že je třeba obnovit a zniternit svůj vztah k ní. Novým impulsem k přechodu k ještě důvěrnějšímu vztahu k Matce Boží bylo to, že během prvních desetiletí 14. století začali bratři v Marii nalézat více než patronku matku.³⁴⁵ A jejich vztah k ní v důsledku tohoto nového mateřského rozměru nabyl mnohem větší spontaneity, důvěrnosti a niternosti, protože i sami sebe začali považovat spíše za její syny než za její služebníky či vazaly, jak se ve vztahu k ní vnímali v dřívějším kontextu myšlení.

Panna Maria jako matka je rovněž nově karmelitány vnímána jako vynikající vzor dokonalosti, příklad hodný následování.³⁴⁶ Panna Maria jako matka nejen shlíží dobrotivě na celý řád a chrání jej, ale je karmelitánům i příkladem. Bratři mají na tuto mateřskou péči odpovědět láskou k Marii a přijmout její příklad, mají jej napodobovat a mají si jej osvojit. Mariino duchovní mateřství lze spatřovat právě v tomto dávání příkladu, v inspiraci. Karmelitáni i karmelitánští laici se tak mohou rodit k novému životu.

Od poloviny 14. století³⁴⁷ někteří bratři, vedeni touhou po ještě intimnějším vztahu s Marií než je vztah mateřsko-synovský, jdou ve své důvěrnosti k Matce Boží ještě dál a neostýchají se ji vnímat nejen jako matku, ale i jako sestru. Jestliže se karmelitáni snaží Marii ve víře napodobovat, podobně jako i dítě napodobuje svou matku, jestliže se tak nechávají vést jejím příkladem, tak důsledkem této snahy je duchovní příbuznost s Marií.³⁴⁸ Příklad Panny Marie je tedy důležitý jak v rozměru vztahu mateřsko-synovském (dává nový život), tak v bratrsko-sesterském (působí duchovní příbuzenství). Někteří bratři si dokonce dělali nárok na úplné duchovní ztotožnění s Marií a nazývali ji jednoduše „karmelitka“: jedna jejich spolusestra, členka jejich rodiny.³⁴⁹

Ve 14. a 15. století karmelitáni hojně rozjímají o Marii jako o Panně a o svém vztahu vůči ní. Hledají co nejvíce společného ve způsobu života Panny Marie a karmelitánů. Současně s přijetím Marie jako sestry všímají si a oceňují i její svrchovanou čistotu jako základní životní postoj naprostého darování se Bohu.³⁵⁰ Rovněž poukazují i na

---

³⁴⁴ GEAGEA: Mariánská spiritualita a charisma řádu, 45.

³⁴⁵ Srov. tamtéž.

³⁴⁶ Srov. tamtéž.

³⁴⁷ Srov. tamtéž, 47.

³⁴⁸ Srov. tamtéž, 46.

³⁴⁹ Srov. tamtéž.

³⁵⁰ Srov. BOAGA Emanuele: Maria a Karmel. Paní místa, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 75.

podobnost mezi Mariiným panenstvím a tím, že Písmo neuvádí, že by Eliáš, Elizeus nebo jejich proročtí žáci žili v manželství,³⁵¹ a bratři karmelitáni je v tomto napodobují. A tak příbuzenství s Marií znamenalo pro středověké karmelitány totéž co povolání k zasvěcení se Bohu celibátem. Karmelitáni tak žili v dobrovolném celibátu pro Boha a chápali jej jako výsadu. Proto viděli v celibátu podobnost mezi Marií a Karmelem. Maria byla pro bratry-celibátníky sestrou–pannou. Pro karmelitánské terciáře život Marie Panny neznamená život v celibátu, nýbrž úplné odevzdání se Bohu.

Stanovy bratří karmelitánů z roku 1995 tedy výslovně zmiňují, že Panna Maria byla vždy považována za Patronku řádu. Rozměr Mariina mateřství vůči sobě vnímají v péči, kterou jim Matka Boží prokazuje a v příkladu, který jim dává, a Mariino sesterství vnímají a prožívají ve společném a vzájemném očekávání, doufání i ve spolusnášení určitých bolestí, těžkostí, ale také i ve spolusdílení radostí. Karmelitáni věří, že když se dívají na Pannu Marii a žijí svůj duchovní život v co nejdůvěrnějším spojení s ní, že se od ní učí stát před Bohem a spolu jako bratři Páně.³⁵² Tento těsný a důvěrný vztah k Marii, své Matce a Sestře karmelitáni mají jak v životě jednotlivce, tak i v životě celého bratrského společenství.³⁵³

Všechny čtyři stručně nastíněné duchovní postoje si vzájemně nijak neprotiřečí ani se vzájemně nevylučují, nýbrž se pronikají a vzájemně se doplňují. Převládajícím postojem karmelitána je ovšem vztah syna vůči Marii jako matce.³⁵⁴ Všechny zmíněné tituly Panny Marie, tak jak byly postupně reflektovány v kontextu života bratří řeholníků, mají být vtaženy a aktualizovány i v životě jednotlivých karmelitánských laiků či jednotlivých terciářských společenství.

V souvislosti s důvěrným vztahem k Marii jako Matce nelze nezmínit skutečnost a zároveň i starobylou tradici mariánského škapulíře.³⁵⁵ Škapulíř³⁵⁶ je znamením Mariiny

---

³⁵¹ Srov. BOAGA: Maria a Karmel, 76.

³⁵² Srov. Stanovy řádu, čl. 27.

³⁵³ Srov. Formace na Karmelu: Cesta přetvoření. *Ratio Institutionis Vitae Carmelitanae*, Řím: Generální kurie řádu karmelitánů, 2000, [vydáno pro vnitřní potřebu řádu], čl. 49, dále jen Formace na Karmelu.

³⁵⁴ Srov. GEAGEA: Mariánská spiritualita a charisma řádu, 47.

³⁵⁵ Srov. BOAGA: Maria a Karmel, 168–176: Škapulířová bratrstva se objevují v 15. století ve stínu karmelitánských kostelů a šíří se i mezi laiky v souvislosti s „viděním“ sv. Šimona Stocka a s „bulou“ papeže Jana XXII. Týkající se „výsad“ (věčné spásy a vysvobození z očistce v první sobotu po smrti). Na přelomu 15. a 16. století dostala škapulířová bratrstva pravidla a díky kázání otců karmelitánů se škapulířová bratrstva v 17. – 18. století velmi šířila.

³⁵⁶ RÁD KARMELITÁNŮ: Škapulíř, <http://www.karmel.cz/texskap.php>, (3. 3. 2010): „Škapulíř označuje původně část oděvu – vlastně pruh látky splývající přes prsa dolů jako zástěra a na zádech přes lopatky – běžnou součástí řeholního šatu nejen u karmelitánů.“ Škapulíř, který mohou přijmout karmelitánští laici, „sestává ze dvou malých kusů látky, spojených dvěma stužkami. Nosí se přes ramena na těle tak, že jeden spočívá na prsou a druhý na lopatkách. Obvykle je na nich znázorněno vidění Panny Marie Karmelské, kterého se dostalo sv. Šimonu Stockovi, a obraz Panny Marie s Ježíškem. Mohou na nich však být vyobrazeny jiné motivy nebo mohou být zcela prosté, bez jakéhokoli vyobrazení.“ Látkový škapulíř může být z praktických důvodů nahrazen kovovou medailkou.

ustavičné a věrné mateřské lásky ke všem bratřím a sestrám v Karmelu³⁵⁷ i ke karmelitánským laikům. Také oni mají možnost přijmout škapulíř a čerpat posilu a ochranu pro svůj život z této svátostiny. Mají jej mít ve velké úctě a zároveň se škapulířem mají ve svém nitru obléknout Krista, aby jej svým životem zjevovali církvi a celému lidstvu.³⁵⁸ Takže škapulíř vyjadřuje nejen Mariinu péči o ty, kteří jej přijmou, ale vyjadřuje zároveň i jejich zbožnost vůči Marii, službu jí.³⁵⁹ Kromě toho, že je škapulíř znamením zasvěcení se Panně Marii a prostředkem přidružení věřících k řádu, je také považován za účinný nástroj evangelizace.³⁶⁰

Panna Maria je pro karmelitánské terciáře mj. vzorem i proto, že je to člověk mimořádně omilostněný Duchem svatým. Člověk ne pasivní, ale člověk takový, který téměř Duchu svatému také odpovídá.³⁶¹ Panna Maria je zcela „zastíněná Duchem Božím.“³⁶² Působení Ducha svatého je na životě Panny Marie velmi dobře znatelné. Panna Maria se nechává Duchem svatým vychovávat, utvářet a takto si ve víře osvojuje Boží způsob jednání a rozhodování.³⁶³

Dnešní pojetí úcty Panny Marie v karmelitánském třetím řádu v jejím životě rozeznává tři základní prvky karmelitánského charismatu – v celkovém Mariině postoji kontemplace prožívanou modlitbu, bratrství a službu, neboť ona „je pannou moudrého a kontemplativního naslouchání, která uchovává ve svém srdci události a Pánova slova a rozvažuje o nich.“³⁶⁴

Jako ženu kontemplativního života představuje Pannu Marii evangelista Lukáš.³⁶⁵ Stát svým životem v tichosti před Boží tváří, naslouchat Božímu hlasu, přemýšlet o Pánových slovech a své srdce dát zcela Bohu k dispozici, aby v něm mohl zcela působit a proměňovat v něm uchovávané události, to je tím hlavním, čemu se musí terciář od Panny Marie učit.

Marií prožívaný rozměr bratrství dosvědčuje společenství křesťanů, jehož ona byla členem. Je známo, že Panna Maria chodila s Kristovými učedníky a že např. v Káně galilejské učila Ježíšovy učedníky, že je třeba věřit.³⁶⁶ Panna Maria rovněž buduje vztahy

---

³⁵⁷ Srov. Stanovy řádu, čl. 27.

³⁵⁸ Srov. Pravidla pro život, 40–41.

³⁵⁹ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 7.

³⁶⁰ Srov. Stanovy řádu, čl. 27.

³⁶¹ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 7.

³⁶² Stanovy řádu, čl. 27.

³⁶³ Srov. tamtéž a též Lk 2,44–50.

³⁶⁴ Stanovy řádu, čl. 27.

³⁶⁵ Srov. Lk 2,19.51.

³⁶⁶ Srov. J 2, 1–11.

mezi všemi, kteří jsou blízko Ježíši.³⁶⁷ Po Ježíšově zmrtvýchvstání a nanebevstoupení spolu s ostatními apoštoly ve večeradle prosila o Ducha svatého,³⁶⁸ který první křesťanskou komunitu naplnil a zapálil apoštolskou horlivostí.

Pannu Marii lze vidět též ve službě Božím slovu, ve službě vydávání svědeckví. Jak již bylo zmíněno, v Káně učí, že je třeba věřit. Je tedy tou, která zvěstuje radostnou zvěst spásy.³⁶⁹

Panně Marii přísluší ještě jeden titul. Titul učednice Ježíše Krista, a to i přesto, že byla zároveň Pánovou Matkou.³⁷⁰ Panna Maria se nejen od Ježíše učí, ona ho i následuje. Rovněž spolu s apoštoly putuje a sdílí s nimi všechnu námahu a náročnost cesty.

Poté, co bylo stručně předestřeno a vybráno několik základních a pro karmelitánskou spiritualitu důležitých aspektů Mariina života, je vhodné aplikovat je na život karmelitánského terciáře.

Terciář je povolán ke chvále Boha, ke chvále Božích skutků. Spolu s Pannou Marií má Boha velebit za veliké věci, které v jejich životě Pán udělal.³⁷¹ Pro terciáře má být rovněž důležité Boží slovo. Učí se je přijímat, rozjímat a přemýšlet o něm, uchovávat je ve svém srdci, učí se zcela k němu přilnout a také konfrontovat události svého života s Božím slovem.³⁷² Terciář se učí od Panny Marie životnímu postoji víry a lásky. Učí se od Panny Marie modlitbě. Přijímá od ní též ducha služebnosti a pozornosti vůči opravdovým potřebám lidí.³⁷³ Panna Maria je pro terciáře vzorem v zachování věrnosti jejich poslání a také vzorem účinné spolupráce na díle spásy.³⁷⁴ I terciáři mají být ochotni sdílet s Kristem jeho cestu, jeho oběť kříže a poté s ním také zakoušet vzkříšení.³⁷⁵ Terciáři se také nechávají Pannou Marií doprovázet, přijímají ji do svého života jako svou Matku a Sestru a v jejím citlivém, ale mocném doprovodu spolupracují na díle spásy, na šíření Božího království a na předávání Božích milostí.³⁷⁶ Zjednodušeně řečeno svěřují svůj apoštolát Matce Boží.³⁷⁷

Vztah terciáře k Panně Marii by se měl promítnout i do slavení liturgie. Řehole terciáře vybízí, aby si osvojili při slavení liturgie mariánský postoj. Konkrétně to znamená

---

³⁶⁷ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 7.

³⁶⁸ Srov. Sk 1,14.

³⁶⁹ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2002) 2–8, 7 a též Lk 1,39.

³⁷⁰ Srov. Stanovy řádu, čl. 27.

³⁷¹ Srov. Pravidla pro život, 37 a též Lk 1, 49–55.

³⁷² Srov. Pravidla pro život, 37.

³⁷³ Srov. tamtéž.

³⁷⁴ Srov. tamtéž.

³⁷⁵ Srov. tamtéž.

³⁷⁶ Srov. Pravidla pro život, 37.

³⁷⁷ Srov. AA, čl. 4.

slyšené Boží slovo uvádět do praxe a s láskou je rozjímat, s jásotem chválit Boha a radostně mu děkovat, velkodušně sloužit Bohu i bližním, a to až k obětování vlastního života za ně, s důvěrou a vytrvalostí prosit Pána a v bdělosti očekávat jeho příchod.³⁷⁸

Celý Karmel je fascinován krásou a nádherou Panny Marie. Konstituce karmelitek kláštera sv. Marie Magdalény ve Florencii hovoří o Panně Marii jako o knize, která obsahuje řeholi, neboť v ní je zapsáno Slovo. Slovo, jediné Slovo Otcovo, sám Ježíš Kristus je řeholí a v Marii lze nalézt nejdokonalejší vyznění tohoto Slova.³⁷⁹ Maria, Kristova nejlepší učednice a Matka každého karmelitána i karmelitánského laika napomáhá vtělení božského Slova ve všech svých synech a bratřích.

Na závěr reflexe o významu Panny Marie v životě karmelitánského terciáře lze konstatovat, že Panna Maria má výsostné postavení nejen pro duchovní, ale i pro apoštolský život karmelitánských terciářů.

2.4.4 Marta a Marie – jako služba a kontemplace v životě karmelitánského terciáře

Obraz Marty a Marie je novým vyjádřením staršího problému, který provází nejen karmelitánskou spiritualitu, a to jak sloučit kontemplaci s činností. Cílem této podkapitolky není zabývat se podrobnou exegezí příběhu o Martě a Marii z Lukášova evangelia,³⁸⁰ ale spíše na těchto dvou postavách, z nichž Marie bývá považována za představitelku postoje kontemplace Krista a Marta postoje praktické služby Kristu, poukázat na to, jak by oba tyto duchovní postoje měly být sladěny a vyváženy i v životě karmelitánského terciáře. Jak by jeden z druhého měl vycházet, jak by jeden měl být druhým doplňován.

Lidé si od pradávna kladli otázku, zdali lze sjednotit s hlubokým duchovním životem i apoštolát. O apoštolátu či skutcích lásky se totiž v určitém dějinném období soudilo, že ubírají křesťanovi duchovní sílu, kterou získal skrze modlitbu. Chápání duchovního života bylo tímto způsobem nesprávně redukováno na pouhou modlitbu, příp. na pokrok v modlitbě.³⁸¹ Nicméně základním kritériem duchovního pokroku není pouhý jednostranný pokrok v modlitbě, nýbrž růst v lásce.³⁸²

---

³⁷⁸ Srov. Pravidla pro život, 40.

³⁷⁹ Srov. CHALMERS, GAMBOA: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 7.

³⁸⁰ Srov. Lk 10,38–42.

³⁸¹ Srov. KODET Vojtěch: Marta a Marie trochu jinak. Jak žít s Bohem v bezbožném světě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 14.

³⁸² Srov. tamtéž, 15.

Pro život karmelitánského laika je tedy velmi důležité, aby se souvislostmi a vztahy mezi modlitbou a činností (tedy i apoštolátem) ve svém duchovním životě zabýval nejen teoreticky, ale aby obojí ve svém životě moudře a pod vlivem Ducha svatého ve správných a užitečných proporcích integroval. Zjednodušeně řečeno žádný karmelitánský laik, který je Bohem povolán k životu ve světě, nemůže být jen Martou, on nemůže být ani pouze Marií. Nemůže žít jen službou bližnímu, ať už má jakoukoliv formu, třeba i apoštolátní, ale on nemůže žít ani jen kontemplací a modlitbou. Jen milostí Ducha svatého poznává, kolik, čemu a kdy se má věnovat, aby jeho život byl v pravdě nasměrován ke svatosti.³⁸³ A tuto milost si musí každodenně vyprošovat, po této milosti musí toužit.

Řehole ve svém 47. článku cituje sv. Marii Magdalénu de'Pazzi, která připomíná, že „není správné hasit vlastní žízeň po kontemplaci Krista a přitom se nesnažit tišit jeho žízeň po duších jež je třeba přivést k vykoupení harmonickým spojením modlitby a apoštolátu.“³⁸⁴

Ano, terciáři mají toužit po kontemplaci Krista, mají ji i praktikovat. Nicméně nemají při tom podlehnout pokušení duchovního individualismu. Nemají ve svém duchovním životě upřednostňovat jen vertikální aspekt vztahu k Bohu, ale ze síly Ježíšovy lásky k lidem mají pamatovat i na vztahy s bližními, i tyto mají rozvíjet, i tyto mají s vědomím Ježíšovy žízně po spáse všech prohlubovat. V tomto případě jde o horizontální aspekt vztahu k Bohu. K Bohu nepřicházíme sami, k Bohu jdeme spolu s ostatními bratřími a sestrami, k Bohu jdeme ve společenství církve. Řehole také výslovně zmiňuje, že spojení modlitby a apoštolátu v životě každého terciáře má být harmonické a vyvážené. Pouze taková životní harmonie a lad, které jsou důsledkem osobnostního i duchovního zrání, může být pro druhé přitažlivá a oslovující.

Marta a Marie byly dvě ženy, dvě osoby v jedné společné domácnosti, které Ježíš přišel navštívit. Uvedený příběh lze ovšem číst i na rovině ještě niternější, kde zmíněnou domácnost v Betánii lze vnímat jako svou duši, kde Ježíš přebývá. Řečeno přesněji Ježíš přebývá v lidské svobodě, která podstatně má místo v lidské duši. Potom Marta a Maria jsou něco jako *animus* (lidský duch) a *anima* (nejhlubší duše v člověku), jak je nazývá v jednom svém podobenství Claudel.³⁸⁵

„Animus je ta část nás samých, skrze niž jsme v kontaktu se světem, oblast nás samých, která jedná, ať už skrze jakoukoliv činnost nebo práci. Anima je nejhlubší vrstvou duše, místem, v němž nás Bůh tvoří (je-li pravdou, že nás tvoří neustále, že

³⁸³ Srov. LG, čl. 39-42: o všeobecném povolání k svatosti v církvi.

³⁸⁴ Pravidla pro život, 43.

³⁸⁵ Srov. VARILLON Francois: Marta a Marie, in: Karmel 2 (2002) 18–20, 19.

*nás nestvořil jednou provždy, ale že nás tvoří v každém okamžiku). Marta tedy bude oblastí nás samých, která je v kontaktu se světem, součástí nás samých, která jedná. A Marie bude oblastí hluboce usebranou, soustředěnou na Boha, který v nás přebývá.*³⁸⁶

Tyto dvě složky jsou v člověku neoddělitelné. Nejde o nějaké dvě různé a navzájem bezvztahné části v člověku, pořád jde o jednu jedinou osobu. Marie naslouchá Pánu, naslouchá Ježíšovu slovu. Marie se Ježíše ptá, co si přeje. Také terciář si musí nechat čas na to, aby se Krista tázal, co on si přeje. Jedině tak nebude v jeho životě uhoněnost, přehnaný aktivismus či ziskuchtivost. Jedině takto bude jeho činnost autentická,³⁸⁷ jediné takto bude autentický i jeho apoštolát. Po té, co terciář zaslechne a přijme Ježíšovo slovo, může začít po vzoru služebné a praktické Marty pro Krista pracovat, sloužit mu. Sloužit mu ovšem oddaně s radostí a vděčností vydáváním svědectví, skrze bližní praktickou službou a pomocí potřebným či skutky duchovního milosrdenství. Terciář má tedy s radostí a vděčností oddaně pracovat pro Krista, třebaže jeho bratr, sestra bude ve stejném okamžiku s touž oddaností u Pánových nohou Kristu naslouchat.

Též v Řeholi se v článku č. 15 výslovně píše o tom, že terciáři se mají stát ve světě, ve kterém žijí, kontemplativními i aktivními.³⁸⁸ Všichni terciáři tedy mají v sobě jistým způsobem zakořeněnu Martu s Marií a jejich úkolem je tyto dva rovnocenné, ale jakoby zdánlivě opačné póly svého duchovního života harmonicky rozvíjet, kultivovat a prohlubovat.

---

³⁸⁶ Srov. VARILLON Francois: Marta a Marie, in: Karmel 2 (2002) 18–20, 19.

³⁸⁷ Srov. tamtéž.

³⁸⁸ Srov. Pravidla pro život, 28.

3 SPECIFIKA APOŠTOLÁTU KARMELITÁNSKÉHO TERCIÁŘE

Zatímco se první kapitola zabývala apoštolátem laiků z pohledu koncilních a pokoncilních dokumentů a druhá kapitola předstřela a reflektovala základní prvky spirituality karmelitánského terciáře, kapitola třetí se již zaměří konkrétně na apoštolát karmelitánského terciáře a na jeho specifika. V první podkapitole bude nejprve pojednáno o apoštolátu tak, jak se o něm explicitně zmiňuje Řehole, v podkapitole druhé o kontemplaci jako o podstatném základu, z kterého vychází každý apoštolát karmelitánského terciáře, a v podkapitolách následujících o jednotlivých oblastech apoštolátu, které jsou právě v duchu charismatu pro karmelitánskou rodinu charakteristické a typické.

Jak již bylo zmíněno, karmelitánská tradice slouží církvi a světu charismaty, které se týkají modlitby, služby a společenství, proto i závěrečné podkapitoly této třetí části se budou logicky vztahovat k apoštolátu modlitby, služby a společenství.

3.1 Apoštolát v Řeholi karmelitánského třetího řádu

Explicitně v Řeholi pojednávají o apoštolátu pouze dva články, čl. 88 a 89, přičemž čl. 89 odkazuje dále v otázce apoštolátu na místní statuta.³⁸⁹

„Členové karmelitánského třetího řádu jsou povoláni k různým formám apoštolátu: od modlitby až po spoluodpovědnou angažovanost v rozličných církevních aktivitách, (ba) až k obětování vlastního utrpení ve spojení s Kristem.“³⁹⁰

V Řeholi se konstatuje v duchu dokumentů II. vatikánského koncilu, že existují různé formy apoštolátu,³⁹¹ k nimž jsou karmelitánští laici povoláni. Velmi povšechně je zde zmíněno, že jejich apoštolát může spočívat jak v „pouhé“ modlitbě, tak v nejrůznějších

---

³⁸⁹ Srov. Pravidla pro život, 74: Statuta Karmelitánského třetího řádu v České republice kladou důraz na to, aby terciáři své apoštolské úsilí a zapojení do různých apoštolských aktivit v církvi i navenek realizovali na prvním místě ve spolupráci s vlastní farností v místě svého bydliště. Jejich členství v třetím řádu jim k tomu má dodávat pevnější a hlubší motivaci.

³⁹⁰ Tamtéž, 57.

³⁹¹ Srov. např. AA, čl. 15–22.

církevních aktivitách či v zcela osobním odevzdávání sebe samého Bohu. Důležité ovšem je, aby vše bylo konáno ve spojení s Kristem a z lásky k němu.

Čl. 89 zmiňuje velikou různorodost způsobů apoštolské činnosti, a to v návaznosti na nejrůznější možnosti a příležitosti, které nám nabízí současný moderní život.³⁹²

„Někteří se mohou angažovat v šíření křesťanského poselství, jiní v apoštolských dílech, v evangelizaci, ve skutcích zbožnosti a lásky, vždycky s cílem oživit časný svět křesťanským duchem. Také (civilní) práce nebo zaměstnání, vykonávané jak individuálně, tak ve skupině nebo ve společenství mohou být způsobem, jak uskutečňovat povolání k apoštolátu.“³⁹³

V uvedené citaci článku 89 Řehole je uveden cíl každého laického apoštolátu v souladu s analýzou dokumentů II. vatikánského koncilu tak, jak ji najdeme v první kapitole této práce. I zde se píše o pronikání časných hodnot křesťanským duchem, o vnášení Krista do světa.³⁹⁴

Důležitý pro pochopení apoštolátu je i článek 10 Řehole, který výslovně odvolává na LG, když terciáře vybízí, aby osvěcovali a správně oceňovali všechny časné skutečnosti tak, aby byly uskutečňovány v souladu s pohledem a vůlí Boží.³⁹⁵

Už karmelitánská řehole Inocence IV. vyzývá bratry, aby spojili kontemplativní život s péčí o spásu bližních.³⁹⁶ A toto se stalo východiskem pro veškerý karmelitánský apoštolát. I apoštolát terciářů má tedy vycházet ze stejného základu a má být vykonáván se stejným zacílením tak, aby se jednalo o spojení kontemplativního života a péče o spásu bližních. Ve všem, co terciář koná, má být zaměřen víc na Krista než sám na sebe,³⁹⁷ či na to, co pro Krista koná.

Pro apoštolát je také důležité a nezastupitelné, aby se sám terciář nechával Bohem přetvářet a formovat, protože jedině tak bude moci lépe rozpoznávat znamení času a Boží přítomnost v dějinách.³⁹⁸ Aby byl terciář schopen rozpoznávat možnosti a příležitosti, ve kterých jej Bůh zve ke spolupráci, musí usilovat o čisté a svobodné srdce a vnímat, že je k tomu veden Duchem Božím.

---

³⁹² Srov. Pravidla pro život, 58.

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Srov. např. AA, čl. 7, GS, čl. 40 a LG, čl. 31.

³⁹⁵ Srov. LG, čl. 31.

³⁹⁶ Srov. Pravidla pro život, 24.

³⁹⁷ Srov. tamtéž, 29.

³⁹⁸ Srov. tamtéž, 31 a též GS, čl. 4 a 11.

I v souvislosti s apoštolátem se jeví jako vhodné znovu poukázat na sekulární ráz terciářů. Terciáři mají žít ve „světě“,³⁹⁹ ale nemají se jím nechat pohltit. „Ze světa“ nemají utíkat, nemají rázně opouštět pozemské hodnoty, ale právě skrze ně jít k Bohu.⁴⁰⁰ Správnému zacházení s věcmi a vztahy se terciář učí celý život. Nicméně už právě toto podle Boha usměrněné „správné zacházení“ s časnými věcmi se v prostředí terciářů stává jistým způsobem apoštolátem.

Tato podkapitola nepodává zdaleka úplný výčet všech článků Řehole, které se nějakým způsobem apoštolátu dotýkají. O apoštolátu se implicitně hovoří i v mnoha dalších člancích Řehole, které budou příležitostně zmíněny v následujících podkapitolách.

3.2 Kontempace⁴⁰¹ jako východisko pro apoštolát

Je důležité si uvědomit, že kontemplativní rozměr karmelitánské spirituality není jen jedním z prvků karmelitánského charismatu (jako je modlitba, bratrství a služba), ale je právě tím dynamickým prvkem, který všechny ostatní prvky sjednocuje, je jakýmsi srdcem karmelitánského charismatu.⁴⁰² Z tohoto důvodu je kontemplaci zvlášť věnována celá podkapitola.⁴⁰³

Stanovy bratří karmelitánů popisují kontemplaci následujícím způsobem:

„Kontempace začíná tehdy, když svěříme sami sebe Bohu, ať už on k tomu, aby se nám přiblížil, zvolí jakýkoli způsob. Je to postoj otevřenosti vůči Bohu, jehož přítomnost objevujeme všude. Kontempace tak představuje vnitřní cestu karmelitána, vycházející ze svobodné iniciativy Boží: Bůh se ho dotýká a přetváří ho, vede ho k jednotě lásky s Ním, pozvedá ho, aby se mohl těšit z této nezasloužené lásky a žít v jeho láskyplné přítomnosti. Jde o přetvářející zkušenost podmaňující lásky Boží. Tato láska nás zbavuje našich omezených a nedokonalých lidských způsobů myšlení, milování a jednání; proměňuje je ve způsoby božské.“⁴⁰⁴

---

³⁹⁹ Srov. DELBRÉLOVÁ Madeleine: Misionáři bez lodi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 11: Právě civilní prostředí je pro karmelitánské laiky místem, kam je sám Bůh postavil, místem, kde on sám je chce mít, a místem, kde se oni sami mají posvěcovat. A oni sami mají být o této skutečnosti hluboce a pevně přesvědčeni.

⁴⁰⁰ Srov. CETKOVSKÝ: Karmelitánský „třetí řád“ z pohledu 550. výročí vydání papežské buly Cum nulla, in: Karmel 2 (2002) 5–14, 13.

⁴⁰¹ Srov. Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995, čl. 2715: „Kontempace (nazírání) je pohled víry upřený na Krista.“

⁴⁰² Srov. Formace na Karmelu, čl. 23.

⁴⁰³ Srov. NMI, čl. 16–28: Také papež Jan Pavel II. spatřuje v kontemplaci Kristovy tváře velký význam, když tomuto tématu věnuje ve svém apoštolském listě NMI třináct článků.

⁴⁰⁴ Stanovy řádu, čl. 17.

V kontemplaci člověk nabízí, odevzdává Bohu sám sebe a je připraven a také ochoten od Boha všechno přijmout. Vydává a ztrácí sebe, hledá Boží tvář a zároveň přijímá dary Ducha svatého. Dar Ducha svatého ho uschopňuje k ještě větší pozornosti a vnímavosti vůči znamením času,⁴⁰⁵ Boží přítomnosti a Božího působení v církvi i ve společnosti. V kontemplaci jde o vnitřní proces odpovědi na Boží lásku,⁴⁰⁶ kdy ten, kdo kontempluje Boží tvář, zakouší Boží lásku a nechává se jí proměňovat. Po této hluboce vnitřní zkušenosti setkání se s Bohem nemůže člověk zůstat stejným. Zároveň není v moci a možnostech člověka se kontemplaci či mystice naučit. Obojí lze přijmout pouze od Boha jako nezasloužený a zcela zdarma daný dar. Bůh ze své láskyplné iniciativy přichází k člověku se svou láskou a ten mu odpovídá tím, že se jeho lásce otevře, přijme ji, nechá se jí proměnit a učiní Boha skutečným Pánem svého života. Nejde tedy o nějaký z Boží či lidské strany jednostranný impulz, ale jde o oboustrannou komunikaci člověk – Bůh, jde o vnitřní proces obrácení. Tím se křesťanská kontempace a mystika podstatně odlišuje od ostatních zkušeností povzneseného vědomí – potřebou proměnění,⁴⁰⁷ potřebou obrácení.

V souvislosti s kontemplací je třeba si všimnout, že kontempace rozvíjí pohled víry, takže skutečnost lze vidět z určité prorocké perspektivy a zároveň čistota srdce, která je nutným předpokladem ke kontemplaci, umožní pak vidět skutečnost, jež člověka obklopuje, hlouběji,⁴⁰⁸ Božím pohledem. Pohled na skutečnosti Božím pohledem je pro apoštolát velmi důležitým východiskem.

Stanovy bratří karmelitánů dále vyzdvihují evangelijní a eklesiální hodnotu kontempace. Píše se zde, že kontempace není jen pramenem duchovního života, ale že také určuje kvalitu bratrského života bratří a také kvalitu jejich služby uprostřed Božího lidu.⁴⁰⁹ Jinými slovy v kontemplaci nejde pouze o individuální záležitost, o individuální setkání s Bohem. Kontempace každého jednotlivce má dosah a dopad pro celé společenství církve. Všechny výše uvedené principy lze velmi snadno aplikovat i na duchovní a apoštolský život terciářů. Také kvalita a účinnost apoštolátu karmelitánských laiků závisí na kontemplaci každého jednotlivce a vychází z ní.

Kontempace, důvěrný vztah lásky s Bohem, nemůže nechat žádného kontemplativního člověka chladným. Jak již bylo řečeno, žár Boží lásky vstupuje do života daného člověka, proměňuje jej a následně se stává jeho vlastní apoštolskou horlivostí,

---

⁴⁰⁵ Srov. GS, čl. 1.

⁴⁰⁶ Srov. O'DONNELL Christopher: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 2 (2002) 1–5, 3.

⁴⁰⁷ Srov. tamtéž.

⁴⁰⁸ Srov. tamtéž.

⁴⁰⁹ Srov. Stanovy řádu, čl. 18.

stává se žářem hlásání života a lásky Boží.⁴¹⁰ Apoštolát karmelitánského terciáře tedy vyplývá z plnosti vnitřní zkušenosti, z plnosti zakoušení Boží lásky, z kontempace.

„Vztah mezi činností a kontemplací, který v Karmelu existuje, je vztahem kontemplativní přemíry: bez té karmelitán není apoštolem.“⁴¹¹

Znovu se potvrzuje, že všechny skutky milosrdenství karmelitánského terciáře, každý jeho apoštolát, musí vycházet z láskyplného usebrání u Pánových nohou, z čerpání milostí Ježíšova srdce.

Kontempace Krista je velmi důležitý duchovní prostředek, který chrání Lásku.⁴¹² Proto lze hovořit i o apoštolském životě karmelitánských mnišek, které žijí v přísné klauzuře, tzn. bez jakýchkoliv viditelných a měřitelných vnějších skutků. Přesto svou čistou láskou žijí plodně, apoštolsky.

Sv. Terezie z Lisieux, karmelitka žijící ve velmi přísné klauzuře na sklonku 19. století se stala patronkou všech misionářů (apoštolů), a to aniž by kdy za svého života za účelem vykonávání apoštolátu opustila svůj klášter. Sv. Terezie jako své osobní povolání v církvi našla lásku.⁴¹³ Z hluboké a ryzí lásky k Bohu uměla milovat Božím způsobem člověka, uměla se nasazovat pro jeho spásu. V tom se stala sv. Terezie velikým přínosem a příkladem nejen pro karmelitány či karmelitky žijící Bohu zasvěceným životem v klášteře, ale i pro karmelitánské laiky žijící ve světě. Každý křesťan může svou láskou na Boží lásce participovat, a tak růstu Božího království pomáhat nebo nepomáhat: *„Naše apoštolské vyzařování tedy závisí konec konců méně na životních podmínkách, do kterých nás Bůh postavil, nebo na kvalitách naší činnosti, ale spíš na víře a důvěře, které nás vedou, abychom nyní odpovídali na jeho lásku. Byli jsme zachráněni z lásky a můžeme zachraňovat jen láskou.“⁴¹⁴* Jak se píše i v koncilních dokumentech, „lásky je duší veškerého apoštolátu.“⁴¹⁵ Každý karmelitánský terciář je povolán k vyprošování si této milosti lásky, k disponování se jejímu přijetí i k její následné konkrétní realizaci ve svém apoštolském životě.

---

⁴¹⁰ Srov. BALLESTRERO Anastasio: Duch řehole, in: GIORDANO Silvano (ed.): Karmel ve Svaté zemi od počátku až po současnost, 81–85, 84.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Srov. tamtéž.

⁴¹³ Srov. TEREZIE Z LISIEUX: Autobiografické spisy. Dějiny duše, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, 188.

⁴¹⁴ SION Victor: Duchovní realismus Terezie z Lisieux, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, 154.

⁴¹⁵ Srov. LG, čl. 33.

V souvislosti s laickým apoštolátem v duchu karmelitánské spirituality nelze nezmínit Madeleine Delbrêlovou, jednu z velikých prorockých postav minulého století. Madeleine Delbrêlová byla žena, která se po delším hledání rozhodla žít naplno s Bohem uprostřed světa

jako laička a která se zároveň cítila velmi oslovena karmelitánskou spiritualitou. Čerpala z ní smysl pro modlitbu a celkově kontemplativní rozměr života.⁴¹⁶

Krása pouště, o které bylo pojednáno již v souvislosti s prorokem Eliášem, je téma velmi důležité pro Karmel. Také Madeleine ve svých úvahách zmiňuje důležitost a krásu pouště, do které míří mnozí z těch, kdo „odplouvají na lodích,“ tzn. ti, kdo začínají uskutečňovat svůj apoštolát, své misie. Poušť se pro ně stává místem, kam nemůže vstoupit už žádný jiný člověk, místem, kde mohou prožívat jádro svého povolání.⁴¹⁷

V poušti se člověk může otevřít velikosti církve.⁴¹⁸

Autorka dále mluví o „poušti lásky,“ protože láska k poušti tíhne. V poušti se člověk vydává Bohu takový, jaký ve skutečnosti je.⁴¹⁹ Nic nepředstírá, na nic si nehraje, ničím nepotřebuje oslňovat. V poušti člověk prostě je.

„Na poušti je člověk zbaven toho, co má rád, je svobodný od všech, kdo ho milují, podřízený Bohu v nesmírném přebývání 'tváří v tvář'. Proto Duch odjakživa posílal ty, kteří uměli milovat, na poušť.“⁴²⁰

Co jiného je přebývání s Bohem „tváří v tvář,“ než kontempace? A po člověku je žádáno jediné: milovat. Je pozoruhodné, že Bůh neřekl Izraeli: „věř.“ On řekl: „miluj.“⁴²¹ To je dávná starozákonní výzva, kterou dokonale naplnil Ježíš Kristus.

I každý karmelitánský laik má mít svou poušť. Poušť, do které by neutíkal před světem, před lidmi, před svými povinnostmi, ale poušť, do které by byl veden láskou,⁴²² ve které by se mohl učit od Ježíše milovat.

Nejen dvě výše zmíněné postavy, ale i mnozí další karmelitánští svatí a svěťice pochopili podstatu a jádro Ježíšova života lásky a rozhodli se je žít odvážně s radikální důsledností a s velikým osobním nasazením. A to je bezesporu významnou výzvou i pro současné karmelitánské terciáře: milovat láskou, která není z člověka, ale která je z Boha a

⁴¹⁶ Srov. LACHMANOVÁ Kateřina: Laická spiritualita Madeleine Delbrêlové s Kateřinou Lachmanovou, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 5.

⁴¹⁷ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 54.

⁴¹⁸ Srov. tamtéž.

⁴¹⁹ Srov. tamtéž.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ Srov. Dt 6,5.

⁴²² Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 56.

keré se lze naučit jen v Ježíšově srdci a v jeho evangeliu.⁴²³ Odvázat se milovat Božím způsobem může v dnešní společnosti způsobit značný skandál. Lidé totiž nejsou na tento nadpřirozený druh lásky zvyklí,⁴²⁴ nejsou proto často ani připraveni jej přijmout.

„Církev svatá očekává svaté. A svatí jsou ti, kdo milují.“⁴²⁵

Tuto prorockou větu Madeleine vyslovila ještě v době před II. vatikánským koncilem. Co intuicí tušila, k čemu skrze své duchovní zraní krůček po krůčku dospěla, to II. vatikánský koncil později vyjádřil v konstituci LG v kapitole, která pojednává o všeobecném povolání ke svatosti. Všichni křesťané včetně karmelitánských laiků mají usilovat o svatost.

Souhrnně řečeno kontempace Karmelu není nijak samoúčelná, kontempace spontánně míří k apoštolátu. Právě ona je tím plamenem, který v jistém okamžiku vyrazí do výše, aby se opět vrátil k žáru, k lásce,⁴²⁶ která je v každém apoštolátě nepostradatelná a nenahraditelná. Jen láska má totiž schopnost vytvářet misionáře, jen láska má schopnost vytvářet konvertity.⁴²⁷ Kontemplativní ztišení, stálý vnitřní proces obrácení, jsou tedy pro apoštolát karmelitánského terciáře velmi důležité, protože v nich přijímá Ježíšova Ducha, který jej uvádí do pravé vnitřní svobody a do pravé lásky, které jsou potřeba, aby bratřím a sestrám mohla být přinesena naděje. Apoštolát, který je zcela přirozeným vyústěním přijatého obdarování, není nic jiného než různými způsoby rozdávaní lásky zakoušené od Boha.

3.3 Apoštolát modlitby

Přestože modlitba je jedním ze základních prvků karmelitánského charismatu, tato podkapitola si neklade za cíl obsáhlé pojednání o ní či o nejrůznějších formách a způsobech modlitby, které by karmelitánský terciář měl či mohl praktikovat ve svém duchovním životě. Cílem této podkapitoly je poukázat na další skutečnosti, jak ještě (kromě výše zmíněného pojednání o kontemplaci) může souviset modlitba s apoštolátem karmelitánského terciáře, jak se modlitba může stát apoštolátem.

---

⁴²³ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 61.

⁴²⁴ Srov. tamtéž, 62.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Srov. DOBHAN: Spiritualita Karmelu, 18.

⁴²⁷ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 67.

Řehole se zabývá modlitbou z pohledu důležitosti a nenahraditelnosti v osobním duchovním životě každého jednotlivého terciáře i terciářského společenství.⁴²⁸ Nicméně konkrétně o apoštolátu modlitby se v ní hovoří pouze v jednom článku, a to velmi obecně ve smyslu pouhého konstatování, že terciáři jsou povoláni k apoštolátu modlitby.⁴²⁹ Proto bych se chtěla v této podkapitole tématem apoštolátu modlitby zabývat podrobněji.

Karmelitánští terciáři jsou povoláni být po vzoru proroka Eliáše proroky všude tam, kde žijí.⁴³⁰

„Proroci čerpají světlo a sílu pro své poslání tím, že stojí 'tváří v tvář před Bohem.' Jejich modlitba není útěk před nevěrným světem, nýbrž naslouchání Božímu slovu, někdy debata nebo nářek, vždy však přimluva, která očekává a připravuje zásah Boha zachránce, Pána dějin.“⁴³¹

Karmelitánští laici získávají pro své povolání sílu a světlo v kontemplaci a v naslouchání Božímu slovu. Z pohledu apoštolátu ve výše uvedené citaci vyvstává důležitost přimluvy, resp. přimluvné modlitby, která ve víře očekává Boží zásah.⁴³²

Přimluvná modlitba, byť za jednoho jediného člověka, je skutečnou službou celému světu, celé lidské společnosti a skutečným apoštolátem ve prospěch těch, za které je přimlouváno. Ovšem nejen za tyto. Přimlouvající se věří, očekává, doufá a především miluje. Miluje Boha, miluje bližního, miluje Božím způsobem i svět, a tak připravuje cestu Boží lásky a Božímu milosrdenství do srdce člověka, do záležitostí jeho i do bolestí a nevěrností celého světa. Někteří karmelitánští laici se mohou cítit obzvlášť k této přimluvné modlitbě povoláni. Apoštolát se tak z modlitby stává tím, že terciář otevírá a nastavuje své srdce k Bohu, aby od něho přijal potřebnou milost Ducha svatého pro bližního i pro svět.

Je také nutné mít na zřeteli, že přimluvná modlitba se zcela jistě různými způsoby dotýká i těch, kteří jí zrovna pouze (bez zájmu, s menším či větším zájmem) přihlížejí nebo jsou prozatím zdánlivě jejími pouhými pasivními účastníky. U někoho se tak později může probudit touha sloužit Bohu v bližním také tímto přimluvným způsobem a u jiného zase zcela opačná touha po Boží pomoci skrze tento způsob modlitby. Někdo se může jako svědek přimluvné modlitby cítit i znejistěn a usvědčen z vlastní vlažnosti víry, pro někoho

⁴²⁸ Srov. Pravidla pro život, např. 29–32, 38, 40.

⁴²⁹ Srov. tamtéž, 57.

⁴³⁰ Srov. zde, 55–57.

⁴³¹ KKC, čl. 2584.

⁴³² Srov. KKC, čl. 2634–2636 a též LACHMANOVÁ Kateřina: Síla přimluvné modlitby, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007: Zde je více k tématu přimluvné modlitby.

to může být událost, která se týká „jen těch ostatních,“ nikoliv jeho osobně. Postoje mohou být různé a je třeba s touto skutečností v praxi počítat.

Pro Madeleine Delbrêlovou se místem přímluvné modlitby stala poušť a samota. Jak zmiňuje ve svých úvahách: „*Tam, kde nikdo není, lze skutečně mluvit jménem všech.*“⁴³³

„*A pak, modlit se, modlit se jako se člověk modlí uprostřed jiných pouští, modlit se za všechny tyto lidi, tak blízko všem, tak blízko Bohu.*“⁴³⁴

Poušť, která má v životě Madeleine různé podoby, jí slouží jako prostor, kde prožívá blízkost Bohu a zároveň i blízkost všem, za které se modlí, za které se přimlouvá. I terciáři mohou konat svůj apoštolát přímluvné modlitby dvojitým způsobem. Vždy před Boží tváří, jak v přítomnosti těch, za které se přimlouvají, tak i o samotě ve svém pokojíku, modlitebním koutku, ve své poušti. Přímluvná modlitba se tak stává apoštolátem.

Dalším důležitým aspektem karmelitánského laického apoštolátu, který souvisí s modlitbou, je výchova k modlitbě. Modlitbě se musí každý terciář stále učit a odpozorovávat toto umění od samotného Krista,⁴³⁵ aby i ostatní, s kterými se modlí, (např. v rodině, ve farnosti) se mohli od něho modlitbě učit. Karmelitánský terciář má být vzorem modlitby, jakož i sám Kristus je největším vzorem modlitby pro terciáře. Každá modlitba je zároveň i určitou výpovědí o tom, jaký vztah je mezi daným člověkem a Bohem, tento vztah se v modlitbě musí nutně projevit. A terciáři mají téměř povinnost citlivým způsobem ukazovat, do jaké hloubky může přivést vztah člověka ke Kristu.⁴³⁶ Vášeň pro Krista, která by se tedy mj. měla projevit i v modlitebním životě karmelitánského laika, by měla být zároveň i vášní pro člověka, protože i Kristus přišel na tento svět, aby člověka zachránil, aby spasil celé lidstvo.⁴³⁷

Každý terciář by měl druhé k takové láskyplné modlitbě vést a vychovávat.⁴³⁸

Ovšem nejen jednotliví karmelitánští terciáři, ale i celá společenství terciářů či různá farní modlitební společenství, jejichž členy v našich českých podmínkách terciáři často bývají, by měla zároveň fungovat jako autentická škola modlitby⁴³⁹ pro ty, kteří se

---

⁴³³ DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodí, 54.

⁴³⁴ Tamtéž, 57.

⁴³⁵ Srov. NMI, čl. 32.

⁴³⁶ Srov. tamtéž, čl. 33.

⁴³⁷ Srov. CHALMERS, GAMBOA: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 6.

⁴³⁸ Srov. NMI, čl. 34.

⁴³⁹ Srov. zde, 33.

chtějí modlitbě učit a kteří za tímto účelem do těchto společenství přicházejí. Jak píše papež Jan Pavel II. ve svém apoštolském listě:

„...naše křesťanská společenství se musí stát autentickými 'školami' modlitby, v nichž se setkání s Kristem nevyjadřuje pouze jako prosba o pomoc, ale též jako díkůvzdání, chvála, klanění, kontemplace, naslouchání, citové vzplanutí až k opravdové 'zamilovanosti.'“⁴⁴⁰

Tato papežova výzva je sice určena všem křesťanským společenstvím, o to víc ovšem patří těm, která mají modlitbu jako jeden ze základních prvků svého charismatu. Jinými slovy všechna společenství, v nichž jednotliví terciáři žijí a modlí se (tzn. především farní), by měla být prodchnuta tímto duchem modlitby, společenství terciářská pak obzvlášť. Apoštolským úkolem pro terciáře tedy je vnášet modlitbu do svého místního farního společenství, aby i klima ve farnostech tak mohlo být modlitbou prostoupeno.⁴⁴¹

Karmelitánský terciář tedy vlastním životem modlitby může pomáhat i bratřím a sestrám otvírat se lásce Boží. Celý modlitební život terciáře (nejen přímluvná modlitba, jak již bylo zmíněno výše) se dotýká věřících i nevěřících. Nevěřícího člověka může pozitivně inspirovat např. k otázkám po důvodu a smyslu víry v Boha, po důvodu a smyslu „ztráty času“ při modlitbě. Tyto a jim podobné otázky se tak stávají základem a východiskem pro vydání osobního svědectví, pro krátkou katechezi či vysvětlení nějaké otázky, která tazajícího se zajímá.

Protože karmelitánští laici žijí často v manželství a zakládají rodiny, stávají se prvními učiteli a vychovateli k modlitbě pro své děti⁴⁴² a vykonávají tak zcela přirozeně, někdy i nereflektovaně, svůj první apoštolát modlitby.

Nutno také dodat, že každý karmelitánský terciář se svou modlitbou a příkladem svého života podílí na živé tradici modlitby,⁴⁴³ stává se její součástí.

Duchovní doprovázení a duchovní rozhovor⁴⁴⁴ jsou další skutečnosti, ve kterých se může realizovat apoštolát modlitby karmelitánských laiků. Věřící bratři a sestry se na

---

⁴⁴⁰ NMI, čl. 33.

⁴⁴¹ Srov. tamtéž, čl. 34.

⁴⁴² Srov. KKC, čl. 2685.

⁴⁴³ Srov. KKC, čl. 2683.

⁴⁴⁴ K problematice duchovního vedení či doprovázení existuje i v češtině řada knižních titulů. Např. AUGUSTYN Józef: Praxe duchovního vedení, Olomouc: Nakladatelství Velehrad, 1997; AUGUSTYN Józef: Vedení Bohem. Praxe duchovního vedení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002; BARRY William A[...], CONNOLLY William J[...]: Praxe duchovního doprovázení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009; PLATTIG Michael: Doprovázení Božím Duchem. Duchovní doprovázení a rozlišování duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002; SCHAUPP Klemens: Doprovázení na duchovní cestě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

terciáře obrací se svými praktickými otázkami, které se týkají jejich vlastního modlitebního života, a on, pokud sám vede kvalitní osobní modlitební život, pak těmto bratřím a sestrám může být oporou a pomocí v jejich duchovních otázkách a hledání. Může jim předávat a spolu s nimi i sdílet vlastní duchovní zkušenosti.

Kdo tuto službu vykonává, si musí být vědom především toho, že duchovním průvodcem dotyčného je nejprve Bůh sám⁴⁴⁵ a Bohu nechat v rukou vládu a moc nad dotyčným člověkem. Skrze duchovní rozhovory doprovázený nemůže být doprovázejícím nijak manipulován, nýbrž nechává si doprovázejícím postupně odkrývat pravdivý pohled na Boha, který může být různými skutečnostmi, ale i životními zkušenostmi zastřen a omezen.⁴⁴⁶ Dále očišťuje i pohled sám na sebe, na bližní, na realitu života. Učí se díky službě a pomoci druhého a Duchem svatým obdarovaného vidět skutečnosti Božím pohledem a sám pak ve své osobní modlitbě je Bohu svěřovat.

Cítí-li se karmelitánský terciář povolán ke službě duchovního doprovázení, existují nejrůznější životní situace a otázky doprovázených, ve kterých může tuto službu realizovat. Může doprovázet člověka např. v jeho osobním obrácení, v osobním rozhodování, doprovázet také v meditaci a rozjímání Písma a doprovázet rovněž kontemplativní modlitbu doprovázeného, resp. připravovat cestu k jeho kontemplativní modlitbě.⁴⁴⁷

Závěrem podkapitoly je vhodné zopakovat a také znovu podtrhnout skutečnost, že modlitba karmelitánského terciáře má bezpochyby svůj apoštolský rozměr, kdy modlitbou terciář čerpá z nevyčerpatelné dobroty a milosrdenství Ježíšova Srdce, a skrze ni se po té může vylévat Boží láska na všechny, na celý svět:

„Tato modlitba je soucitná a je puzena darovat druhým především maličkým a chudým, bohatství přijaté ve vztahu s Bohem. Sdílení darů karmelitánské spirituality přispívá k úsilí budovat svět dětí Božích...Svět má dnes zapotřebí naděje a proměny a my mu můžeme pomoci tuto proměnu uskutečnit v síle Ducha.“⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁵ Srov. PLATTIG: Doprovázení Božím Duchem, 29.

⁴⁴⁶ Srov. tamtéž, 5.

⁴⁴⁷ K podrobnějšímu studiu duchovního doprovázení křesťanů, kterých se zvláště týkají vyjmenované životní skutečnosti, doporučuji knihu: SCHAUPP Klemens: Doprovázení na duchovní cestě.

⁴⁴⁸ CHALMERS, GAMBOA: Osmisté výročí sepsání „Pravidel pro život“ (textu karmelitánské řehole), in: Karmel 4 (2007) 1–8, 6.

3.4 Apoštolát praktické služby

Praktická pomoc a služba potřebným, z lásky vykonaný skutek tělesného milosrdenství jsou skutečnosti, které by karmelitánskému terciáři neměly být nijak vzdáleny. O skutcích duchovního milosrdenství bylo pojednáno v rámci předcházející podkapitoly, která se týkala apoštolátu modlitby. Tato podkapitola se bude věnovat tomu, jaký je základní princip, o který se bude opírat tento typ apoštolátu karmelitánského laika, jímž je apoštolát praktické služby.

Řehole se o službě výslovně zmiňuje ve čtyřech článcích.⁴⁴⁹

„Jako všichni karmelitáni je i karmelitánský laik povolán k nějaké formě služby: Služba představuje nedílnou součást charismatu, které Bůh řádu dal.“⁴⁵⁰

Život karmelitánského terciáře nemá být nijak vzdálen nouzi, bídě a nedostatku druhých. I terciáři, toužící žít naplno karmelitánské charisma, jsou povoláni, aby byli vnímaví, bdělí k potřebám bližních a dle svých možností vždy připraveni k praktické pomoci. Potřebné pozornosti a vnímavosti se učí od Panny Marie.⁴⁵¹ Úkolem každého terciáře tedy je nejprve svou konkrétní formu služby objevit, poté ji přijmout za svou a nakonec ji svobodně a nezištně⁴⁵² uskutečnit. Zjednodušeně lze apoštolát praktické služby bližním vymezit též jako jakoukoliv časnou činnost, která je zacílena na dobro a prospěch druhého a kterou terciář koná v křesťanském duchu.⁴⁵³

Podobně jako ostatní prvky karmelitánského charismatu i služba má být utvářena a nesena kontemplativním postojem terciáře. Jak již bylo zmíněno v jedné z předcházejících podkapitol - kontemplace službu sjednocuje s ostatními prvky charismatu.⁴⁵⁴

„Srdce Ježíšova poselství – milovat Boha celou svou bytostí a bližního jako sebe – vyžaduje od terciáře, aby (ve svém životě) ustavičně stvrzoval prvenství Boha, kategoricky odmítal sloužit dvěma pánům a dával přednost lásce k bližním, jež potírá jakoukoli formu sobectví a sebestřednosti.“⁴⁵⁵

⁴⁴⁹ Srov. Pravidla pro život, 43–45.

⁴⁵⁰ Tamtéž, 43.

⁴⁵¹ Srov. tamtéž, 37.

⁴⁵² Srov. Formace na Karmelu, čl. 23.

⁴⁵³ Srov. Pravidla pro život, 43 a též LG, čl. 31 a ChL, čl. 15.

⁴⁵⁴ Srov. zde, 68.

⁴⁵⁵ Pravidla pro život, 27.

Láska k Bohu a k člověku má být východiskem pro každou dobrou myšlenku, pro každé vlídné slovo i pro každý skutek milosrdenství. Terciář je Řeholí vybízen, aby upřednostňoval lásku k bližním před láskou k sobě samému. Nezištná láska k bližnímu se tak stává lékem na každé jeho sobectví a na každou jeho neplodnou sebestřednost. I to je jeden z důvodů, proč terciář má přijmout plnou spoluodpovědnost v různých specifických formách služby Karmelu.⁴⁵⁶

Řehole karmelitánské laiky vyzývá též k tomu, aby na základě svého osobního, láskyplného vztahu s Ježíšem jej poznávali i ve svých bližních⁴⁵⁷ a v bližních mu i sloužili. Jinými slovy terciář miluje své bližní z lásky k nim samým i z lásky k Ježíši, protože v nich může vidět a milovat přímo Ježíše samého. Život zasvěcených osob je zcela oddán Bohu a bratřím podle vzoru Spasitele, který se z lásky k lidem stal služebníkem všech. Nejen při konání apoštolátu praktické služby, ale při účasti na celém poslání církve zasvěcené osoby dávají celý život, neodměřují pouze část svého času,⁴⁵⁸ jak to musí ve svých životních okolnostech praktikovat všichni laici. V této různé míře osobního sebedarování a sebenasazení, která je daná odpovědí na milost osobního povolání, jež se týká životního stavu každého křesťana, tkví i hlavní odlišnost v apoštolátu praktické služby laiků (i karmelitánských laiků) a řeholníků.

Řeholí jsou terciáři povoláni darovat Bohu sebe sama a ve spravedlnosti a v lásce sloužit samotnému Ježíši, který je přítomný ve všech svých bratřích a sestrách.⁴⁵⁹ Osobám, které se ocitají v nouzi, pomáhají zajišťovat důstojné podmínky života a častokrát i navracet vědomí jejich vlastní důstojnosti, osobní hodnoty a nenahraditelnosti jejich života.

Terciáři se nemají vyhýbat ani službě bližním formou účasti v politice.⁴⁶⁰ Přestože většina karmelitánských laiků má ráda svůj život „ve skrytosti,“ Bůh může povolat některého bratra či sestru ke službě v politice, která může způsobovat určité napětí v jejich duchovním životě, s kterým se dotyčný musí naučit počítat, snášet jej a Bohu v modlitbě odevzdávat. Cílem těchto, k veřejné službě společnosti povolaných laiků, má být podpora obecného blaha na všemožných rovinách, např. na rovině hospodářské, sociální, zákonodárné, správní a kulturní.⁴⁶¹

---

⁴⁵⁶ Srov. Pravidla pro život, 28.

⁴⁵⁷ Srov. tamtéž, 30.

⁴⁵⁸ Srov. KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA: Znovu začít od Krista. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí. Instrukce, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2003, čl. 34.

⁴⁵⁹ Srov. Pravidla pro život, 33.

⁴⁶⁰ Srov. tamtéž, 43 a též např. ChL, čl. 42 a GS, čl. 74–75.

⁴⁶¹ Srov. Pravidla pro život, 43 a též ChL, čl. 42.

Velmi podnětný pro duchovní i praktický život terciáře může být též čl. 23 ze Stanov bratří karmelitánů, kde se zmiňuje pohostinné přijetí všech, kteří přicházejí na Karmel, aby zakusili ono společenství srdcí, atmosféru bratrství a také zkušenost s Bohem, které bratři sdílejí nejen v komunitě, ale které sdílejí také s dalšími lidmi.⁴⁶² Pohostinné přijetí příchozích je postoj, který by si měli karmelitánští laici zvláště osvojit a který by měli v praxi uplatňovat, ať už se jedná o příchozí do jejich vlastních rodin, na místa jejich pracovišť či do jejich vlastních farností.

Je všeobecně známo, že konventy bratří vždycky byly místy, kde se chudým dostávalo péče. Jednou z charakteristik řádu je, že v historii karmelitáni nikdy nebyli příliš na očích. To se projevilo mj. i v tom, že kromě oblasti spirituality měli velmi málo teologů, že nebyli důležití v historickém a ani kulturním vývoji evropské společnosti. Karmelitáni se snažili chudým pomáhat nejčastěji tichým, skrytým způsobem⁴⁶³ a o tento nenápadný, neokázalý a pokorný způsob služby se mají snažit i terciáři.

Dle Stanov je pro službu klíčové odvážit se zvolit si sdílení života i s těmi, na které současná společnost pohlíží jako na menší, na druhořadé, aby i těmito lidem byla dána pomoc a naděje více životem než jen slovy. Tato volba je naprosto v souladu s poslušností vůči Ježíši Kristu, kterou bratři žijí také v poslušnosti vůči chudým a těm, v nichž se především zrcadlí tvář Páně.⁴⁶⁴ Kdo jsou těmito „menšími“ a „druhořadými,“ to je otázka k rozlišování.⁴⁶⁵

„Chudí, nebo – jak je stanovy často nazývají ‘minores’ - jsou dnes všichni, kdo jsou na okraji nebo nějakým způsobem odcizeni. To neznamená jen materiálně chudé, ale i lidi odsunuté na okraj společnosti pro jejich kulturu, pohlaví, sexuální orientaci, rasu, náboženství, nebo situacemi, kdy jsou na někom závislí, násilím...“⁴⁶⁶

Všichni jakkoliv utlačovaní našeho světa potřebují osvobození, spásu, naději, a to je neustálou výzvou ke službě i pro karmelitánské laiky.

Rovněž v praktické službě mají mít terciáři na očích jako vzor nejen Pannu Marii, ale i proroka Eliáše. Jak již bylo zmíněno v kapitole o proroku Eliášovi, také on je tím,

---

⁴⁶² Srov. Stanovy řádu, čl. 23.

⁴⁶³ Srov. O'DONNELL Christopher: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2003) 1–8, 6.

⁴⁶⁴ Srov. Stanovy řádu, čl. 24.

⁴⁶⁵ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 2 (2002) 1–5, 5.

⁴⁶⁶ O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 1 (2003) 1–8, 7.

který je solidární s chudými a opomíjenými a brání ty, kteří trpí násilí a nespravedlnost.⁴⁶⁷ Solidarita je důležitým aspektem života karmelitánského laika ve světě. A jsou mnohé situace, ve kterých solidarita ve smyslu „pouhého“ bytí s bližním v jeho nouzi, ve smyslu určité empatie, opravdu někdy může být jen tou jedinou praktickou službou,⁴⁶⁸ kterou terciář bližnímu může poskytnout.

„Vždy půjde o to, abychom vyšli ze svého způsobu prožívání křesťanství, abychom vyšli ze sebe. Jedno místo je třeba pokaždé opustit, a to naše křesťanské prostředí: ať už jsme tím prostředím jenom my sami, nebo celá společenská vrstva.“⁴⁶⁹

Vyjít ze sebe, zapomenout na své potřeby, na své pocity, na své nálady a vidět před sebou bratra či sestru v nouzi, vidět v nich Pána. Odložit svoji sebestřednost a upřít svůj pohled na Ježíše a vykonat, co je třeba. Prožít v jednom reálném okamžiku svou osobní spoluodpovědnost za jeden konkrétní úd Kristova Těla, který mám právě před sebou. V určitém okamžiku umět pro Krista přítomného v bližním opustit i své křesťanské sociální prostředí, to je výzvou zvlášť pro terciáře, kteří mají žít naplno „ve světě.“⁴⁷⁰

Pro každého je cesta odchodu od sebe samého a zároveň i příchodu k bližnímu různě dlouhá. Pro jednoho tou cestou může být telefonát, který ho napojí na život toho druhého. Pro dalšího to může být ulice, kterou přejde, aby se dostal k lidem, které dosud nikdy neviděl, anebo i schody, po kterých vystoupá, aby došel k lidem, s kterými se dosud jen zdravil na chodbě.⁴⁷¹ Karmelitánští laici jsou tedy pobízeni, aby byli tvůrčí ve vynalézání různých možností, jak se k potřebným přiblížit.

Kristova láska se chce skrze církev (Kristovo Tělo) dostat ke každému, kdo někde nějakým způsobem trpí.⁴⁷² Církev očekává od všech křesťanů, že skrze ně bude moci působit u všemožných lůžek bolesti.⁴⁷³ Tak i karmelitánští terciáři jako nositelé a zprostředkovatelé Ježíšovy lásky se dle svých osobních možností, schopností a obdarování nemají zdráhat vstupovat do nemocnic, do ústavů pro tělesně i mentálně postižené, výchovných ústavů, do penzionů pro seniory a domů s pečovatelskou službou i za brány věznic. To všechno v současných českých společenských podmínkách mohou být země

---

⁴⁶⁷ Srov. zde, 56.

⁴⁶⁸ O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 2 (2002) 1–5, 5.

⁴⁶⁹ DELBRÉLOVÁ: Misionáři bez lodi, 28.

⁴⁷⁰ Srov. J 17, 11.14.

⁴⁷¹ Srov. DELBRÉLOVÁ: Misionáři bez lodi, 29.

⁴⁷² Srov. tamtéž, 31.

⁴⁷³ Srov. tamtéž, 34.

bez Boha, země, kde trpí duše, kde trpí i těla.⁴⁷⁴ „*Duše, které potřebují spásu, v tělech, která potřebují ošetřit, lidé, kteří potřebují utěšit a jejichž duše křičí hlady.*“⁴⁷⁵

Madeleine Delbrêlová upozorňuje, že nestačí být profesionálním lékařem, sestrou, či sociální pracovnící a spokojit se s dobře odvedenou prací, která dotyčné odborníky zařadí mezi čestné a kompetentní lidi. I ona⁴⁷⁶ v těchto souvislostech poukazuje na důležitost kontemplance Kristovy tváře⁴⁷⁷ a píše, že: „*Je třeba znovu objevit tvář Krista v celé její intenzitě.*“⁴⁷⁸ Nechce, aby křesťané žili své křesťanství polovičatě a opatrnicky: „*Do opatrného milosrdenství byrokratů a 'slušňáků' je třeba vnést milosrdenství převratné.*“⁴⁷⁹

Jsme to jedině my, kteří „*máme srdce k tomu, abychom soucítili s druhými, ruce k tomu, abychom o druhé pečovali, a nohy k tomu, abychom šli ke všem, kterým je zle,*“⁴⁸⁰ konstatuje Madeleine Delbrêlová.

Pro karmelitánské terciáře není tedy prioritní účinnost poskytnutých služeb jako spíš schopnost přiblížit se k tomu, kdo trpí. Být s ním solidární ve všech jeho lidských potřebách tak, aby tuto pomoc nevnímal jako ponižující milodar, nýbrž jako bratrské sdílení. Chudí se mají s terciáři cítit „jako doma.“⁴⁸¹ Kdyby totiž terciáři opomíjeli projevovat lásku konkrétními skutky, těžko by pak byla láska zvěstovaná jejich slovem účinná.⁴⁸²

Závěrem lze konstatovat, že všechny různé formy služby, které karmelitánští laici konají pro dobro druhých lidí, především těch nejpotřebnějších, jsou významnou formou (i když ne specifickou) jejich apoštolátu.⁴⁸³ V oblasti praktické služby se tedy jejich apoštolát nemusí nijak viditelně odlišovat od apoštolátu, který vykonávají ostatní křesťanští laici.

3.5 Apoštolát svědectví a evangelizace

Každá modlitba vyslovená v přítomnosti druhého, každá praktická služba poskytnutá potřebnému i každé žité společenství lásky a jednoty mohou být, a bezpochyby

---

⁴⁷⁴ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 31.

⁴⁷⁵ Tamtéž.

⁴⁷⁶ Madeleine Delbrêlová žila v letech 1904 – 1964, tzn. ještě v době před II. vatikánským koncilem a v době před pontifikátem papeže Jana Pavla II.

⁴⁷⁷ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 33 a též NMI, čl. 16.

⁴⁷⁸ DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 33.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ Tamtéž.

⁴⁸¹ Srov. NMI, čl. 50.

⁴⁸² Srov. tamtéž.

⁴⁸³ Srov. ChL, čl. 41.

i jsou, pro druhé svědectvím života víry, života s Bohem. V duchovním životě karmelitánského terciáře nelze tedy striktně oddělit modlitbu, službu ani společenství od vydávání svědectví tak, jak se zdá naznačovat rozdělení jednotlivých podkapitol v této diplomové práci. Naopak, jak již bylo několikrát řečeno, všechny zmíněné prvky karmelitánského charismatu jsou vzájemně propojeny, všechny spolu souvisejí a spoluutvářejí identitu karmelitánského terciáře.

Tato podkapitola se chce zaměřit na svědectví slova a svědectví života a na evangelizaci, ke kterým jsou povoláni všichni křesťanští laici, karmelitánské nevyjímaje.

Evangelizací je třeba rozumět takovou činnost, jejímž cílem je zasadit církve mezi národy, příp. do takových míst v národě, kde dosud nezakořenila.⁴⁸⁴ „*Evangelizací se církev buduje a upevňuje jako společenství víry.*“⁴⁸⁵ Původcem a vzorem každé evangelizace je Ježíš Kristus. On je první a největší apoštol, na kterého je třeba při každé evangelizaci upřít svůj pohled.⁴⁸⁶

Mezi evangelizací a svědectvím existuje jakési spojení, protože „*evangelizace není přenosem idejí, ale šířením poselství spásy, totiž komplexu hodnot dávajících životu smysl. Hodnoty se předávají svědectvím.*“⁴⁸⁷

„*Dnešní doba je obzvlášť alergická na slova, která nejsou podložena životem toho, kdo je pronáší: nerozlišuje mezi kázáním a kazatelem, společně jsou přijímáni nebo odmítáni. Svědectví života je nejdůležitějším znamením věrohodnosti, protože svědčí o jeho upřímnosti a o přítomnosti přetvářející Boží síly v jeho životě. Křesťan, který svým životem dává pohoršení, bere na sebe velkou zodpovědnost, protože nezjevuje, ale skrývá pravou Boží tvář.*“⁴⁸⁸

Úkol pro terciáře je vysloven: jde o celoživotní úsilí vydávat především (ale nejen) svým životem věrohodné svědectví lásky, věrnosti a naděje. Zjednodušeně svědectví svatého života v těch podmínkách a životních okolnostech, do kterých je každý jednotlivý karmelitánský laik postaven. Jen tehdy, dosvědčují-li svou víru terciáři i skutky, dostávají sílu přitahovat lidi k víře v Boha.⁴⁸⁹

---

⁴⁸⁴ Srov. BÜHLMANN W[albert]: Apoštolát, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (edd.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 27–39, 29.

⁴⁸⁵ ChL, čl. 33.

⁴⁸⁶ Srov. BÜHLMANN: Apoštolát, 28.

⁴⁸⁷ FIORES S[tefano] de: Apoštolát, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (edd.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 27–39, 38.

⁴⁸⁸ Tamtéž.

⁴⁸⁹ Srov. Pravidla pro život, 44.

K aktivní spolupráci na evangelizaci jsou terciáři vybízeni i Řeholí:⁴⁹⁰

„Od karmelitánských laiků se očekává spolupráce na nové evangelizaci, která proniká celou církví, a oni se proto snaží překonat v sobě samých trhlinu mezi evangeliem a životem.“⁴⁹¹

Aby evangelizace byla účinná, sami terciáři se musí bytostně stát živým a žitým evangeliem. V síle Ducha svatého a pod jeho vedením si musí vyprošovat milost stálého obrácení, dar souladu vlastního života s Kristovým evangeliem a také zmíněnou základní životní jednotu a soulad. Často s opravdu velikým osobním nasazením vedou zdánlivě nekonečné boje se svými hříchy a špatnými náklonnostmi, které vždy nějakým způsobem ruší žádoucí integritu člověka. Životní jednoty se terciáři snaží dosáhnout ve své každodenní činnosti v rodině, v zaměstnání i ve společnosti a inspiraci i posilu k její realizaci hledají v evangeliu.⁴⁹²

Pro karmelitánské laiky je velmi důležitá božská osoba Ducha svatého. Terciáři se mají jeho působení otvírat a pod jeho vedením mají přijímat plnou spoluodpovědnost v díle evangelizace,⁴⁹³ mají se jím nechat učit.⁴⁹⁴

V Řeholi v čl. 26 je uvedeno, co konkrétně má být obsahem jejich evangelizace, jejich svědectví:

„S účastí na prorockém poslání Krista a církve se terciář snaží v každém zaměstnání a světské činnosti si ve víře osvojit evangelium a svými skutky je hlásat. V této své snaze jde tak daleko, že neváhá odvážně poukazovat na zlo.“⁴⁹⁵

V duchu konstituce LG⁴⁹⁶ Řehole konstatuje, že terciáři mají účast na Kristově učitelském úřadu a že jsou povoláni k šíření Kristova poselství svědectvím života i slovem v běžných světských podmínkách, ve kterých žijí. Stále mají předkládat ono poselství o Pánu života a dějin, jediném a bezpečném orientačním bodě každé lidské existence a dění.⁴⁹⁷ Po vzoru proroka Eliáše mají být odvážní a horlivě poukazovat na zlo, jehož jsou svědky u sebe samých, u svých bližních, ve svých rodinách, na pracovištích, ve farnostech

⁴⁹⁰ Srov. Pravidla pro život, 57–58. a též zde, 66–67.

⁴⁹¹ Pravidla pro život, 26 a též srov. ChL, čl. 34.

⁴⁹² Srov. Pravidla pro život, 26 a též ChL, čl. 34.

⁴⁹³ Srov. Pravidla pro život, 28.

⁴⁹⁴ Srov. DELBRÉLOVÁ: Misionáři bez lodi, 19.

⁴⁹⁵ Pravidla pro život, 32 a též srov. LG, čl. 1 a ChL, čl. 14.

⁴⁹⁶ Srov. LG, čl. 35.

⁴⁹⁷ Srov. Pravidla pro život, 44 a též zde, 57.

i v celé lidské společnosti. Nemají před ním zavírat oči, nemají mu ustupovat, ale v moci Ježíše Krista se mají stát duchovně aktivními. Mají prosazovat pravou zbožnost proti všem falešným modlám.⁴⁹⁸

Manželství a rodina je pro většinu terciářů jejich přirozeným prostředím, ve kterém žijí. Zvláště oni jsou vyzváni k přesvědčivému svědectví o tom, že je možné i v dnešní době žít manželství v plném souladu s Božím záměrem. Že v manželství jde o vztah mezi mužem a ženou, který je vzájemný a úplný, jedinečný a nerozlučitelný.⁴⁹⁹

Jako každý pokřtěný laik, i terciář má účast na královském poslání Krista.⁵⁰⁰ Proto i on je povolán, aby Božímu království sloužil a šířil je v dějinách.⁵⁰¹ Svým životem se má stát „solí země“ a „světlem světa“ a má lidem zvěstovat poznání spásy.⁵⁰²

Jak již bylo zmíněno v kapitole o proroku Eliášovi, pro terciáře je nezbytná duchovní zkušenost pouště. Karmelitánský laik má projít pouští, aby poté mohl vejít do světa a stát se účinným animátorem a svědkem.⁵⁰³

„Karmelitánští laici chápou a (svým) životem ukazují, že časné činnosti a sama práce jsou účastí na stále tvůrčí a přetvářející činnosti Otce, pravou službou bratřím a opravdovým povznesením člověka.“⁵⁰⁴

Terciáři mají svým slovem, postojem i konkrétním jednáním svědčit o hodnotě časných činností a práce samé, protože skrze tyto časné skutečnosti je chválen Bůh, skrze tyto časné skutečnosti je pomáháno potřebným, protože skrze tyto časné skutečnosti je zviditelněna hodnota člověka. V každodenních událostech všedního dne, uprostřed všedních povinností, prací, radostí, starostí i odpočinku má terciář na základě svého důvěrného vztahu s Ježíšem svědčit o jeho přítomnosti.⁵⁰⁵ Přítomnost Krista by měla být ze života karmelitánského laika viditelná, pro druhé vnímatelná a rozpoznatelná.

Madeleine Delbrêlová, přestože má samotu ve svém životě ráda a přestože je pro ni osobní vztah s Kristem samotným stěžejní, není příznivkyní žádného duchovního individualismu či individualistického pojetí osobní svatosti. Horizontální rozměr vztahovosti je třeba rozvíjet. Se stejnou horlivostí a nadšením, s jakými se duše setkává s Kristem, je třeba, aby se setkávala i se světem. I hříšný svět je třeba milovat, protože i

---

⁴⁹⁸ Srov. Pravidla pro život, 38.

⁴⁹⁹ Srov. NMI, čl. 47.

⁵⁰⁰ Srov. LG, čl. 36.

⁵⁰¹ Srov. Pravidla pro život, 33 a též LG, čl. 36.

⁵⁰² Srov. Pravidla pro život, 45 a též Mt 13,13 a Lk 1,77.

⁵⁰³ Srov. Pravidla pro život, 44.

⁵⁰⁴ Pravidla pro život, 45 a též srov. GS, čl. 34–35.

⁵⁰⁵ Srov. Pravidla pro život, 30.

Bůh jej miluje. A s Kristem na díle spásy spolupracovat. I vydáváním svědectví o hodnotách evangelia, jimiž je celá společnost i její kultura v důsledku ovlivňována.⁵⁰⁶

V duchu Řehole i Madeleine Delbrêlová neopomíjí v návaznosti na vydávání svědectví životem i slovem zdůraznit význam Božího slova. Je třeba se Božím slovem žít.⁵⁰⁷ Je nutné, aby Boží slovo, evangelium, vešlo až na dno lidské bytosti, až k nosnému pilíři našeho já. Pokud je terciáři nepřijmou takto do hloubky své bytosti, pak ani nemohou být Ježíšovými svědky. „*Toto slovo bytostně tihne k tomu, aby se stalo tělem. Aby se v nás stalo tělem.*“⁵⁰⁸ Jinými slovy svědectví je vtělení Božího slova v člověku. Svědectví je dáno i mírou ochoty a otevřenosti, s níž se i karmelitánští laici nechávají tímto Slovem utvářet. Přijmout do sebe Boží slovo je ale často obtížné. Proto si ho mnozí tak ve svém životě nesprávným způsobem upravují a v konečném důsledku i oslabují.⁵⁰⁹

„Jestliže je misionář-kněz mluvčím Božího slova, my, misionáři, kteří nejsme kněžími, jsme svého druhu svátostí Božího slova.“⁵¹⁰

Karmelitánský laik má tedy být pro druhé zviditelněním, ožitím a aktualizací Božího slova v současných podmínkách:

„Když už jsme jednou poznali Boží slovo, nemáme právo je nepřijmout; když už jsme je jednou přijali, nemáme právo nedovolit mu, aby se v nás vtělilo, nemáme právo nechat si je pro sebe – patříme od nynějška těm, kdo na ně čekají.“⁵¹¹

Madeleine Delbrêlová se nespokojuje s žádnou polovičatostí. Nezůstává na půli cesty, svůj záměr a své poslání chce dotáhnout do konce, k vrcholu. Samu sebe, Božím slovem proměněnou, touží vydat druhým v plnosti, aby i oni mohli Boží slovo poznat, přijmout a dát se mu dál k dispozici. To vše po vzoru Krista, který je sám vyslovené Slovo Boží, sám sebe na kříži vydal, aby všem, kdo toužebně čekali a čekají, přinesl a daroval spásu.

Dalším rozměrem, bez kterého Boží slovo nemůže dosáhnout své plné účinnosti, je rozměr víry. Terciáři mají věřit v Boží slovo. Mají být o jeho vlastní síle a moci

---

⁵⁰⁶ Srov. NMI, čl. 29 a též zde, 34.

⁵⁰⁷ Srov. NMI, čl. 40.

⁵⁰⁸ DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 58.

⁵⁰⁹ Srov. tamtéž, 58-59.

⁵¹⁰ Tamtéž, 59.

⁵¹¹ Tamtéž.

přesvědčení, nemají se bát věřit, že skrze něj i nevěřící člověk může být uveden do kontaktu s Pánem.⁵¹²

Jistě je na místě i v souvislosti s vydáváním svědectví znovu připomenout důležitost kontempace. Bez kontempace Kristovy tváře by každé svědectví bylo velmi ubohé.⁵¹³ Proto také svědectví musí být zakořeněno v kontemplaci a v modlitbě.⁵¹⁴ Terciář má nazírané sdělovat druhým, a tak šířit Kristovo evangelium i nauku o své spiritualitě.⁵¹⁵

Terciáři mají svědectvím svého života i slova napomáhat k tomu, aby se též prohlubovala a rozmnožovala víra v osobního Boha. Víra, že Bůh má ve své lásce na zřeteli každého jednotlivého člověka osobně. Právě vůči okolí, které je svou mentalitou zaměřeno na výkon, užitek a úspěch, zvěstovat svědectvím praktického života: Bůh tě miluje takového, jaký jsi, a to ne až tehdy a proto, že ses učinil v jeho očích hodným lásky svými zbožnými činy a výkony.⁵¹⁶ Jde o svědectví oddané důvěry Božího dítěte v milosrdnou lásku Boha Otce.

Na závěr podkapitoly věnované svědectví je vhodné zdůraznit tři základní charakteristiky, kterými by měl každý karmelitánský terciář coby Kristův svědek, disponovat. Skutečný svědek je totiž ten, kdo se modlí, kdo svědčí a kdo miluje.⁵¹⁷ Láska je dovršením každého dobrého díla.

3.6 Apoštolát ve společenství

Každý člověk se křtem stává členem Božího lidu, členem církve. Karmelitánský laik si má uvědomovat, že to je základní a podstatné společenství, do něhož patří, a v tomto společenství Božího lidu má žít, v tomto společenství má i konat svůj apoštolát. Tím, že se svou profesí karmelitánští terciáři stanou členy karmelitánské rodiny, nepřestávají být členy církve. Proto ani žádný apoštolát karmelitánského terciáře, příp. výjimečně apoštolát karmelitánského společenství terciářů, se nemůže konat bez návaznosti na společenství celé církve.

Společenství je dalším prvkem karmelitánského charismatu. V této kapitole se zaměříme především na hodnoty, které jsou ve společenství obsaženy, a na cíle, které si z hlediska apoštolátu společenství kladou karmelitánští laici.

---

⁵¹² Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 60.

⁵¹³ Srov. NMI, čl. 16.

⁵¹⁴ Srov. tamtéž, čl. 15.

⁵¹⁵ Srov. GEORGES P[...]: Spiritualita Karmelu, Praha: Zvon, 1991, 13.

⁵¹⁶ Srov. DOBHAN: „Třetí řád“ – karmelitánské společenství laiků, in: Karmel 2 (2000) 1–8, 7.

⁵¹⁷ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 53.

Na úvod je třeba zmínit, že společenství terciářů není zaměřeno na žádný společný apoštolát. Cíle terciářského společenství jsou jiné.⁵¹⁸ Přesto společenství terciářů apoštolsky působí.

Bůh v Trojici svým vnitřním trinitárním životem zjevuje svou vůli vytvářet společenství,⁵¹⁹ proto i karmelitánský laik je povolán vytvářet společenství tam, kde žije, i v církvi.⁵²⁰ Je povolán přispívat k budování Kristova těla, církve.⁵²¹

Duch svatý rozdává své dary a rozmanitá charismata jednotlivým údům Těla Kristova – církvi, rozdává je v církvi i různým řeholním rodinám, které „...*poskytují svým členům výhodu větší stálosti životního stylu a výhodu zkušeností podložené nauky, podle které žili svatí lidé.*“⁵²²

Každá řeholní rodina je reprezentantem určitého životního postoje, je nositelem určitých hodnot, které se osvědčily letitými životními zkušenostmi. Nabízí se reálným životem osvědčená cesta svatosti, na níž terciáři čerpají z duchovních dober celé karmelitánské rodiny. Kromě toho, že se terciáři cítí přitahováni karmelitánskou spiritualitou, mohou i toto být další důvody, proč touží být členy společenství karmelitánských terciářů.

V kontemplaci terciáři objevují, že si jsou navzájem bratřími a sestrami se všemi, kteří jsou povoláni, aby sdíleli stejné karmelitánské charisma,⁵²³ a že mají jít společnou cestou svatosti, a tak svou sounáležitostí svědčit o tom, že všichni jsme dětmi jediného Otce a bratry a sestrami v Kristu.⁵²⁴ Nicméně karmelitánští laici nemají úzce spolupracovat jen mezi sebou, ale s celou církví, aby mohla uskutečňovat své misionářské povolání v každé situaci a podmínkách.⁵²⁵

*„Karmelitánský laik může vytvářet komunitu různým způsobem: ve své rodině, která je domácí církví, ve farnosti, kde je povolán uctívat Boha spolu s jinými a účastnit se společných činností; ve vlastním laickém karmelitánském společenství, v němž nalézá oporu pro svou duchovní cestu; na svém pracovišti a ve svém okolí.“*⁵²⁶

---

⁵¹⁸ Srov. ŘÁD KARMELITÁNŮ oficiální stránky: Dějiny třetího řádu, http://www.karmel.cz/tr_dejin.php, (27. 1. 2010).

⁵¹⁹ Srov. Pravidla pro život, 22.

⁵²⁰ Srov. tamtéž, 32 a též AA, čl. 2–3.

⁵²¹ Srov. Pravidla pro život, 30.

⁵²² Tamtéž.

⁵²³ Srov. tamtéž, 41.

⁵²⁴ Srov. tamtéž, 36.

⁵²⁵ Srov. tamtéž, 42 a též ChL, čl. 32–44.

⁵²⁶ Pravidla pro život, 41.

Zjednodušeně řečeno karmelitánský laik může vytvářet společenství ve svých rozmanitých životních okolnostech v podstatě kdekoliv, kdykoliv a s kýmkoliv. Není vázán výhradně na společenství terciářů a na konkrétní místo, kde se dané společenství schází. Nicméně společných setkávání karmelitánských terciářů se rád účastní, a tak vztah bratrství a sesterství posiluje a prohlubuje. Tato setkání terciářů mají být prostá a opravdová; každý se má v daném společenství cítit jako „doma,“ tzn. přijímán, znám, oceňován, povzbuzován a případně i s láskou napomínán.⁵²⁷

„Bratrství se projevuje i navenek.“⁵²⁸

Terciář svůj bratrsko-sesterský vztah s ostatními nemůže žít jen na rovině vnitřního postoje, musí umět svou bratrskou lásku také projevit. Všude, kam se karmelitánští terciáři dostávají, mají vnášet hřejivost a mají být s to nacházet něco společného s každým člověkem. Hřejivost se rodí z kontemplativního srdce, které je schopné v každém člověku poznávat Krista.⁵²⁹

Karmelitánští laici ve vztazích, které žijí v rodině, na pracovišti, ve společnosti a v církvi, hledají skryté Boží působení, uznávají je a svědčí tak o cestě k životu v duchu blahoslavenství, o spáse.⁵³⁰

„Komunita karmelitánských laiků se tak stává ohniskem života opravdu křesťanského, a tudíž opravdu lidského. Ze zkušenosti, že jsou si bratřími a sestrami, vychází (jejich) potřeba zapojit i druhé do okouzujícího boholidského dobrodružství budování Božího království.“⁵³¹

Pro apoštolát karmelitánských terciářů to jsou dva opravdu významné aspekty, dvě specifika: apoštolát, který vychází z osobní zkušenosti bratrsko-sesterského společenství lásky, a opravdu lidský přístup k druhým.

Karmelitánští laici také nezapomínají a svědčí o skutečnosti, že jsou součástí mezinárodní rodiny Karmelu, a proto jsou dle možností a příležitostí připraveni se i setkávat k vzájemnému sdílení mezi členy řádu na této úrovni.⁵³²

---

⁵²⁷ Srov. Pravidla pro život, 42.

⁵²⁸ Tamtéž.

⁵²⁹ Srov. tamtéž.

⁵³⁰ Srov. tamtéž, 36.

⁵³¹ Tamtéž, 42.

⁵³² Srov. tamtéž.

Jak uvádí již několikrát zmíněný čl. 89 z Řehole, apoštolátem může být i civilní práce či zaměstnání, které je vykonané jak individuálně, tak i ve skupině neboli ve společenství.⁵³³

Stanovy bratří karmelitánů spojují bratrství s kontemplativním rozměrem povolání.⁵³⁴ Kontemplativní postoj jim napomáhá nacházet Boha zvláště ve svých bratřích a právě tento pohled na Krista přítomného v druhém bratru vede člověka k tomu, aby si cenil tajemství osob ve své blízkosti. Bratři mají dbát o kvalitu osobních kontaktů a vztahů mezi sebou, růst ve společenství a v jednotě, usilovat o překonávání rozdílů a výsad, být si vědomi své spoluúčasti a spoluodpovědnosti v životě komunity, sdílet dobra a dbát o duchovní i duševní pohodu všech. Mají se učit odpouštět a být milosrdní jeden k druhému.⁵³⁵ To jsou jistě všechno hodnoty společenství, kterými se mohou inspirovat i karmelitánští terciáři.

Dalším přínosem společenství je, že pomáhá k ryzosti a opravdovosti v hledání, chrání před přílišným subjektivismem, učí úctě, toleranci a dialogu.⁵³⁶ Ve společenství se terciáři také učí službě.⁵³⁷ Skutečné bratrství je i zkušebním kamenem opravdovosti proměny, která se v každém terciáři na základě jeho osobního duchovního života uskutečňuje.⁵³⁸ Ve společenství se terciáři navzájem posilují na cestě následování Ježíše Krista cestou Karmelu.

Smysl pro cenu společenství u bratří karmelitánů vzrostl především po vydání Stanov v roce 1971. V řeholních komunitách tak zesílilo vědomí, že nestačí pouze společný život, ale že je třeba posílit ducha bratrství a bratrského sdílení. Zvláště mladší bratři začali očekávat od společného života v komunitě živé bratrství jako formu určitého životního stylu a toužili jej uvádět do praxe, zatímco mnoha starším bratřím byl tento přístup cizí a nad jejich síly.⁵³⁹ Lze tedy konstatovat, že v komunitním životě bratří došlo k určitému posunu od života pouze „společného“: „*Společně se dá žít velmi formálním a neosobním způsobem: člověk koná skutky bliženské lásky, aniž by se do druhých vcítil nebo se o ně víc staral. Nahradit to hodnotou bratrství je veliký posun.*“⁵⁴⁰ Také terciáři se mají

---

⁵³³ Srov. Pravidla pro život, 58.

⁵³⁴ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 2 (2002) 1–5, 3.

⁵³⁵ Srov. Stanovy řádu, čl. 19.

⁵³⁶ Srov. ŘÁD KARMELETÁNŮ oficiální stránky: Dějiny třetího řádu, http://www.karmel.cz/tr_dejin.php, (27. 1. 2010).

⁵³⁷ Srov. Formace na Karmelu, čl. 37.

⁵³⁸ Srov. tamtéž, čl. 23.

⁵³⁹ Srov. O'DONNELL: Nové vystižení karmelitánské spirituality: Stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995, in: Karmel 2 (2002) 1–5, 1.

⁵⁴⁰ Tamtéž, 3.

v tomto smyslu snažit prožívat ve svých podmínkách se svými bližními skutečné bratrství, nejen formální a neosobní formu spolužití.

Také pro Madeleine Delbrêlovou je v apoštolátu bratrská spolupráce důležitá.⁵⁴¹

Pro terciáře je výzvou, aby v rámci svého apoštolátu vytvářeli a rozvíjeli spiritualitu společenství, a to ve všech okolnostech a rovinách, ve kterých žijí. Celá církev se má stát domovem a školou společenství, které bude prodchnuto vzájemnou bratrskou láskou, atmosférou důvěry a přijetí,⁵⁴² a terciáři mají i k tomuto cíli svým apoštolským působením směřovat. V místních církvích (ve svých farnostech) mají terciáři vytvářet na základě Kristovy evangelijní zvěsti spolu s ostatními bratrská společenství a následným svěděním ovlivňovat život nejen ve farnosti, ale i ve své obci, v celé společnosti.⁵⁴³

Spiritualita společenství také znamená schopnost vidět v druhém především to pozitivní, abychom ho mohli přijmout a ocenit jako Boží dar. Umět vnímat bratra jako někoho, kdo je se mnou a s mým životem nějakým způsobem spojen, umět spolu s ním sdílet jeho radosti i jeho starosti a utrpení, umět se postarat o jeho potřeby, zkrátka nabídnout mu pravé přátelství.⁵⁴⁴ Bez těchto schopností by nešlo vykonávat žádný apoštolát.

Terciáři nežijí společně v samostatných komunitách. Nesdílejí společně svůj majetek ani nemají své společné domy. Jak již bylo výše zmíněno, žijí ve svých rodinách, chodí do svých civilních zaměstnání. V tomto praktickém ohledu žijí jako všichni křesťanští laici. Své společenství prohlubují obvykle tak, že se pravidelně setkávají. V podmínkách ČR to bývá nejčastěji jednou za měsíc či jednou za dva měsíce. Terciáři nicméně vnímají své společenství jako společenství otevřené, které je schopné naslouchat svému okolí a reagovat dle svých možností na podněty, které z něho přichází. Měli by být pohotovi ke spolupráci se všemi, kteří se namáhají při hledání Božího království.⁵⁴⁵ Jsou vybízeni přistupovat ke všem, ke kterým jsou poslání, jako ke svým bratřím a sestrám a svůj apoštolát i vůči nim konat v duchu bratrství.

---

⁵⁴¹ Srov. DELBRÊLOVÁ: Misionáři bez lodi, 53.

⁵⁴² Srov. NMI, čl. 43. a též zde, 34.

⁵⁴³ Srov. NMI, čl. 29.

⁵⁴⁴ Srov. tamtéž, čl. 43.

⁵⁴⁵ Srov. Stanovy řádu, čl. 21.

ZÁVĚR

V první kapitole práce je v jednotlivých podkapitolách představen apoštolát laiků z pohledu dokumentů *Lumen gentium*, *Apostolicam actuositatem*, *Gaudium et spes*, *Christifideles laici a Novo millennio ineunte*, a to především proto, že současné pojetí apoštolátu laiků (tzn. i karmelitánských terciářů) z těchto dokumentů vychází, o tyto dokumenty se i opírá. Aby mohly být formulovány základní principy a specifika apoštolátu karmelitánských terciářů, což je cílem této práce a zároveň i obsahovou náplní třetí kapitoly, bylo třeba zabývat se nejen koncilními a pokoncilními dokumenty, které se týkají tématu, ale i spiritualitou karmelitánských terciářů, již se podrobně věnuje druhá kapitola této diplomové práce.

Jak již bylo zmíněno, pro současné chápání pojetí laika a laického apoštolátu jsou důležité koncilní dokumenty, které nově přichází s důležitým obrazem církve jako Božího lidu. Obraz církve jako Božího lidu je v nich dále rozvíjen a prohlubován. V duchu dokumentů laici nemají statut nějaké podřadné a méněcenné skupiny v církvi, která by stála v jakési opozici vůči vůdčí skupině duchovních. Po dlouhá staletí bylo totiž výlučně duchovenstvo chápáno a vnímáno jako ten jediný aktivní a odpovědný prvek v církvi, kdežto od laiků se očekávala jen pasivní poslušnost a ochota nechat se vést, nikoliv však odpovědnost za církev, příp. za její spásonosné poslání vůči celému světu. Tento náhled se II. vatikánským koncilem významně změnil. Více začala být vnímána skutečnost, že laici jsou na základě svého křtu povoláni k všeobecnému kněžství, skrze něž také oni mají účast na Kristově kněžském, prorockém a královském poslání a že tímto způsobem i oni v plnosti uskutečňují důstojnost i poslání člena církve – Božího lidu, a to v časném prostředí. Církev se stala církví ne především duchovních, ale více i církví laiků, kterých je co do počtu koneckonců většina. Je dobré si také všimnout, že v koncilních dokumentech je nejprve zdůrazněna základní rovnost všech členů Božího lidu a teprve následně se rozliší jednotlivé stavy: kněží a episkopát, laici a řeholníci. Takovéto celkové pojetí církve jako Božího lidu je především rozvíjeno v *Lumen gentium*.

Studium a analýza vybraných dokumentů magisteria týkajících se tématu ukázaly, že II. vatikánský koncil má ve svých dokumentech velmi cenné pasáže o podstatě, důstojnosti, spiritualitě, poslání i odpovědnosti laiků, na které pak navazují další myšlenky zachycené a rozvíjené v dokumentech pokoncilních, v *Christifideles laici* a v *Novo millennio ineunte*.

Pro praktický křesťanský život je příznačné, že laici nemusí mít k apoštolátu žádné pověření od hierarchie, že jej konají na základě svého členství v církvi, tzn. na základě svého křtu.

Druhá kapitola této diplomové práce pojednávající o spiritualitě karmelitánského terciáře úvodem ve stručnosti vymezila pojem „spiritualita“ a obecně zmínila charakteristiku třetího řádu z pohledu CIC a Řehole. Karmelitánský třetí řád patří dle CIC do „veřejných sdružení“ v církvi. Dle Řehole karmelitánského třetího řádu není na prvním místě jeho cílem nějaká společná vnější aktivita, ale prohlubování vlastního duchovního života, úsilí o osobní svatost a apoštolát. Spiritualita, prožívání téhož charismatu, téže inspirace a hodnot je rozlišujícím prvkem každé řeholní rodiny. Každá řeholní rodina může své charisma sdílet do určité míry i s laiky, proto také karmelitánská rodina zve laiky k intenzivnější účasti na své spiritualitě a na svém poslání.

Dále byl v druhé kapitole předestřen stručný dějinný vývoj karmelitánského třetího řádu ve světě a v naší republice a podrobněji reflektována Řehole karmelitánského třetího řádu jako stávající základní obecně závazný dokument pro všechny karmelitánské terciáře na světě. Z hlediska praktického způsobu konkrétního prožívání povolání terciáře do karmelitánské rodiny je důležitá formulace citovaného čl. 31 Řehole v kapitole 2.4 o základních prvcích karmelitánské spirituality, v němž je shrnuto základní charisma Karmelu, a jeho následná analýza v podkapitolách o poslušnosti Ježíši Kristu, o proroku Eliášovi, o Panně Marii a o postoji služby a kontemplace Marty a Marie jako o základních principech duchovního života každého karmelitánského laika. Na vzorech proroka Eliáše a Panny Marie byl v duchu karmelitánské spirituality zvláště ukázán a zdůrazněn jejich kontemplativní postoj, kterým bylo utvářeno a nesené jejich prožívání modlitby, bratrství a služby, ke kterému jsou ve svém běžném civilním prostředí též povoláni i všichni karmelitánští laici.

Rodina Karmelu uvnitř společenství obecné církve nabízí Božímu lidu osobitou spiritualitu, která těm, kdo ji přijmou, pomáhá žít uprostřed moderního sekularizovaného světa způsobem, který odpovídá požadavkům evangelia. Jak již bylo zmíněno, karmelitánská tradice slouží církvi a světu charismaty, která se týkají především modlitby, společenství a služby.

Třetí a zároveň závěrečná kapitola této diplomové práce se zabývá základními principy a specifiky apoštolátu karmelitánského terciáře. Je nesporné, že v každém apoštolátu karmelitánského terciáře se charisma rodiny Karmelu projevuje. Každý apoštolát karmelitánského terciáře je včleněn v duchu koncilních a pokoncilních dokumentů do apoštolátu celé církve a vychází z hlubokého vztahu s Kristem, především

z kontempace jeho Tváře. Postoj kontempace, kterému se terciáři učí a který se snaží žít v podmínkách a okolnostech svého běžného života „ve světě,“ je základním a zároveň i specifickým rysem apoštolátu karmelitánského terciáře. V kontemplaci terciář přijímá Ježíšova Ducha, který jej uvádí do pravé vnitřní svobody a do pravé lásky, které jsou potřeba, aby církvi i světu mohla být přinesena a zprostředkována Boží láska. Ze zkušenosti kontempace vychází každá modlitba, služba, svědectví i společenství, které jsou typickými prvky karmelitánského charismatu a zároveň i specifickou formou, či oblastí apoštolátu karmelitánského terciáře. V práci bylo o nich pojednáno podrobně, a to především na základě dokumentu Řehole karmelitánského třetího řádu a Stanov Řádu bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské. Ze Stanov bratří bylo čerpáno proto, že klášter má být vzornou křesťanskou obcí a v křesťanském životě, který je inspirován např. karmelitánskou spiritualitou; vždy jde o uskutečňování týchž ctností, v klášteře jen intenzivněji. Proto zkušenosti, které nasbírali bratři v klášteřích, mohou být přínosné a inspirativní i pro terciáře.

Typickou oblastí apoštolátu je pro karmelitánské laiky modlitba. Terciáři se přimlouvají v přimluvné modlitbě za své bližní, za církve a za celý svět. Pro mnohé se stávají také laickými učiteli v modlitbě, zvláště ve svých rodinách a ve svých farnostech. Pomáhají bližním otvírat se působení Ducha Božího. Také slouží jako duchovní průvodci svých spolubratří a spolusester v Kristu a vedou duchovní rozhovory.

Praktická služba bližním a konkrétní skutek milosrdenství z lásky ke Kristu a k člověku má být pro terciáře samozřejmostí. Všude tam, kde někdo duchovně, duševně či tělesně trpí a strádá, může být přítomen karmelitánský laik, aby pomohl zmírnit bolest, aby potěšil, aby dotyčný mohl zakusit a vnímat Boží péči a Boží starostlivost o něj, Boží objetí.

V každém zaměstnání, v každé činnosti si terciář snaží osvojovat Kristovo evangelium a svými slovy i skutky je hlásat. Je povolán svým životem v síle a v moci Ducha svatého o Kristu svědčit, svým životem Krista zviditelňovat druhým.

Specifické pro karmelitánské laiky také je, že se snaží ve svých životních podmínkách vytvářet společenství, ve kterých je Bůh uctíván, ve kterých se Bohu slouží a která jsou ohniskem křesťanského života. Každý, kdo do jejich společenství přichází, zakouší a poznává, že je přijat, že je milován – Bohem i lidmi. To se daří jen s opravdu lidským přístupem k sobě navzájem i k druhým, s přístupem lásky.

Ztělesňovat charisma Karmelu ve světě, v duchu karmelitánské spirituality se podílet na spásanosném poslání celé církve, to je cíl každého karmelitánského terciáře na jeho osobní cestě ke svatosti.

RESUMÉ

Cílem práce je na základě koncilních a pokoncilních dokumentů v duchu spirituality současných členů karmelitánského třetího řádu (TOC) neboli sekulárního karmelitánského řádu (OCS) formulovat základní principy jejich laického apoštolátu a zároveň poukázat na jeho specifika ve srovnání s apoštolátem laiků, kteří nejsou vázáni na určitou řádovou spiritualitu.

Vycházím z předpokladu, že každý člen Božího lidu se svým křtem stává spoluodpovědným za spásonosné poslání celé církve. Nejen duchovenstvo, ale i každý laik je Bohem povolán k apoštolátu. A apoštolát, který koná laik, jež se nechává ve svém duchovním životě formovat určitou spiritualitou má svá specifika, o kterých je dobré a užitečné vědět, aby apoštolát mohl být ve svém důsledku autentičtější a účinnější.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole práce je v jednotlivých podkapitolách představen apoštolát laiků z pohledu dokumentů *Lumen gentium*, *Apostolicam actuositatem*, *Gaudium et spes*, *Christifideles laici a Novo millennio ineunte* a to především proto, že současné pojetí apoštolátu laiků (tzn. i karmelitánských terciářů) z těchto dokumentů vychází, o tyto dokumenty se i opírá. Aby mohly být formulovány základní principy a specifika apoštolátu karmelitánských terciářů, což je cílem této práce a zároveň i obsahovou náplní třetí kapitoly, bylo třeba zabývat se nejen koncilními a pokoncilními dokumenty, které se týkají tématu, ale i spiritualitou karmelitánských terciářů, jíž se podrobně věnuje druhá kapitola této diplomové práce.

Po analýze koncilních a pokoncilních dokumentů k tématu práce představuje celek spirituality karmelitánského terciáře, jejíž součástí je apoštolát. Identita třetího řádu je objasněna z pohledu kodexu kanonického práva a Řehole karmelitánského terciáře, další část druhé kapitoly nabízí dějinný průřez vývojem spirituality a stručnou charakteristiku jejích základních prvků, tedy Řehole karmelitánského třetího řádu, života v poslušnosti vůči Ježíši Kristu, vzorů proroka Eliáše a Panny Marie a biblických žen Marty a Marie jako vzorů duchovních postojů praktické služby a kontempace v životě karmelitánského terciáře.

Třetí kapitola je vyústěním dvou předchozích a je již konkrétně zaměřena na apoštolát karmelitánského terciáře. Jsou zde zmíněny dva články Řehole karmelitánského třetího řádu, které explicitně pojednávají o apoštolátu a podrobněji charakterizováno východisko každého (nejen laického) karmelitánského apoštolátu, kterým je kontempace. Apoštolát modlitby, praktické služby, svědectví a evangelizace a apoštolát ve společenství

jakožto určité specifické oblasti karmelitánského laického apoštolátu tvoří závěrečnou pasáž celé práce.

Každý apoštolát karmelitánského terciáře je včleněn v duchu koncilních a pokoncilních dokumentů do apoštolátu celé církve a vychází z hlubokého vztahu s Kristem, především z kontempace jeho Tváře. Postoj kontempace, kterému se terciáři učí a který se snaží žít v podmínkách a okolnostech svého běžného života „ve světě,“ je základním a zároveň i specifickým rysem apoštolátu karmelitánského terciáře. V kontemplaci terciář přijímá Ježíšova Ducha, který jej uvádí do pravé vnitřní svobody a do pravé lásky, které jsou potřeba, aby církvi i světu mohla být přinesena a zprostředkována Boží láska. Ze zkušenosti kontempace vychází každá modlitba, služba, svědectví i společenství, které jsou typickými prvky karmelitánského charismatu a zároveň i specifickou formou, či oblastí apoštolátu karmelitánského terciáře.

Typickou oblastí apoštolátu je pro karmelitánské laiky modlitba. Terciáři se přimlouvají v přimluvné modlitbě za své bližní, za církve a za celý svět. Pro mnohé se stávají také laickými učiteli v modlitbě, zvláště ve svých rodinách a ve svých farnostech. Pomáhají bližním otvírat se působení Ducha Božího. Také slouží jako duchovní průvodci svých spolubratří a spolusester v Kristu a vedou duchovní rozhovory.

Praktická služba bližním a konkrétní skutek milosrdenství z lásky ke Kristu a k člověku má být pro terciáře samozřejmostí. Všude tam, kde někdo duchovně, duševně či tělesně trpí a strádá, může být přítomen karmelitánský laik, aby pomohl zmírnit bolest, aby potěšil, aby dotyčný mohl zakusit a vnímat Boží péči a Boží starostlivost o něj, Boží objetí.

V každém zaměstnání, v každé činnosti si terciář snaží osvojovat Kristovo evangelium a svými slovy i skutky jej hlásat. Je povolán svým životem v síle a v moci Ducha svatého o Kristu svědčit, svým životem Krista zviditelňovat druhým.

Specifické pro karmelitánské laiky také je, že se snaží ve svých životních podmínkách vytvářet společenství, ve kterých je Bůh uctíván, ve kterých se Bohu slouží a která jsou ohniskem křesťanského života. Každý, kdo do jejich společenství přichází, zakouší a poznává, že je přijat, že je milován – Bohem i lidmi. To se daří jen s opravdu lidským přístupem k sobě navzájem i k druhým, s přístupem lásky.

Ztělesňovat charisma Karmelu ve světě, v duchu karmelitánské spirituality podílet se na spásonosném poslání celé církve, to je cíl každého karmelitánského terciáře na jeho osobní cestě ke svatosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AA	Dekret o apoštolátu laiků <i>Apostolicam actuositatem</i> (18. 11. 1965)
ChL	Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě <i>Christifideles laici</i> (30. 12. 1988)
CIC	Kodex kanonického práva, 1983
ČR	Česká republika
KKC	Katechismus katolické církve
LG	Věřoučná konstituce o církvi <i>Lumen Gentium</i> (21. 11. 1964)
NMI	Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr jubilejního roku 2000 <i>Novo millennio ineunte</i> (6. 1. 2001)
OCS	<i>Ordo carmelitarum saecularis</i> , doslovný překlad: Řád karmelitánů světský
TOC	<i>Tertius ordo carmelitarum</i> , doslovný překlad: Třetí řád karmelitánů

SEZNAM LITERATURY

Prameny:

ČESKOMORAVSKÁ DELEGATURA ŘÁDU KARMELITÁNŮ: Pravidla pro život karmelitánských terciářů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Formace na Karmelu: Cesta přetvoření. *Ratio Institutionis Vitae Carmelitanae*, Řím: Generální kurie řádu karmelitánů, 2000, [vydáno pro vnitřní potřebu řádu].

JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* z 30. prosince 1988, Praha: Zvon, 1990.

JAN PAVEL II.: Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte*, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001 (pro vnitřní potřebu).

Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994.

Stanovy Řádu bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské schválené generální kapitulou konanou v září 1995 v Římě, jak je nařídil vydat generální převor P. Joseph Chalmers, [b.m.]:[b.n.], [b.v.] [vydáno pro vnitřní potřebu řádu].

Sekundární literatura:

AUGUSTYN Józef: Praxe duchovního vedení, Olomouc: Nakladatelství Velehrad, 1997.

AUGUSTYN Józef: Vedení Bohem. Praxe duchovního vedení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

AMBROS Pavel: Křesťan a život ve světě. Odkaz předkoncilní diskuse teologie „laikátu“ a Druhého vatikánského koncilu dnešní praxi církve, Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, 1998.

BARRY William A[...], CONNOLLY William J[...]: Praxe duchovního doprovázení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

BOAGA Emanuele: Maria a Karmel. Paní místa, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

BOUBLÍK Vladimír: Boží lid, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

CETKOVSKÝ Gorazd, CHAROUZ Jindřich Zdik: Mariánské Vydří. 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

DELBRÉLOVÁ Madeleine: Misionáři bez lodi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

DOBHAN Ulrich: Spiritualita Karmelu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (edd.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

GEORGES P[...]: Spiritualita Karmelu, Praha: Zvon, 1991.

GIORDANO Silvano (ed.): Karmel ve Svaté zemi od počátku až po současnost, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Mc GREAL Wilfrid: U Eliášova pramene, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

HÖSLER Matthäus, VALABEK Redemptus Maria.: Karmel v české církvi 650 let, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

Karmel: časopis pro duchovní život, Kostelní Vydří: Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří, 1991- 2009.

KELLER Erwin: Velké tajemství církve. Meditace k *Lumen gentium*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.

KLÁŠTER BOSÝCH KARMELITÁNŮ VE SLANÉM: Z historie řádu, <http://www.klasterslany.cz/historier.html> , (1. 12. 2009).

KODET Vojtěch: Marta a Marie trochu jinak. Jak žít s Bohem v bezbožném světě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA: Znovu začít od Krista. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí. Instrukce, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2003.

KOTSCHNER Joseph: Karmel in der Welt. Katechismus für Karmel – Terziaren, Straubing: Joseph Kotschner, 1961.

LACHMANOVÁ Kateřina: Laická spiritualita Madeliene Delbrêlové s Kateřinou Lachmanovou, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

LACHMANOVÁ Kateřina: Síla přimluvné modlitby, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

MORIN Dominique: Učení II. vatikánského koncilu, Praha: Paulínky, 1999.

NEUNER Peter: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Praha: Vyšehrad, 1997.

PLATTIG Michael: Doprovázení Božím Duchem. Duchovní doprovázení a rozlišování duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Rodina karmelu. Sborník k příležitosti setkání členů karmelitánského řádu v Kostelním Vydří 12.-15.11.1993, [bez editora], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993.

ŘÁD KARMEĽITÁNŮ: Místa, termíny a kontaktní osoby setkávání terciářů, http://www.karmel.cz/tr_mista.php, (4.12.2009).

ŘÁD KARMEĽITÁNŮ oficiální stránky: Dějiny třetího řádu, http://www.karmel.cz/tr_dejin.php, (27. 1. 2010).

ŘÁD KARMEĽITÁNŮ: Škapulíř, <http://www.karmel.cz/texskap.php>, (3. 3. 2010).

SCHAUPP Klemens: Doprovázení na duchovní cestě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

SION Victor: Duchovní realismus Terezie z Lisieux, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992.

SKALICKÝ Karel: Radost a naděje, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

SMET Joachim: The Carmelites: History of Our Lady of Mount Carmel, Vol. 4., Darien, Illinois: Carmelite Spiritual Center, 1985.

SMET Joachim, DOBHAN Ulrich: Die Karmeliten, Freiburg im Breisgau: Herder, 1981.

TEREZIE Z LISIEUX: Autobiografické spisy. Dějiny duše, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.

ZVĚŘINA Josef: Laici v církvi, <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-2/Laici-v-cirkvi.html>, (20.11.2009).

Ostatní:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1995.

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995.

ANGLICKÁ ANOTACE / ENGLISH ANNOTATION

The Lay Apostolate of the Third Carmelite Order Spirituality

The Second Vatican Council came up with a new interpretation of the layperson as well as the lay apostolate. Every person of the people of God, i.e. a layperson too, shares responsibility for the redemptive mission of the whole Church. The task of the members of the Third Carmelite Order is to live the charism of Carmel in the world, the apostolate being a part of their spirituality. The fundamental and also specific feature of the apostolate of the Third Carmelite Order is the contemplative attitude, taken and lived in normal life conditions, in the world. Every their prayer, service, testimony as well as community result from the experience of contemplation. All of these features are typical of the Carmelite charism. They also represent a specific form or area of the apostolate of the members of the Third Carmelite Order.

Key words:

II. vatikánský koncil	Second Vatican Council, Vatican II
Laik	Layperson
Apoštolát	Apostolate
Karmelitánský třetí řád	Third Carmelite Order
Spiritualita	Spirituality

ÚDAJE O POČTU ZNAKŮ

(Počet slov včetně poznámek pod čarou)

Stránky	101
Slova	34 935
Znaky (bez mezer).....	195 253
Znaky (včetně mezer).....	230 521
Řádky	3 696
Odstavce.....	1 150